

”Maailmassa mutta ei maailmasta”

VANHOILLISLESTADIOLAINEN KASVUYMPÄRISTÖ LAPSUUDEN
KASVUKOKEMUKSISSA

Kristiina Achte

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Toukokuu 2022

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

ACHTÉ, ANNA KRISTIINA: ”Maailmassa mutta ei maailmasta”

VANHOILLISLESTADIOLAINEN KASVUYMPÄRISTÖ LAPSUUDEN
KASVUKOKEMUKSISSA

Pro gradu -tutkielma. 146 s., 1 liite

Sosiaalityö

Toukokuu 2022

Tarkastelen tässä sosiaalityön pro gradu -tutkielmassa lapsuuden kokemuksia vanhoillislestadiolaisessa kasvuympäristössä. Lähestyn aihetta yhteisölle ominaisten erityispiirteiden kautta, jotka ovat lapsen elämässä vahvasti läsnä.

Vanhoillislestadiolaisen lapsen asemaa määrittää kuuluminen tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön, mikä asettaa lapsen marginaaliasemaan yhteiskunnan valtavirrassa oleviin ikätovereihin nähden. Marginaaliasema ja yhteisölle ominainen elämäntapa pitävät sisällään piirteitä, jotka voivat olla lasta suojaavia, mutta myös lapsen hyvinvointia uhkaavia.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisen kasvuympäristön erityispiirteistä, joista yhteisöön kasvattamisella on keskeinen tehtävä. Tiedon tuottamisella tavoitellen ymmärryksen lisäämistä yhteisössä kasvavien lasten lapsuuden rakentumisen ehdoista. Sosiaalityössä tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää kykyä osata tunnistaa asiakkaan marginaaliasemaan liittyviä mahdollisia erityistarpeita.

Tutkielma on laadullinen tutkimus, jossa käytän tutkimusmenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analyysin toteuttamisessa olen käyttänyt apunani teemoittelua. Tutkielman aineisto koostuu kahdeksasta kirjoitelmasta, jotka olen saanut Uskontojen uhrin UUT ry:n välittämänä esittämäni kirjoitelmapyyntöni kautta.

Tutkimuksen perusteella vanhoillislestadiolaisen kasvatuksen keskeinen tavoite on lapsen sosiaalistaminen yhteisön jäseneksi. Sosiaalistaminen mahdollistaa yhteisön täysivaltaisen jäsenyyden, jonka myötä lapsi pääsee osalliseksi yhteisön hyvistä puolista, mutta kääntöpuolena tämä mahdollistaa myös kielteisiksi koettujen asioiden ilmenemisen. Nämä tekijät yhdessä opillisista tulkinnoista yksilölle aiheutuvien seurausten kanssa aiheuttavat riskin lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle.

Avainsanat: vanhoillislestadiolaisuus, yhteisö, marginaaliasema, kasvuympäristö, kasvu, kasvatus, sosiaalistaminen, hyvinvointi, riskitekijät, lastensuojelu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE TUTKIELMAN ILMIÖTAUSTANA	8
2.1. Vanhoillislestadiolaisuus herätysliikkeenä	8
2.2. Liikkeen opilliset ja yhteisölliset erityispiirteet	10
2.3 Liikkeen nykytila	15
3 VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE LAPSUUDEN KASVUYMPÄRISTÖNÄ	20
3.1. Lapsen marginaaliasemaan liittyvä erityisyys	20
3.2 Suurperheellisyys keskeisenä erityispiirteenä	24
3.3 Vanhoillislestadiolainen kasvatusta yhteisöön sosiaalistamisprosessina	31
3.3.1 Vanhoillislestadiolaisen kasvatusajattelun lähtökohdista	36
3.3.2 Vanhoillislestadiolaiset kasvatusarvot, painotukset ja tavoitteet	39
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA METODOLOGISET VALINNAT	43
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	43
4.2 Kokemuksen tutkimus, aineiston kuvaus ja käytetyt tutkimusmenetelmät	45
4.3 Tutkielman eettiset kysymykset	49
4.4. Tutkielman luotettavuus	52
4.5 Tutkijan oma positio	54
5 TULOKSET	57
5.1. Yhteisöön sosiaalistaminen kasvatuksen keskeisenä tavoitteena	57
5.1.1 Yhteisöelämäntapaan sosiaalistaminen ulkopuolisuuden ja eriarvoisuuden aiheuttajana	58
5.1.2 Sosiaalisaatio yhteisöidentiteetin ja kollektiivisen uskon luojana	69
5.1.3 Sosiaalistaminen vallankäyttönä	75
5.2 Opilliset käytännöt lapsen hyvinvoinnin riskitekijänä	81
5.2.1 Lapsen todellisuus suurperheessä – selviytymistä, sopeutumista, vaille jäämistä	83
5.2.2 Suurperhe ja kollektiivinen lapsikäsitys kiintymyssuhteen vaarantajana	91
5.2.3 Kasvu ympäristö mielenterveyden riskitekijänä	102
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	118
LÄHTEET	130
LIITTEET	146

1 JOHDANTO

Yhteisöillä on monet kasvot: ne ovat ihmisyyttä pitäen sisällään sosiaalista yhdistymistä, ystävyyttä ja yhdessäoloa. Kääntöpuolena ne voivat kuitenkin tuottaa jäsenilleen kielteisiä kokemuksia, kuten pahoinvointia tai ne voivat toimia yhteiskunnallisena selviytymisstrategiana. Yhteisöillä on merkittävää filosofista juurevuutta ihmisen olemassaolon perustana, sillä ne määrittävät ihmisyyttä perustavanlaatuisesti. (Mustonen 2017, 24; Spears & Tausch 2012, 464.) Yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat aina kuuluneet sosiaalitieteelliseen keskusteluun ja enenevässä määrin ne ovat näyttäytyneet myös nykykeskusteluissa (Saastamoinen 2012).

Uskonnolliset liikkeet ovat kuitenkin olleet yhteisöjä, jotka ovat yhteiskunnallisessa keskustelussa sijoittuneet marginaaliin tai liikkeitä on totuttu ajattelemaan jonkinlaisina omalakisina kollektiiveina, jotka voivat toimia itsenäisesti omien periaatteidensa pohjalta. Uskonnollisuus saatetaan nähdä yksityisasiana, asiana, johon tutkimuksen ja yhteiskunnan ei tarvitse erityisesti puuttua. Liikkeisiin kohdistunut huomio on vaihdellut aikakausittain. (Linjakumpu 2018, 51.)

Vanhoillislestadiolainen herätysliike on viimeisen vuosikymmenen aikana saanut etenkin mediassa paljon huomiota. Huomio sai alkunsa liikkeen sisällä tapahtuneen toiminnan seurauksena, mikä liittyi lasten seksuaalisten hyväksikäyttötapausten paljastumiseen 2010-luvun alkupuolella. Johanna Hurtigin tutkimustyöllä oli tällöin keskeinen merkitys kyseisen hyväksikäyttöilmiön esiin tulemisessa. Hän kiinnostui aiheesta jo ennen varsinaista asian julkisuuteen tuloa alkaen kerätä aineistoa hyväksikäyttötapauksiin liittyen ja ollen yhteydessä liikkeen johtoon odottaen asian vakavaluonteista huomioimista, jota ei kuitenkaan tapahtunut.

Tämä tapahtumaketju on ollut merkittävänä tekijänä käynnistämässä yhteisön käytäntöihin liittyvää kriittistä keskustelua, jonka myötä tarkastelun kohteiksi ovat nousseet niin ongelmalliseksi koetut näkemykset naisten ja seksuaalivähemmistöjen asemasta kuin liikkeen pelastuskäsityksestäkin. Näissä keskusteluissa näkemysten on koettu olevan yhteensopimattomia tämän ajan kanssa sekä ristiriidassa ihmisoikeuksien ja luterilaisuuden näkökulmasta katsottuna. Huomiota ovat saaneet myös liikkeessä harjoitetut hengellistä väkivaltaa sisältäneet hoitokokoukset, joista kokemus on monella

ollut traumatisoiva. Keskustelua, joka on pääosin paikantunut internetiin, ovat pitkälti hallinneet liikkeen jättäneiden tai liikkeestä irtaantumassa olevien kokemukset.

Liike elää tällä hetkellä eräänlaista murrosvaihetta, jota ovat tehneet näkyväksi myös erilaiset kulttuuriset representaatiot viimeisen kymmenen vuoden aikana (Wallenius-Korkala 2018, 15). Näiden kuvausten kautta vanhoillislestadiolaisuuden kipupisteet ovat tulleet myös liikkeen ulkopuolisten tietoisuuteen. Erityisesti kaunokirjallisuudella on ollut tässä keskeinen tehtävä. Riitta Granfelt (1998) kuvaa, kuinka kaunokirjallisuus voi olla yksi tärkeimmistä ymmärryksen herkistäjistä. Ihmisen kokemusten ja elämänkulkujen kautta lukija voi oppia ymmärtämään enemmän niin yhteiskunnasta kuin ihmisenä elämisestäkin. (Granfelt 1998, 31.)

Pauliina Rauhalan (2013) esikoisteos ”Taivaslaulu” avaa lukijalle elämää vanhoillislestadiolaiseen suurperheodotukseen liittyvien paineiden alla. Myös Aila Ruohon ja Vuokko Ilolan (2014) teos ”Usko, toivo ja raskaus” kertoo vanhoillislestadiolaisen suurperheellisyyden kiiltokuvan kääntöpuolesta, josta liike pitkälti vaikenee. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä yksilön ja yhteisön traumanäkökulmasta kuvasi Johanna Hurtigin ja Mari Leppäsen (2012) toimittama ”Maijan tarina”. Tuoreimpana aiheeseen liittyvänä teoksena Satu Lidmanin (2020) ”Taivas ja syli”, joka tarkastelee parisuhdeväkivaltaa vanhoillislestadiolaisessa perheessä.

Yhteisössä meneillään oleva murros on osaltaan ollut käynnistämässä keskustelua myös vanhoillislestadiolaisen lapsen asemasta, mikä sekin on vähitellen noussut tarkastelun kohteeksi. Kuva yksiselitteisestä näkemyksestä, jonka mukaan syntyminen uskovaiseen perheeseen takaisi onnellisemman ja turvallisemman lapsuuden valtavirtaperheiden lapsiin nähden, on jossain määrin joutunut liikkeen sisälläkin kyseenalaistetuksi, vaikkakaan lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä ei yhteisön sisällä vielä yleisesti tunnustetakaan. Mikään yhteisö ei ole sosiaalisten ongelmien ulkopuolella. Yhteisön todellisuus voi sisältää problemaattisia, lastensuojelullistakin huolta herättäviä piirteitä, vaikka yhteisöllisyydellä ja yhteisön rakenteilla olisikin niiltä myös osittain suojaava vaikutus.

Sosiaalinen ja perhekeskeinen elämäntapa sekä tarkat elämiseen liittyvät normit, kuten ehdottoman raittiuden vaatimus, suojaavat vanhempia ja lapsia monilta nyky-yhteiskunnan ikäviltä kääntöpuolilta (Toivio 2013, 141). Kasvaminen tiiviissä

uskonnollisessa yhteisössä pitää siis sisällään lasta suojaavia elementtejä, mutta kasvuun voi liittyä myös sellaisia ongelmia, joita ei yhteiskunnallisella tasolla tiedosteta eikä osata tunnistaa. Uskovainen perhe saattaa näyttäytyä lapsen avun tarpeen kannalta ikään kuin piilona, koska uskovaiset vanhemmat eivät samalla tavalla herätä huolta kuin voi herättää esimerkiksi valtavirtaperheissä mahdollinen vanhempien päihdeongelma tai muutoin poikkeava elämäntapa (Hurtig 2013, 178).

Lastensuojelun tutkimukselliset ja ammatilliset keskustelut ovat pääosin keskittyneet perheen arjen, kokemusten, palvelutarpeiden ja työkäytäntöjen tarkasteluun. Kansallisten ja etnisten kulttuuripiirteiden kysymykset ovat olleet harvemmin esillä asiakkuutta tai ongelmien kontekstia tarkasteltaessa. Erilaisten uskonnollisten yhteisöjen välittömässä vaikutuspiirissä kasvaa Suomessa kuitenkin yli 100 000 lasta, joista vanhoillisestadiolaisuudessa kasvavia on kymmeniä tuhansia. Vanhoillisestadiolainen lapsuuden kasvuympäristö on siis näin hyvinkin merkittävä. (Hurtig 2013, 19.)

Vaikka nämä lapset ja nuoret muodostavatkin merkittävän joukon, on näiden lasten asemaan liittyviä kysymyksiä tutkittu varsin vähän niiden saamasta huomiosta huolimatta. Keskustelun lisääntyminen erityisesti äitien jaksamisesta on tuonut muutamia aiheeseen liittyviä tutkimuksia, mutta ne on tehty pääosin äitien näkökulmasta, ei lasten. Perheiden vaikeudet nähdään pitkälti vanhempien jaksamisen ongelmina, joihin ratkaisuksi esitetään uskoa ja uskonyhteisöä ja samalla lapsi yksilönä kokemuksineen saatetaan sivuuttaa (Toivio 2013, 139).

Lapsen asema on aikuiseen nähden alisteinen sen sisältäessä hierarkkisen valta-asetelman, jonka myötä lapsuuden muotoutuminen on pitkälti riippuvainen siitä, miten vanhempi asemaansa käyttää ja siinä toimii. Lapsen asema on myös erityinen ja tätä lapsuuden rakentumiseen liittyvää erityisyyttä on perusteltua tutkia. Vaikka lastensuojelun ja kasvatuksen ammattilaiset kohtaavatkin työssään uskonnolliseen vakaumukseen liittyviä kysymyksiä, sosiaalityöhön paikantuva tutkimus aiheesta on ollut vähäistä. Apua hakevan auttaminen kuitenkin edellyttäisi kaikkien niiden suhteiden, rakenteiden ja roolien tavoittamista ja ymmärtämistä, joissa autettava elää ja joita hän arjessaan kohtaa (Hurtig 2013, 13, 19, 84.)

Sensitiiviset aiheet ja kohderyhmät ovat usein huomattavan alitutkittuja (Kallinen ym. 2018, 13), kuten tämänkin tutkimuksen aihe. Aiheeseen liittyvää tutkimusta ja

opinnäytetöitäkin on lähivuosina tehty muutamia, mutta tutkimus on kuitenkin vielä niin vähäistä, että aiemman tutkimuksen systemaattinen esittely ei ole mahdollista. Keskeisimmät tutkijat, joiden tutkimus ja kannanotot ovat aiheeseen liittyneet tai sitä sivunneet, ovat Johanna Hurtig sekä Aini Linjakumpu. Heidän tutkimustyönsä on viitoittanut myös tämän tutkimuksen käsitteellisiä lähtökohtia. Johanna Hurtigin tutkimustyöllä on ollut merkittävä tehtävä vanhoillislestadiolaisten lasten aseman tarkastelussa. Vuonna 2013 ilmestyneessä tutkimuksessa ”Taivaan taimet” hän tarkastelee vanhoillislestadiolaisiin lapsiin kohdistuneita fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia. Tutkimus antaa hyvin moniulotteisen, aiemmin tunnistamattomankin kuvan lapsen mahdollisesta todellisuudesta yhteisössä. Aini Linjakummun tutkimuksissa päähuomio on kiinnittynyt hengellisen väkivallan ja hengellisen vallankäytön tutkimiseen, mitä on ilmennyt erityisesti kollektiivisen trauman aiheuttaneissa hoitokokouksissa. Vaikka Linjakummun tutkimustyö ei ole suoranaisesti liittynyt lapsen aseman tarkasteluun, ovat hänen tutkimuksensa aihetta kuitenkin sivunneet.

Tiedon puute on yhteiskunnallinen epäkohta erityisesti silloin kun tietämättömyys suojaaa vahvoja ja estää heikkojen oikeuksien toteutumisen ja aseman parantamisen. Lastensuojelunäkökulman konkretisointi myös edellyttää sitä, että lasten kokemukset kuullaan ja niissä tunnistettaviin epäkohtiin pysähdytään. (Hurtig 2013, 91.) Tietämättömyys voi pahimmillaan jättää lapsen hänen tarvettaan vastaavan avun saannin ulkopuolelle. Toki tieto itsessään ei vielä apua takaa, vaan se edellyttää työntekijältä myös rohkeutta puuttua. Tämä ei ole aina itsestään selvää silloin, kun työskennellään sensitiivisten aiheiden parissa. Mitä vieraampi ilmiö on sitä vaikeampaa sen kohtaaminen voi olla – ammattiauttajallekin. Jos asioista ei rohjeta puhua, ei niitä ole olemassa.

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yksi keskeinen tehtävä on kiinnittää huomiota vähäiselle huomiolle jääneisiin aiheisiin (Valkonen 2018, 5). Tunnistan, että tämä aihe on yksi sellainen ja pyrinkin tutkielmallani edes hieman paikkaamaan tätä tutkimuksellista aukkoa, jolla perustelen myös tutkimustarvetta. Pyrin lisäämään ymmärrystä tästä, osittain piilossakin olevasta ilmiöstä, ja osoittamaan, että hengelliseen kasvatukseen ja kasvuympäristöön saattaa liittyä sellaisia lapsen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä, joita lasten parissa työtä tekevien sosiaalityöntekijöiden tulisi osata tunnistaa. Näen kyseisen tiedon tuottamisen tärkeyden myös yhteiskunnallisena

velvollisuutena sen heikommassa asemassa olevia – lapsia – kohtaan. Se myös tukee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitetta, mikä on sosiaalityön yksi keskeinen tehtävä.

Yhteiskuntatieteellistä tiedonintressiä määrittää keskeisesti kriittisyys, jonka vuoksi yhteiskuntatieteet tuottavat tietoa vallasta ja vallan seurauksista ja näin tukevat yksilöiden ja ryhmien emansipaatiota ja valinnan mahdollisuuksia (Valkonen 2018, 11). Tutkielmani näkökulma on tämän tiedonintressin mukaisesti kriittinen, jonka koen edellytyksenä alisteisessa asemassa olevien äänen esiin saamiseksi. Valittu näkökulma näkyy tutkielmassa kriittistä näkökulmaa tukevien asioiden ja kysymyksen asetteluiden painotuksessa. Kriittisen näkökulman valinta myös tukee sosiaalityön keskeistä eettistä velvoitetta, joka edellyttää tunnistamaan yhteiskunnallisia ja elinympäristöihin liittyviä epäkohtia tuottaen niistä tietoa siten, että heikossa asemassa olevien mahdollisuus turvallisuuteen, ihmisoikeuksiin ja tasa-arvoon toteutuu (Raunio 2009).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ja keskeisenä tehtävänä on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisesta kasvu ympäristöstä, jota aihetta lähestyn lapsen marginaaliasemaan liittyvien erityispiirteiden kautta. Kasvu ympäristössä lapsi sosiaalistetaan häntä ympäröivään kulttuuriin ja perheeseen. Lastensuojelun sosiaalityön tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön ja tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Vaikka tarkoitukseni on osoittaa kasvu ympäristöön liittyviä mahdollisia hyvinvoinnin riskitekijöitä, tuon esiin myös lestadiolaiselle kasvu ympäristölle ominaisia myönteisiä piirteitä. Koska en tähän kuitenkaan varsinaisesti pyri, nämä vaikutukset ilmenevät tutkimuksessa melko marginaalisina.

Lapsen kasvu ja kasvatus tapahtuvat kasvu ympäristössä. Kasvu ympäristössä lapsi myös sosiaalistetaan häntä ympäröivään kulttuuriin ja perheeseen. Kasvatuksella on keskeinen tehtävä yhteisön tradition, yhteisöllisen jatkuvuuden sekä jäsenyyden ylläpitämisen kannalta. Kasvatus on myös olennainen osa vanhemmuutta ja kasvatuskysymykset ilmenevätkin sosiaalityössä muun muassa riittävän hyvää vanhemmuutta arvioitaessa. Uskontokasvatukseen liittyvissä tutkimuksissa uskonnollisuuden on nähty tuovan kasvatukseen lisäarvoa, mutta sen tuomia mahdollisia haittoja ei tutkimuksissa juurikaan ole tarkasteltu. Kasvatuksen laadulla on merkityksensä siinä, millaiseksi kasvu muodostuu ja kasvatus voidaankin ymmärtää

ikään kuin kasvuun johdattamisena. Tarkastelen tutkimuksessa myös tätä kasvuun läheisesti liittyvää kasvatusta, millaisena se näyttäytyy sosialisaaion näkökulmasta.

Pyrin myös vastaamaan kysymykseen, miten yhteisössä kasvaneiden kokemukset vastaavat liikkeen tuottamaa kasvatuskäsitystä ja kuvaa kasvuympäristöstä. Muodostan tämän käsityksen pääosin liikkeen julkaiseman kirjallisuuden pohjalta, jonka ymmärrän liikkeen opin ja linjan mukaiseksi. Liikkeen kirjallisuudessa yhteisön jäseniin ja kasvatettaviin on viitattu termillä kristitty, mutta olen kääntänyt tämän termiksi vanhoillislestadiolainen. Vanhoillislestadiolaiset ovat kristittyjä, mutta mikäli käyttäisin termiä kristitty, ymmärtäisin tämän tarkoittavan yleisesti kristittyjä ja näin vanhoillislestadiolaisen näkemyksen edustavan yleistä kristillistä näkemystä, mitä se ei kuitenkaan kaikilta osin, esimerkiksi Suomen evankelisluterilaisen kirkon näkemyksen kanssa, ole.

Tutkielman rakenne koostuu siten, että seuraavassa luvussa, luvussa kaksi, pyrin yleisellä tasolla avaamaan uskonyhteisön maailmaa, mikä liikettä tuntemattomalle voi olla pitkälti median sävyttämä ja kuulopuheiden mukainen. Uskonnollisuuden ollessa tutkimuksen keskeinen aihe, on uskonnollisen ryhmän kuvauksen oltava riittävän tarkka ollakseen tutkimuseettisesti hyväksyttävä ja tehden oikeutta yksittäisille ihmisille, joita määrittelemään sitä käytetään (Mäkinen 2006, 107). Koen tämän osuuden tärkeäksi myös ilmiön syvemmän ymmärryksen kannalta ja se on myös monilta osin yhteydessä vanhoillislestadiolaiseen lapsen kasvuympäristöön, jota käsittelen luvussa kolme. Kasvuympäristön erityispiirteistä perheiden monilapsisuus näyttäytyy merkittävänä yksittäisenä lapsen kasvuympäristöä määrittävänä tekijänä, minkä vuoksi tarkastelen perheiden monilapsisuutta omana erillisenä alalukunaan.

Luvussa neljä kuvaan tutkielman keskeisiä lähtökohtia, kuten tutkimusasetelman. Tässä luvussa kuvaan tarkemmin myös tutkielman aineiston, joka koostuu kahdeksasta Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n kautta saamastani kirjoitelmasta. Aineiston hankinta yhdistyksen kautta, jonka kohderyhmä mahdollisesti asemoi itsensä jollain tavoin uskonnon uhrin asemaan, tuottaa tietynlaista aineistoa, mikä tutkimustulosten kannalta tarkoittaa valikoituneisuutta. Vastajaryhmän oletettu uhripositio oli kuitenkin tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukainen. Luvussa neljä pohdin myös tutkielman eettisiä kysymyksiä, jotka sensitiivisessä tutkimusaiheessa ovat erityisessä merkityksessään. Pohdin myös omaa positiotani tutkijana, tutkimusaiheeseen kun

minulla on henkilökohtainenkin kosketus. Luvussa viisi esittelen tutkielman keskeiset tulokset, joista johdetut johtopäätökset pohdintoineen esittelen tutkielman viimeisessä luvussa, luvussa kuusi.

Käytän tutkimuksessa toisinaan lestadiolaisuutta vanhoillislestadiolaisuuden lyhenteenä tiedostaen lestadiolaisuuden muiden ryhmien, kuten esikoislestadiolaisuuden ja rauhansanalaisuuden, periaatteelliset erot.

2 VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE TUTKIELMAN ILMIÖTAUSTANA

2.1. Vanhoillislestadiolaisuus herätysliikkeenä

Vanhoillislestadiolaisuus on luterilaisuuden sisälle syntynyt hengellinen liike, jonka kasvuperintö on kirkollisessa luterilaisuudessa ja liikkeen onkin vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan väitetty edustavan luterilaisen uskon ydintä. Liikkeen kasvuperintö on myös luterilaisuuden vastapariksi syntyneessä pietismissä. Pietistiselle ajattelulle tyypillistä on erottautua muista ja nähdä selvä raja maailman ja uskovien välillä. (Hintsala & Kinnunen 2013, 11; Nenonen 2012, 147.)

Lestadiolaisuus on Pohjoismaiden suurin kristillinen herätysliike, jonka perusti saamelainen pastori Lars Leevi Lestadius (1800-1861) 1800-luvun puolivälissä. Liike on jakautunut useaan eri ryhmään, joista vanhoillislestadiolaisuus edustaa suurinta ja poliittisesti vaikutusvaltaista ryhmää. (Nykänen & Luoma-aho 2013, 7.) Liikkeen tärkeimpiä toimintamuotoja ovat seurat, pyhäkoulut, päiväkerhot ja raamattuluokat. Vanhoillislestadiolaisilla on säännöllistä toimintaa myös Suomen rajojen ulkopuolella, yhteensä kahdeksassatoista maassa. (Palola 2018, 254.)

Liikkeen historiallinen kaari on saanut alkunsa esimodernista agraarikulttuurista sen törmätessään modernisaation kysymyksiin. Uskonnollisten, usein hurmoksellisten, herätysten puhkeaminen ympäri Suomea liittyi juuri modernisaatioon ja sen aiheuttamaan kriisiin. Modernisaatiokehitys toi mukanaan uusia ilmiöitä, mikä merkitsi myös sitä, että ihmisen identiteetille tarvittiin toisenlaiset rakennuspuut. Herätysliikkeistä muodostuikin merkittäviä identiteetin määrittäjiä yksilöille. Herätysliikkeiden opissaan esiintuoma parannus oli perustavanlaatuinen kokemus yksilön psyykelle. Vähitellen lestadiolaisuudesta muodostui joukkoliike, jossa uskolla ja ryhmään kuulumisella oli minuutta rakentava merkitys. (Haukkala 2010, 3.)

Lestadiolaisuus on kohdannut historiansa aikana monenlaisia liikkeen yhtenäisyyttä koettelevia murrosaikoja. Liikkeen historia on ollut pirstaleinen useine hajaannuksineen, jotka ovat olleet seurausta opillisista erimielisyyksistä. Hajaannusten seurauksena lestadiolaisuuden suurimmaksi ryhmäksi muodostui vanhoillislestadiolaisuus, jonka organisoituminen alkoi 1900-luvun alussa. Ne piirteet, joista tämän päivän vanhoillislestadiolaisuus pitkälti tunnetaan, ovat saaneet alkunsa

pääasiassa 1960- ja 1970-luvuilta, jolloin modernisaation tuomat haasteet romuttivat talonpoikaisen yhtenäiskulttuurin. Liikkeen hajaannusten pelossa näkemyksiä tiukennettiin ja jäsenet yritettiin saada entistä voimakkaammin sitoutumaan liikkeen toimintaan ja “maailmasta” erottuviin tapoihin. Tämä tiukentunut linja näyttäytyi erityisesti hoitokokouksissa, joiden avulla konservatiivinen, perifeerinen ja liikkeen perinteisiin perustuva maailma yritettiin säilyttää. Hoitokokouksissa uskovia painostettiin tunnustamaan monenlaisia syntejä, joista tuli tehdä parannusta. Hoitokokousaalto kesti 1980-luvun alkupuolelle saakka. (Hintsala & Kinnunen 2013, 8, 57; Linjakumpu 2012, 40; Nykänen 2012, 92; Salomäki 2010, 52.) Hoitokokouskäytäntö on silti edelleen voimissaan, minkä jatkumista selittävät liikkeen toimintamallin hierarkkisuus sekä yksilön elämään voimakkaasti vaikuttava yhteisöllinen anteeksi antamisen eetos (Lidman 2020, 143). Ongelmallista on, että hoitokokouksissa vaikeita eettisiä ristiriitoja ratkaisee pieni valikoitunut, miesvaltainen, pääosin maallikoista koostuva, joukko (Hurtig 2012, 120).

Vanhoillislestadiolaisuus on Suomen suurin kirkon herätysliikkeeksi identifioitua yhteisö, johon kuuluu noin 120 000 jäsentä eli noin 2,2 prosenttia Suomen väestöstä. Vanhoillislestadiolaisuus kattaa maantieteellisesti koko Suomen ja vaikka liikkeen merkittävimmät kannatusalueet ovatkin Pohjanmaalla, Koillismaalla ja Lapissa, on vanhoillislestadiolaisia paljon myös Etelä-Suomessa. (Nykänen 2012, 3.) Liikkeen vaikutuksessa elävien määrä on kuitenkin huomattavasti varsinaista jäsenmäärää suurempi. Vanhoillislestadiolaisuuden keskusorganisaatio on Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys eli SRK, mihin viittaa vanhoillislestadiolaisista toisinaan käytettävä nimitys SRK-lestadiolaisista. SRK:n ohella keskeisiä organisatorisia yksiköitä ovat paikalliset rauhanyhdistykset, jotka koostuvat SRK:n jäsenistä. Merkittävä hengellinen tapahtuma on joka vuosi järjestettävät suviseurat, joissa vierailee yli 70 000 vierasta. (Nykänen 2012, 96, 99, 101.) Suviseurat on Suomen suurin uskonnollinen kesätapahtuma (Palola 2018, 253).

Niin kirkon kuin yhteiskunnankin sisällä vanhoillislestadiolaisuuteen on iskostunut vahva erilaisuuden ja marginaalisuuden leima (Hintsala & Kinnunen 2013, 10). Vanhoillislestadiolainen liike on kuin eräänlainen postmodernin kulttuurin anomalia, sillä liikkeen sisäinen kulttuuri ja arvomaailma tuntuvat sotivan länsimaisen liberalismien olemassaolon kokemusta vastaan poikkeuksellisen voimakkaasti (Haukkala 2010, 3).

Vanhoillislestadiolaisuutta voidaan pitää Suomen kirkollisista liikkeistä eniten kannattajiensa arkielämään vaikuttavana liikkeenä (Pesälä 2004, 152). Liikkeelle tunnusomaista ovat vahva yhteisöllisyys, eksklusiivinen pelastuskäsitys, tiukasti säännellyt elämäntapanormit ja suuret lapsiperheet (Hintsala & Kinnunen 2013, 10). Perheiden muoto onkin yksi merkittävä vanhoillislestadiolaista identiteettiä ja yhteisön omaleimaisuutta määrittävä tekijä. Perheet voivat olla poikkeavan suuria liikkeessä vallitsevan ehkäisykiellon seurauksena. (Nykänen 2012, 107.)

Liike tunnetaan myös ahkerista kansalaisista, korkeasta työmoraalista, isänmaallisuudesta sekä raittiudesta (Nenonen 2013, 117). Yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna liikkeen jäsenet näyttäytyvät ahkerina ja luotettavina kansalaisina, jotka eivät uhkaa vallitsevaa järjestystä (Linjakumpu 2012, 14). Liike onkin vahvasti profiloitunut esivaltauskonnollisena liikkeenä, joka korostaa lakien noudattamisen tärkeyttä, kansalaisvelvollisuuksien, kuten äänestämisen, täyttämistä, aktiivista yhteiskunnallista osallistumista sekä nuhteetonta elämää. Silti oikeuslaitoksen legitimitetti on voitu kyseenalaistaa tilanteissa, joissa toiminta on ollut ristiriidassa lestadiolaisen ”sisäisen oikeuslaitoksen”, asioiden uskonnollisen selvittelyn kanssa. (Nenonen 2012, 150.) Tämä toimintatapa on ilmennyt muun muassa lasten hyväksikäyttöön liittyvien rikosten käsittelyssä rikosasioiden hengellistämisessä (Salin 2012, 114). Hengellistämisessä on kyse siitä, että hengellisten asioiden lisäksi mitä moninaisemmat ihmisen elämään kuuluvat asiat pyritään näkemään uskonnollisessa viitekehyksessä (Hurtig & Linjakumpu 2020, 11).

2.2. Liikkeen opilliset ja yhteisölliset erityispiirteet

Aini Linjakumpu tulkitsee vanhoillislestadiolaisuuden ääriyhteisölliseksi uskonnollisuudeksi, joka on yksi suljetun yhteisöllisyyden muoto. Ääriyhteisöllisyyttä kuvaavina ja niitä ymmärtämään ohjaavina ulottuvuuksina hän näkee kolme tekijää, jotka kytkeytyvät toisiinsa. Nämä ovat autoritaarisuus, eksklusiivisuus ja kuriyhteisöllisyys. (Linjakumpu 2017, 223-224, 226.)

Vanhoillislestadiolaisen ymmärryksen mukaan aito ja oikea kristittyjen yhteys toteutuu vanhoillislestadiolaisuuteen paikantuvassa Jumalan valtakunnassa. Liikkeen valtakuntakorostus poikkeaa selvästi kirkon opetuksesta, jonka mukaan kaikki kristityt ovat Jumalan valtakunnan jäseniä. Vanhoillislestadiolaisuus esitetään liikkeen opissa

ainutlaatuisena kokonaisuutena, maanpäällisenä Jumalan valtakuntana. Tämän eksklusiivisen seurakuntaopin mukaan, joka on liikkeen yhteisöllisen erityislaatuisuuden perusta, taivaallinen pelastautuminen on rajattu vain omaan seurakuntaan. Oppi antaa omalle yhteisölle erityisen paikan maailmassa ja tiivistää liikkeen sisäisiä sosiaalisia sidoksia. Tästä seuraa yhteisö, jonka hengelliset ja sosiaaliset rajat ovat poikkeuksellisen selvät. (Hintsala & Kinnunen 2013, 13; Hurtig 2013, 29; Nykänen 2012, 3; Kallunki 2013, 67.) Problemaattisuutta vanhoillislestadiolaisessa seurakuntaopissa aiheuttaa se, että seurakunnan normina painotetaan enemmän oikein uskovien yhteisöä kuin sanaa ja sakramenteja, mikä painotus on siirtynyt opetuksessa selvästi ”Jumalan lasten joukon” korostamiseen (Ruokanen 1980, 17).

Vanhoillislestadiolaisuudessa ei ole virallista kirjoitettua oppia, johon liikkeen opilliset painotukset olisi koottu. Liikkeellä ei myöskään ole sellaista järjestäytyntä instituutiota, joka muotoilisi ja päättäisi vanhoillislestadiolaisesta raamatuntulkinnasta. Systemaattisen opinmäärittelyn sijasta liikkeen identiteetille ominaista onkin uskonilmausten epämääräisyys ja jännittyneisyys. Vanhoillislestadiolainen uskontulkinta on pyrkinyt tekemään eron niin sanottuun raamatufundamentalismiin, mutta ehdoton tulkintatapa on silti kulkeutunut liikkeeseen seurakuntafundamentalismin kautta. Kuitenkin tulkinta, joka korottaa itsensä ainoaksi oikeaksi, puhtaaksi raamatullisuudeksi, on tosiasiallisesti fundamentalistista. Vaikka tästä ehdottomuudesta rakentuukin toisaalta liikkeen voima ja vahva yhteisöllisyys, on sen kääntöpuolena helposti epäterve, yksilön nujertava raamatullisuus. (Leppänen 2013, 22, 35.)

Vanhoillislestadiolaisen opin mukaan Jumalan Pyhä Henki vaikuttaa vain vanhoillislestadiolaisessa seurakunnassa, mikä tekee siitä erehtymättömän auktoriteetin. Koska Jumalan katsotaan olevan erehtymätön, tekee se myös seurakunnasta erehtymättömän. (Ruokanen 1980, 18; Nykänen 2012, 111). Johtajilla on heidän jumalallisessa auktoriteetissaan oikeus määritellä opilliset sisällöt ja tehdä niistä tulkinnat, joiden kiistäminen tai arvostelu merkitsee valtaapitävien arvostelua, mikä on pohjimmiltaan Jumalan kaikkivoipaisuuden kyseenalaistamista (Dawson 2002). Tämä asettaa yhteisön jäsenet tilanteeseen, josta seuraa tottelemisen pakko eikä vastaanhangoittelu ole suotavaa. Auktoriteettiasemia ylläpidetään kritiikin ehkäisemisellä ja yksimielisyyden vaalimisella, joka sekin rakentuu liikkeen johdon määräyksiin ja tulkintoihin. (Linjakumpu 2017, 224-225.)

Kuriyhteisöllisyyden ytimessä ovat yksilön käyttäytyminen ja tottelevaisuus suhteessa yhteisöön. Linjakumpu tarkoittaa kuriyhteisöllisyydellä yhteisöä, jossa jäsenten elämää määrittävät tiukat säännöt, jotka ovat yhteisön itsensä näkökulmasta mielekkäitä, tarpeellisia ja ihmiselle hyväksi. Sääntöjen kautta muotoutuvat oikean ja väärän väliset rajat. Näitä sääntöjä harvoin noudatetaan täysin vapaaehtoisesti. Kurilla ja siihen liittyvällä sanktioinnilla onkin autoritaarisen ryhmäytymisen kannalta olennainen merkitys. Kuri koskee tiettyjä käyttäytymismalleja, normien noudattamista ja niihin liittyvää seurantaa ja kontrollia, joka ei rajoitu ainoastaan hengellisiin asioihin, vaan ihmiselämään kuuluvat moninaiset asiat saatetaan hengellistää eli pyrkiä näkemään uskonnollisen viitekehyksen kautta. (Linjakumpu 2017, 226.)

Erehtymättömälle Jumalan valtakunnalle on oltava kuuliainen ja sitä vastaan nouseminen on merkki synnistä. Tämä ehdottoman kuuliaisuuden vaade on keskeinen vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen hallintamekanismi. Kuuliaisuus asettuu järjen ja omantunnon edelle, joten seurakunnan antamia ohjeita on aina noudatettava, vaikka oma järki asettuisikin niitä vastaan. (Nykänen 2012, 112, 182, 190.) Liikkeen opetuksen mukaan järki ei ole uskon vastakohta, mutta sen on oltava alisteinen uskolle (Rentola 2018, 238). Usko avaa oikean ymmärryksen siitä, että opetuksessa ja seurakunnan neuvoissa kuuluu Jumalan ja Pyhän Hengen ääni. Näin ollen järjen asettuminen näitä vastaan on sotimista Jumalan tahtoa vastaan. (Tervo 2018, 159.)

Auktoriteetille kuuliaisuutta vaativa kasvuympäristö voi aiheuttaa yksilön moraalisen regression, jossa yksilön moraalinen kasvu jää lapsen tasolle (Nenonen 2012, 154). Liikkeen jäsenen edellytetään ajattelevan ja toimivan annettujen sääntöjen mukaisesti. Rangaistuksen pelossa yhteisöön liittyviä epäkohtia ei uskalleta kritisoida eikä käydä ongelmista avointa keskustelua. (Villa 2016, 283). Yhteisön toimintatapoja kritisoidessaan jäsenen hengellinen tila joutuisi kyseenalaistetuksi.

Toinen keskeinen oppi on oppi pyhän hengen pappeudesta, jonka mukaan kaikki vanhoillislestadiolaiset ovat osa yleistä hengellistä papistoa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yksilön tekemät synnit voi saada anteeksi vain silloin, kun Jumalan valtakunnan jäsen julistaa ne anteeksi annetuiksi. Synnit julistetaan anteeksi ”Jeesuksen nimessä ja veressä”, mikä synninpäästö liikkeen ulkopuolisen julistamana on tehoton. Anteeksiantamuksessa välittyvä armo nähdään tapana tulla yhteisön jäseneksi, mutta sillä myös varmistetaan yhteisön jäsenyydessä pysyminen. Anteeksijulistaminen on mahdollisesti keskeisin vanhoillislestadiolaisuuden

päivittäisistä rituaaleista. Tutkija Tapio Nykäsen väitöskirjan haastatteluaineistossa tämä tapa hahmottui keskeisenä yhteisöön integroivana tekijänä luoden turvallisuuden ilmapiiriä sekä toisaalta identifioiden vanhoillislestadiolaista uskovaisuutta. (Hurtig 2013, 29; Kallunki 2013, 70; Nykänen 2012, 112-113.)

Ääriyhteisöllisessä liikkeessä on miltei mahdotonta elää ja toimia, jollei ihminen ole tiivis osa yhteisöä (Linjakumpu 2015, 89). Herätysliikkeisiin sitoutumista ja osallistumista tutkineen Hanna Salomäen mukaan vanhoillislestadiolainen yhteisöllisyys on luonteeltaan hyvin tiivistä (Salomäki 2014, 29). Liikkeeseen sitoutuminen on voimakasta, mikä näkyy muun muassa toimintaan osallistumisessa, mikä on herätysliikkeiden jäsenistä aktiivisinta juuri vanhoillislestadiolaisilla (Salomäki 2010, 248, 252). Vaikka yhteisö ”sitoo”, se myös synnyttää luottamusta ja sanatonta keskinäistä ymmärrystä niiden kesken, jotka on sidottu yhteen. Tähän tiiviiseen ryhmäytymiseen liittyy myönteisiä kokemuksia yhteisöstä ja turvallisuuden tunteesta, jota vielä entisestään sitoo yhteen käsitys oman yhteisön poikkeuksellisuudesta. (Nykänen 2012, 196.)

Yhteisöllisyydelle ominaista on, että siinä otetaan mukaan ja suljetaan pois. Yhteisöissä tehdään määrittelyä siitä, ketkä ovat yhteisön jäseniä, ketkä eivät. Yhteisöön kuulumiseen liittyy siis keskeisesti tunneside. (Saastamoinen 2012, 42.) Samaistuminen vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön vaatii vahvaa sitoutumista, joka ilmenee yhteisinä elämäntapoina ja ”yhteisenä rakkautena”, mikä punnitaan kuuliaisuudessa yhteisölle (Hintsala ym. 2013,13). Sitoutumiseen liittyy voimakkaasti yhteisen edun vaaliminen, jolle oma etu on alisteinen. Oleellinen osa sitoutuneen jäsenen tehtävää on uhrius ja uhrautuminen sekä omista oikeuksista luopuminen, mikä ilmenee erityisesti naisilla ehkäisyn kieltävän opin noudattamisena. Tällöin usko on myös vahvasti ruumiillinen, omassa kehossa koettava asia. (Hurtig 2012,131,139.)

Tämä yhteisöllisen uhrautumisen käsite liittyy ajatukseen, että liike näkee itsensä Kristuksen kärsimyksen seuraajana, jonka on otettava vastaan myös vihaa, jota voi ilmaantua valtaväestöstä poikkeavien elämäntapojen noudattamisesta. Näin poikkeavuudesta johtuvat kielteiset kokemukset voivat yhdistää yksilöitä tehden niistä yhteisöllisiä kokemuksia. Tämä uhriutuminen voi koskea yhteiskuntasuhteen lisäksi myös yksilön suhdetta liikkeeseen, jolloin yhteisön asettamat arvot ja normit voivat asettua yksilön hyvinvoinnin edelle. Tästä esimerkkinä tilanteet, joissa vanhempien ja

lasten hyvinvointi edellyttäisi raskauden ehkäisyä, mutta siihen ei päädytä, koska se ei yhteisön opetuksen perusteella ole mahdollista. (Kallunki 2013, 75.)

Voimakas yhteisöllisyys näkyy moraalisisessa toimijuudessa, joka ymmärretään individualistisen toimijuuden sijaan kollektiivisena eli yhteisön jäsen ei ole oman moraalikäyttäytymisensä subjekti, vaan hän on ulkoistanut moraalisen subjektiudensa kollektiiville (Nenonen 2012, 152). Vanhoillislestadiolaisuus onkin moraalikysymyksissä varsin homogeeninen, jota selittää ainakin juuri tämä moraalikysymysten ymmärtäminen yhteisön, ei yksilön, asioina. Yhteisö siis muotoilee moraalin, jonka mukaan yksilön on eletävä. (Nykänen 2012, 126.)

Sosiaaliset sidokset ovat vanhoillislestadiolaisuudessa vahvasti painottuneita. Tämä näkyy liikkeen sisäisten suhteiden korostumisena ulkoisten sosiaalisten sidosten kustannuksella, mikä voi ulkopuoliselle näyttäytyä liikkeen sosiaalisten suhteiden poikkeuksellisenä lämpönä tai ulkopuolisia torjuvana sisäänpäinkääntyneisyytenä. Nämä molemmat ilmiöt liittyvät tapaan rakentaa yhteisön sisäistä sosiaalista luottamusta. Sosiaalisten sidosten korostaminen uskon määrittäjänä vähentää halukkuutta tutustua uskon perusteisiin ja omaehtoista raamatunlukua ei juurikaan harrasteta. Vanhoillislestadiolaiset lukevatkin eri herätysliikkeiden jäsenistä vähiten Raamattua. Tämä kasvattaa maallikkopuhujien ja pappien käyttämää valtaa sosiaalisen elämän säätelyyn sekä Raamatun tulkintaan. (Kallunki 2013, 69; Salomäki 2010, 226.) Usko onkin ikään kuin ulkoistettu puhujille ja näin omakohtainen uskoon liittyvä pohdinta ei ole yleistä eikä siihen kannusteta.

Liikkeen eksklusiiviseen seurakuntaoppiin liittyvään rajanvetoon ”maailman”, liikkeen ulkopuolisen todellisuuden ja uskovien välillä liittyvät tiukat elämäntapanormit, jotka ovat pitkälti populaarikulttuuria torjuvia ulottuen usealle osa-alueelle. Aikojen kuluessa opin vartijana toiminut SRK on määritellyt monia yksittäisiä ohjeita siitä, mikä on uskavaiselle sopivaa ja mikä sen sijaan houkuttelee maailmallisuuteen. Esimerkiksi teatterissa, elokuvissa tai oopperassa käyminen nähdään uskavaiselle sopimattomana, maailmallisena toimintana, samoin kuin alkoholin käyttö tai esiaviollinen seksi. Maailmallisuuden määrittely ei silti ole yksiselitteistä, sillä monet varallisuutta representoivat seikat, kuten hienot autot tai asunnot eivät ole maailmallisuutta, toisin kuin esimerkiksi meikkaaminen tai korvakorujen käyttö. Maailmallisuus liikkeessä

määritty sen mukaan, miten liike on sen jossain vaiheessa sellaiseksi kollektiivisella päätöksellään nimennyt. (Nykänen 2012, 87-88, 128.)

Vanhoillislestadiolaiseen kulttuuriin liittyvä valikoiva suhde moderniin on säilynyt huolimatta yhteiskunnan vaurastumisesta ja liikkeen maantieteellisestä leviämisestä ja niiden merkittävästä vaikutuksesta elinolosuhteiden muutokseen. Teologian tohtori Valdemar Kallunki kuvaa tämän olevan kuin sisäinen koodi, joka on osoittanut vahvuutensa. Elämäntapaan liittyvä valikoivuus on hyvin laaja-alaista ja liikkeen vaikutus yksilön elämään on voimakas, vaikka pyrkimyksenä onkin elää normaalia elämää maallisen yhteiskunnan osana. (Kallunki 2013,74.)

Vaikka vanhoillislestadiolaisuudelle onkin ominaista tietty maailmankielteisyys, ei elämä silti ole useimmille liikkeen sisällä eläville synkkää, eikä liike myöskään kannusta asketismiin. Liikkeessä koetaan myös vapautta ja iloa, mikä liittyy vapautteen synnin vallasta ja iloon uskon kokemuksesta sekä yhteisöllisestä, turvallisen tuntuudesta arjesta. (Nykänen 2012, 131.)

2.3 Liikkeen nykytila

Vanhoillislestadiolainen liike elää tällä hetkellä eräänlaista murrosvaihetta, jota ovat tehneet näkyväksi muun muassa erilaiset kulttuuriset representaatiot viimeisen kymmenen vuoden aikana (Wallenius-Korkala 2018, 15).

Vanhoillislestadiolaisuus on säilynyt yllättävän kauan yhdenmukaisena. Tänä päivänä vanhoillislestadiolainen konservatismi, niin teologinen kuin poliittinenkin, on kuitenkin joutunut yhä ahtaammalle maallistuneessa yhteiskunnassamme. Tätä osoittavat julkisuudessa käydyt keskustelut, joissa näkemykset eivät ole yhteneviä. (Nykänen & Luoma-aho 2013, 7.)

1980-luvulta alkanut rauhallinen vaihe alkoi päättyä viimeistään 2000-luvun alussa ja 2000-luku onkin ollut verrattain vaikeaa aikaa vanhoillislestadiolaisuudessa. Monet menneisyyden kipupisteet, kuten hoitokokoukset, alkoivat nostaa päätään samalla kun uudet modernisaatiopaineet alkoivat vaikuttaa liikkeen arkeen. Hoitokokousten lisäksi keskustelua alkoi syntyä naisten asemasta, ehkäisykiellosta, SRK:n keskeisestä asemasta sekä lopulta vanhoillislestadiolaisissa perheissä tapahtuneista lasten seksuaalisista hyväksikäyttör rikoksista. Myös homoseksuaalisuus ja seksuaalisten

vähemmistöjen asema on aiheuttanut keskustelua. Nämä keskustelut ovat merkittävästi monipuolistaneet kuvaa vanhoillislestadiolaisuudesta. Enää ei olekaan mahdollista puhua vanhoillislestadiolaisuuden olevan yhtenäinen uskonliike, vaan se on pikemminkin yhteisö, jonka sisälle mahtuu monenlaista ajattelua ja elämäntodellisuutta. Monikulttuuristuvan ja moniarvoistuvan todellisuuden myöntäminen onkin suuri haaste poissulkevalle, “synnin hidastuksia” kammoavalle ja korkeita elämänihanteita ylläpitävälle yhteisölle. (Hintsala & Kinnunen 2013, 8,10; Nykänen 2012, 95, 220.)

Julkisuuteen nousseiden keskustelunaiheiden myötä median edustajat ovat olleet yhteydessä yhteisön näkemyksestä liikkeen auktoriteettiasemassa oleviin henkilöihin. Heidän katsotaan edustavan yhteisöä, kun taas rivijäsenten itseään. Nämä hengelliset johtajat tuovat usein esiin ideaalin, yhteiset periaatteet ja arvot, joihin yhteisössä nojaututaan, jolloin voi ohittua se, miten liikkeen rivijäsenet kokevat opetuksen omassa elämässään todeksi. (Hurtig 2012, 119.)

Teknologisen kehityksen myötä on ihmisten välinen vuorovaikutus nykyään paljolti myös virtuaalivälitteistä. Internetin keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa pahan olon purkaminen on mahdollista kenelle tahansa (Hämeenaho 2019, 6). Sosiaalinen media tuo kuuluviin yksilön ääntä haastaen samanmielisyyttä (Hintsala 2013, 87). Suhtautuminen internetiin on lestadiolaisuudessa sikäli kiinnostava, että vaikka televisiota ei edelleenkään pidetä suotavana, pidetään kuitenkin internetiä hyväksyttävänä teknologiana ja kommunikaatiovälineenä (Linjakumpu 2012, 163).

Koska vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä harjoitetaan vain vähän omaa teologista pohdintaa, näkyy tämä puute verkkokeskusteluiden suurena määränä ja sosiaalisesta mediasta onkin tullut tärkeä vanhoillislestadiolaisen teologian muotoilun ja arvioinnin paikka. Verkossa tapahtuvasta keskustelusta on tullut eräällä tavalla vaihtoehtoinen media liikkeen keskusorganisaation kautta kulkevan tiedottamisen vastapainoksi. (Haukkala 2010, 3; Hintsala ym. 2013, 14.)

Vanhoillislestadiolaista seurakuntaoppia, oppikokonaisuutta, on 2000-luvulla alettu näkemään ongelmallisena sekä teologisesti että ihmisen itsemääräämisoikeuden näkökulmasta. Erehtymätön ja eksklusiivinen seurakuntaoppi on internetkeskusteluissa nostettu epäraamatulliseen asemaan, Raamatun ilmoituksen tulkintaa tärkeämmäksi. (Nykänen 2012, 223.) Seurakuntaoppi on tänä päivänä lestadiolaisuuden paljon kritisoitu ydinpulma. Monet liikkeeseen liittyvät teologiset ja psyykkiset ongelmat

näyttäytyvät kumpuavan käsityksestä, jonka mukaan oikea usko ja oppi olisi ainoastaan liikkeeseen kuuluvilla ihmisillä. (Villa 2016, 290.)

Myös naisen asema on tämän päivän keskusteluissa läsnä oleva puheenaihe. Vanhoillislestadiolaisuudessa epätasa-arvoista sukupuolijärjestystä perustellaan yhteisön uskonnollisilla opeilla ja Raamatun pyhillä teksteillä, joiden mukaan Jumala on luonut miehet ja naiset erilaisiksi ja erilaisia tehtäviä toteuttamaan. Uskonto määrittelee naisen tehtävät ja suhteen mieheen, jonka avulla nainen saadaan hyväksymään asemansa ja pitämään sitä luonnollisena. (Ruokokoski 2007, 17; Nenola 1990, 16.)

Myös valikoiva suhtautuminen moderniin on merkittävältä osin liittynyt naisten asemaan. Naiseus on liikkeessä tiheän normisäätelyn aluetta. Monet liikkeelle ominaiset kannat tuottavat uskosta koituvia kustannuksia enemmän naisille kuin miehille, kuten kielteinen kanta raskauden ehkäisyyn ja naisellisuuden ilmentämisen rajoittamiseen meikaten, korvakoruihin, pukeutuen. Vaikka uskon seuraukset naisille ovat merkittävämmät, on heidän kuitenkin vain rajoitetusti mahdollista vaikuttaa liikkeen näkemyksiin kuten hengellisten tulkintojen muodostamiseen ja yhteisölliseen päätöksentekoon. (Hurtig 2012, 145; Hurtig 2013, 119-120; Kallunki 2013, 81.) Naisilla on oikeus siirtää hengellistä perintöä ja sanomaa uusille sukupolville, mutta saarnavirka ja pappuus on vanhoillislestadiolaisuudessa mahdollisia ainoastaan miehille (Hurtig 2013, 119). Rauhanyhdistysten jäsenistä koostuvaan johtokuntaan kuulumiselle ei ole varsinaista teologista estettä, mutta naisia ei johtokuntiin ole kuitenkaan valittu. (Nykänen 2012, 97).

Vaikka yhteisön mukaan jäsenet ovatkin periaatteellisesti tasavertaisia, on kyse liikkeen omaleimaisesta tulkinnasta tasavertaisuudesta, jossa ei korosteta ilmiön yksilöllistä luonnetta. Jos tulkinta korostaisi yksilöllisyyttä, edellyttäisi se, että yksilön olisi mahdollista säilyttää asemansa yhteisössä säännöistä poikkeavista valinnoistaan riippumatta. Näin ei kuitenkaan ole, vaan itsenäiset ratkaisut johtavat liikkeen ulkopuolelle tai marginaaliin ajautumiseen, johon syynä on liikkeen keskeisenä piirteenä oleva yksimielisyyden tavoite. (Kallunki 2013, 81.)

Myös liikkeen torjuva suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on aiheuttanut keskustelua. Herätysliikkeiden opetuksessa on kiinnitetty paljon huomiota perhe-etiikkaan ja seksuaalietiikkaan, vain miehen ja naisen välinen avioliitto sallitaan ja sen nähdään olevan Jumalan säätämä ja siunaama. Vanhoillislestadiolaisuudessa katsotaan, että

homoseksuaalisuus on Raamatun mukaan siveettömyyttä ja sellaisenaan synti. Homoseksuaalisuus nähdään taipumuksena, jonka toteuttamisen opetetaan olevan syntiinlankeemuksen seurausta, ihmisen seksuaalisuuden siis nähdään liittyvän uskonnollisuuteen. Hanna Salomäen mukaan 92 prosenttia vanhoillislestadiolaisista ei pidä homoseksuaalisuutta hyväksyttävänä, mikä poikkeaa vahvasti yhteiskunnan yleisestä mielipiteestä. Suhtautumisen seurauksena seksuaalisuuttaan etsivät nuoret eivät saa yhteisöltä eivätkä välttämättä vanhemmiltaan tukea ehjän identiteetin rakentamiseksi, joka suojelisi vahingolliselta seksuaalisuudelta ja satutetuksi tulemiselta. Vaikka kielteinen puhe ei suoraan kohdistukaan piilossa elävään homoseksuaaliin, murtaa se hyvinvointia ja estää ehjän identiteetin muodostumisen. (Kejonen & Hintsala 2013, 147-148, 161; Salomäki 2010, 335-338.)

Myös lasten asema vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä on alkanut saada kriittisen tarkastelun piirteitä, vaikkakaan lapsen hyvinvointia uhkaavia piirteitä ei vielä liikkeen sisällä yleisesti tunnistetakaan. Lasten asemaan liittyvä keskustelu sai alkunsa liikkeen sisällä tapahtuneen lasten seksuaalisen hyväksikäyttöilmion myötä, joka nousi julkiseen keskusteluun vuoden 2010 vaiheilla ja josta tuli tuolloin hetkellisesti koko vanhoillislestadiolaisuutta määrittävä tekijä (Nykänen 2012, 251). Keskeiseksi tässä keskustelussa nousi vanhoillislestadiolainen oppi anteeksiantamuksesta, joka suojeli tekijöitä, ei uhreja. Rikosprosessit pyrittiin välttämään anteeksisaamisen avulla samalla kun uhrien kokemukset sivuutettiin (Hurtig 2012, 119). Rikokset pyrittiin saamaan sovitetuiksi liikkeen sisäisesti ja uhreilta vaadittiin anteeksiantoa ja sen myötä rikollisten tapahtumien unohtamista. Uhreja, jotka eivät tämän unohtamisvaatimuksen mukaan toimineet, syyllistettiin.

Tapahtuneessa huomio kiinnittyi liikkeen rippikäytäntöön, jonka voitiin nähdä suojelevan pedofiileja (Nykänen 2012, 251). Tämän maallikkorippikäytännön purkamista on vaatinut muun muassa teologian tohtori Johannes Alaranta (2011), jonka näkemyksen mukaan ripistä voi muodostua rikollisen toiminnan peitto.

Vaikka vanhoillislestadiolaisen liikkeen johdon toimintatapa on jo 1980-luvulla ollut hyväksikäyttäjää suojeleva (Peltoniemi 2012), painotetaan liikkeessä kuitenkin tänä päivänä, että lasten seksuaalisen hyväksikäytön tapauksissa rikosoikeudellinen selvittely on yksi osa selvittelyä ja siihen myös kehoitetaan. Sen katsotaan auttavan teon sovittamista myös maallisen esivallan edessä. (Koivisto 2015.)

Tulevaisuudessa kamppailu uudistumisen ja erehtymättömyyden välillä todennäköisesti jatkuu. Keskusjärjestö ei tunnusta aitoa uudistushalua, vaan pyrkii esittämään kritiikin olevan seurausta siitä, että eri tavalla ajattelevat ovat hylänneet oikean uskon. Tämän valossa liikkeen laajempi kriisiytyminen ja hajaantuminenkin on edelleen mahdollista. (Nykänen 2012, 258-259.)

Tämänpäiväisestä keskustelusta voi päätellä, että yhteisöön kuulumisen aiheuttaa osalle jäsenistä monia ristiriitaisuuksia, minkä vuoksi näin kokevat ihmiset eivät voi liikkeen sisällä hyvin. Jos tämä kokemus sivuutetaan eikä kriittisiä äänensävyjä olla valmiita avoimin mielin toisen uskoa kyseenalaistamatta kuulemaan, on liikkeen tulevaisuus vaarassa. Ongelmakohtat tulisi rehellisesti tunnistaa ja kohdata. Toimintatavoista, jotka ovat aiheuttaneet yksilöille suurta henkistä kärsimystä, kuten hoitokokouksissa vahvasti ilmennyt hengellinen väkivalta, tulisi ottaa todellinen vastuu. Tämä ilmeni vakuuttavimmillaan anteeksipyyntönä eikä vain pahoitteluina tapahtumista, joita vain on tähän mennessä kuultu. Anteeksipyyntön merkitys vanhoillislestadiolaisessa kontekstissa on vielä tavanomaista merkityksellisempi ottaen huomioon sen painotuksen liikkeen opissa. Tämä vastuunotto ei tule silti olemaan mahdollinen, mikäli liikkeen johto pitää tulevaisuudessakin kiinni erehtymättömyydestään.

“Tämän päivän vanhoillislestadiolaisuudessa yhdistyvät sekä uskon tuoma ilo ja toivo että kuulluksi tulemattomuuden kipu ja toivottomuus. Molemmat kokemukset ovat yhtä aikaa todellisia.” (Hintsala & Kinnunen 2013, 8). Tämä kokemus koskee mitä ilmeisimmin sekä aikuisia että lapsia.

3 VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE LAPSUUDEN KASVUYMPÄRISTÖNÄ

3.1. Lapsen marginaaliasemaan liittyvä erityisyys

Lapsen kasvu vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä poikkeaa lapsen kasvusta yhteiskunnan valtavirrassa. Vanhoillislestadiolaisen lapsen marginaaliasemaa määrittää kuuluminen uskonnolliseen yhteisöön, mikä tekee lapsen asemasta erityisen. Tarkastelen kasvuympäristöä vanhoillislestadiolaisen marginaaliaseman tuottamien erityispiirteiden näkökulmasta. Miten juuri vanhoillislestadiolaisuus muovaa lapsen arkea, kasvua ja kehitystä.

Marginaalisuus liittyy rajoihin ja erontekoihin suhteessa valtavirtaan, enemmistöön. Marginaalisuus ei ole huonommuutta tai vajavaisuutta ja se onkin siksi moniulotteisempi ja myönteisempi käsite kuin syrjäytyminen. Marginaalissa elävä voi olla yhden asian suhteen marginaalissa ja taas toisen asian suhteen valtavirrassa. Tällöin on mahdollista, että marginaalissa elävän ihmisen antamat merkitykset omalle marginaaliasemalleen eivät ole kielteisiä. (Juhila 2006, 104-105.) Marginaalisuus voi olla myös moninkertaista, jolloin ihminen on useamman kuin yhden asian suhteen yhteiskunnan marginaalissa. Usein moninkertaisesta marginaaliasemasta voi seurata sivullisuutta, jossa mahdollisuus tehdä valintoja sekä toimia täysivaltaisena kansalaisena ovat rajautuneet. (Haahtela 2015, 24-25.) Marginaalisuus voi tällöin siis rajoittaa elämää, mutta se voi olla myös kokemuksellista sivullisuutta tai sosiaalitaloudellista huono-osaisuutta. (Granfelt 1998, 80). Kuuluminen uskonnolliseen yhteisöön voi olla lapsen kasvun kannalta myönteistä, mutta jos perheellä on samanaikaisesti muita marginaaliin työntäviä tekijöitä, esimerkiksi sosiaalisia ongelmia kuten köyhyyttä tai perheväkivaltaa, voi lähtökohtaisesti myönteinen marginaalisuuden kokemus muuttua lapsella ristiriitaiseksi tai kielteiseksi.

Kokemus marginaaliasemaan liittyvästä erilaisuudesta on harvemmin myönteinen silloin, jos elämäntapa ei ole itse valittu tai poikkeava ominaisuus ei ole yleisesti toivottu tai ihailtu. Uskonnon harjoittaminen ei yleensä kuulu ihailtuihin ominaisuuksiin, eivätkä kotoa perityt opit ole lapsen omia valintoja. (Ruoho & Ilola 2014, 92.) Koska lapsi kasvatetaan vanhempien uskon ja arvojen mukaan, ei eläminen

yhteisössä ole koskaan lapsen oma valinta (Bützow 2013, 32). Tämä ei silti tarkoita sitä, etteikö kokemus uskonnolliseen yhteisöön kuulumisesta voisi olla myönteinen.

Suljetuissa uskonnollisissa yhteisöissä kokemus yhteisöllisyydestä on yksi yhteisön jäseniä toisiinsa sitova voima. Perhe-elämää muovaavat yhteisölliset normit voivat olla lasta suojaavia, mutta myös riskejä riippuen siitä, miten normeja perheissä toteutetaan (Hurtig 2013, 47). Yhteisöllisyydellä voi siis olla lapsen ja nuoren hyvinvointia tukevia merkityksiä niin sosiaalisen tuen kuin sosiaalisen kontrollinkin näkökulmasta. Yhteisöllisesti muodostunut sosiaalinen kontrolli nivoutuneena sosiaalisen tuen olemassaoloon voi olla lapsen ja nuoren hyvinvointia tukeva ja pahoinvointia ehkäisevä resurssi. (Ellonen 2008, 53.)

Monien perheiden elämää leimaavat myönteiset asiat kuten sosiaalinen ja perhekeskeinen elämäntapa, elämää rikastuttavat sisarussuhteet ja laajat suku- ja ystäväverkostot. Tarkat elämiseen liittyvät normit, kuten ehdottoman raittiuden vaatimus, suojaavat vanhempia ja lapsia monilta nyky-yhteiskunnan ikäviltä käänttöpuolilta. Raittius ja sitoutuminen perheeseen ja kristillissiveellisiin elämänarvoihin tuovat turvaa lapsuuteen. (Hurtig 2012, 109; Toivio 2013, 141.)

Yhteisössä elävien lasten todellisuus kuitenkin vaihtelee, sillä usko ja yhteisöllisyys eivät toteudu kaikissa perheissä samankaltaisina. Tähän vaikuttavat vanhempien valmiudet ja suhde lapseen. Sillä, miten lasten oikeudet perheissä tiedostetaan ja huomioidaan, on vaikutus siihen, miten turvallisenä ja todellisena usko lapselle näyttää. (Hurtig 2012, 108.)

Kuuluminen yhteisöön vaikuttaa perheen arjen ajankäyttöön, elämäntapaan, sosiaalisiin suhteisiin, arvoihin, ajatuksiin ja toimintaan, kuten harrastuksiin. Usko tuottaa jo kouluikäisen elämänvalintoihin eroja suhteessa ikätovereihin. Vaikka suhtautuminen ei olekaan enää yhtä jyrkän kielteistä esimerkiksi television katsomisen tai tanssin suhteen osana kouluopetusta, osa vanhemmista katsoo tämän edelleen olevan sopimatonta. (Hurtig 2013, 47; Hurtig 2012, 120-121; Hurtig 2011, 107.)

Vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan yhteisön ulkopuolinen, ”maailmassa” vallitseva elämäntapa tai vapaa-ajan vieton tyyli eivät ole uskovaiselle sopivia niiden houkutellessa lasta pois uskonelämästä (Kaltakari 2005, 13). Vanhoillislestadiolaisuudessa yleisen kulttuuritarjonnan nähdään pitkälti olevan

viihdekeskeistä, jossa muun muassa seksuaalisuuden nähdään vääristyvän. Viihteen nähdään välittävän kuvausta moraalittomasta elämästä, johon kuuluu olennaisena osana päihteiden käyttö ja irtosuhteet. (Rentola 2018, 239.)

Yhteisöön kuulumisen ja sille ominaisen elämäntavan noudattaminen voi tuottaa lapselle ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemuksia. Lapselta kielletään asioita, jotka ovat yhteisöön kuulumattomille ikätovereille sallittuja. Näitä voivat olla konservatiivinen suhtautuminen musiikkiin ja nuorisokulttuuriin sekä valtavirrasta poikkeava näkemys lapselle hyväksytyistä harrastusmahdollisuuksista. Joihinkin harrastuksiin, kuten kilpaurheilun, nähdään liittyvän uskonelämää uhkaava vaara, jos harrastuksesta muodostuu lapsen elämän tärkein asia ja siksi kilpaurheilun harrastamista ei nähdä vanhoillislestadiolaiselle lapselle sopivana harrastuksena (Kaltakari 2005, 13).

Ulkopuolisuus ja valtavirrasta poikkeavan elämäntavan noudattaminen saattaa aiheuttaa lapsessa myös erilaisuudesta johtuvia häpeäkokemuksia, jotka voivat liittyä koulumaailmaan, kaveripiiriin ja muihin sellaisiin tilanteisiin, joissa lapsi on irrallisena omasta yhteisöstään vailla muiden jäsenten tuomaa tukea ja turvaa. Nämä kokemukset ovat voimakkaampia silloin, kun lähipiirissä on vain vähän muita yhteisön jäseniä. Iso perhe on näkyvin asia, josta vanhoillislestadiolaisuus ilmenee. Tällöin itseen tulee mahdollisesti liitetyksi myös muut liikkeelle ominaiset piirteet, minkä lapsi voi kokea kielteisenä. Lapselle iso sisarusparvi saattaa herättää negatiivisia tunteita: surua ja häpeää. Häpeä voi ilmetä sisarusten määrästä valehtelemisena. Häpeä voi liittyä myös vanhempien väliseen sukupuolielämään. Murrosikäiselle omien vanhempien seksuaalisuus on valtavirtaperheissäkin usein jonkinasteinen tabu, häpeän aihe. Vanhoillislestadiolaisen suurperheen lapselle tämä häpeäntunne voi olla jatkuvaa, jos lapsia syntyy toinen toisensa jälkeen, koska se tekee vanhempien sukupuolielämän harrastamisen näkyväksi. Muutenkaan vanhempien ajatukset perhesuunnittelusta tai sen puuttumisesta eivät kuulu lapsen ajattelumaailmaan ja näin ulkopuolisten hyväntahtoisetkin utelut sisarusten määrästä voivat tuntua lapsesta epämiellyttäviltä. (Ruoho & Ilola 2014, 89-92.)

Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä kasvava lapsi oppii jo hyvin varhain liikkeelle ominaisen ihmisten jaottelun kahteen osaan, meihin ja muihin. Tämä jako useimmiten opitaan huolimatta siitä, onko sitä kotona varsinaisesti tuotettu (Pilvijärvi 2020, 80). Jako voi olla vahingoittava, jos siitä seuraa lapselle käsitys: ”Me olemme niitä, jotka

elämme oikein, teemme oikein ja uskomme oikein. Muut taas ovat niitä, joiden elämää usko ei ohjaa ja jotka voivat siksi toimia väärin”. (Hurtig 2012, 125.) Vaikka yhteyksiä ja kaverisuhteita liikkeen ulkopuolelta onkin sallittua olla, liikkeessä kuitenkin korostetaan, että niiden ei tule olla ainoita ja tärkeimpiä suhteita. Hengellisen ainutlaatuisuuden mukainen ajattelu, jossa uusinnetaan maailmaa siten, että vanhoillislestadiolaiset edustavat ainoaa Jumalan valtakuntaa, voi johtaa ajatteluun, että kaikki olennainen tieto olisi yhteisön hallussa ja vanhoillislestadiolaiset ihmisinä muita parempia. (Nykänen 2012, 109.)

Jaottelu yhteisön ja “maailman” välillä voi olla hyvinkin selvä. Hyvä – paha -jaottelu pitää sisällään ajattelun, että paha on yhteisön, ”Jumalan valtakunnan” ulkopuolella ja hyvä yhteisön sisällä. Tämä jaottelu voi olla lapselle vaikeaa ymmärtää silloin, jos kasvuympäristön todellisuus ei ole luodun kuvan mukainen. Yhteisön antamat lupaukset onnellisesta lapsuudesta voivat näin olla vahvassa ristiriidassa lapsen todellisen elämän kanssa. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja väkivaltaan liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet, että tilanne on erityisen vaikea silloin, kun lapsi on joutunut pahoin kaltoinkohdeksi (kts. Hurtig 2013.)

Huomion arvoinen lapsen elämään vaikuttava erityispiirre on myös se, että vanhoillislestadiolaisuudessa avioerot ovat hyvin harvinaisia toisin kuin yhteiskunnassa yleisesti. Vanhoillislestadiolaisuudessa avioliittoa pidetään pyhänä ja avioeroa ei hyväksytä, mikä perustuu Raamatun lauseeseen: ”Minkä Jumala on yhdistänyt sitä älköön ihminen erottako”.

Vaikka vanhempien avioerojen lisääntymisen yhteiskunnassamme onkin yleisesti nähty olevan lapsille erityinen riski murentaen perheen olemassaolon pysyvyyttä, aiheutuu pysyvyydestä lapselle hyvinvointia uhkaava riskitekijä, mikäli vanhempien on pysyttävä yhdessä, vaikka suhteessa olisi vakavia ongelmia (Ritala-Koskinen 2003, 135). Vaikka perheiden hajoaminen voidaankin nähdä yhteiskunnallisena ongelmana, perheen olemassaolo on tarkoitukseton eikä se palvele lapsen normaalia kehitystä, mikäli perheen jäsenet eivät ole onnellisia (Yesilova 2009, 70).

Vanhoillislestadiolaisuudessa avioliiton säilymisestä pidetään edelleen tiukasti kiinni, vaikka sillä olisi tuhoisia vaikutuksia perheen elämään. Perheenjäsenten hyvinvoinnin ja onnellisuuden voidaan nähdä olevan toissijaista avioliiton jatkumiseen nähden. Vanhoillislestadiolainen avioliittokäsitys kaventaa merkittävästi yksilön vapautta ja se

asettaa myös sukupuolet epätasa-arvoiseen asemaan sisältäessään sukupuolittuneen, Jumalan auktoriteetilla vahvistetun valta-asetelman. Vanhoillislestadiolaisuudessa avioliiton vaikeuksien ja epäonnistumisen voidaan nähdä helpommin olevan naisen kuin miehen vastuulla, mikä pohjautuu uskonnon asettamasta vaimoon kohdistuvasta vaatimuksesta olla miehelleen kuuliainen. Kuuliaisuus tarkoittaa käytännössä muun muassa kykyä ja velvollisuutta antaa puolison tekemät toistuvatkin itseä vahingoittavat teot anteeksi ja unohtaa ne. (Lidman 2020.) Myös Ruokokoski tuo tutkielmassaan esiin, että vanhoillislestadiolaisuudessa vallitsevasta naisen epätasa-arvoisesta asemasta huolimatta naiset haluavat olla kuuliaisia yhteisön opetuksille ja nähdä miehensä olevan kaikista puutteistaan huolimatta Jumalan lahja (Ruokokoski 2007, 9-10). Avioliittokäsitys, joka ei anna yksilölle vapautta päättää avioliitossa pysymisestään, on myös lapsen näkökulmasta katsottuna vahingollinen. Vanhemman edellytykset olla lapselleen riittävän hyvä vanhempi kaventuvat, mikäli parisuhdetyytyväisyys on heikko ja tilanteesta ei ole todellista ulospääsyä.

Perinteistä ydinperhemallia suojellaan vanhoillislestadiolaisuudessa edelleen hyvin vahvasti, vaikka sen ylläpitäminen vaarantaisi lasten hyvinvoinnin. Vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan vanhempien avioeron nähdään järkyttävän lapsen olemassaolon perustuksia, vaikka samalla myönnetäänkin, että vanhempien huono suhde on lapsen kehityksen riskitekijä (Tölli 2009, 42). Lapsen kehityksen kannalta lämpimillä ja myönteisillä perhesuhteilla näyttäisi olevan tärkeämpi merkitys kuin perheen kokoonpanolla (Golombok 1999, 429-446).

Vaikka ehdoton avioliittotulkinta ei olekaan muuttunut, käytäntö kuitenkin osoittaa, että liikkeen kaikki jäsenet eivät suhtaudu tähän enää aivan yhtä ehdottomasti ja liikkeessä onkin tänä päivänä enenevässä määrin lapsia, joiden vanhemmat ovat eronneet, eroamassa tai toinen vanhemmista asuu erillään (Hurtig 2013, 45).

3.2 Suurperheellisyys keskeisenä erityispiirteenä

Suomalainen yhteiskunta on jo vuosikymmenien ajan elänyt tilanteessa, jossa ihmiset voivat itse päättää lisääntymisestään. Tämän myötä suurperheet ovat tänä päivänä harvinaisia ja siksi ne kiinnittävät yhteiskunnassamme huomion. Monilapsisuuteen liittyy nykyään yleensä jokin erityinen syy, kuten uskonnollinen vakaumus tai

maahanmuuttajuus (Telkki 2015, 3). Vaikka kyse onkin marginaali-ilmioistä, elää ilmiön piirissä maassamme kuitenkin tuhansia lapsiperheitä (Toivio 2013, 138).

Monen vanhoillislestadiolaisen lapsen lapsuuden ehtoja muovaavat suuri perhe, tiheään raskaana oleva äiti, vanhempien kasvava huoltovastuu, useat pikkusisarukset ja suuri eri-ikäisten sisarusten sarja (Hurtig 2013, 45). Monilapsisuus onkin yksi keskeisin yhteiskunnan valtavirrasta lapsen erottava piirre, mikä on osa suurimman osan liikkeeseen kuuluvan lapsen elämää ja siksi hyvin merkittävä. Vanhoillislestadiolaisuudelle ominainen monilapsisuus ja suurperheellisyys on seurausta liikkeessä vallitsevasta opista, jonka mukaan lapsirajoitus sen kaikissa muodoissaan on syntiä (Toivio 2013, 134, kts. myös Palola). Vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan ihmisellä ei ole oikeutta riistää Jumalan antamaa elämän lahjaa – lasten syntymää (Kupsala 2018, 49), joita Jumala aviopuolisoille siunaa sallimuksena mukaan (Vallivaara 2009, 30).

Vanhoillislestadiolaisuuden keskeisen opillisen auktoriteetin filosofian tohtori Seppo Lohen mukaan liikkeen näkemys ehkäisystä perustellaan seuraavasti: ”Koska lapsi on Jumalan luomisteko ja lapsen arvo on Jeesuksen mukaan ehdoton, uuden elämän syntymä on alusta alkaen pyhä tapahtuma, johon ihminen ei saa puuttua” (Lohi 2010, 82). Hedelmöitymistä ei nähdä niinkään biologisena tapahtuma vaan Jumalan luomistyön tarkoituksen toteutumisenä.

Myös eutanasia ja abortti nähdään tekoina, joihin ihmisellä ei ole valtaa (Hautamäki, Hänninen 2006, 9). Ristiriitaista tämän keskeisen argumentin kanssa, jonka mukaan Jumalan luomistyöhön ei ihmisellä ole oikeutta puuttua, on sillä, että vanhoillislestadiolaisuudessa suhtaudutaan kuitenkin myönteisesti hedelmöityshoitoihin (Toivio 2013, 143-144).

Raamatun kohdat, joilla ehkäisykieltoa perustellaan, eivät ole suoria kieltoja, vaan ne ovat lähinnä viitteellisiä kohtia, jotka on yhteisön opissa tulkittu kielloiksi kuten kohta ”antakaa lasten tulla minun tyköni” (Linjakumpu 2015, 142; Linjakumpu 2017, 228). Raamatusta ei löydy yksiselitteisiä ehkäisykieltoa tai ehkäisemättömyyttä pelastuksen ehtona tukevia kohtia, ja siksi kieltoa onkin arvosteltu sen ohuesta teologisesta perustelusta. Vanhoillislestadiolaisuudessa käytetään lauseparia ”ottaa kaikki lapset vastaan” ja ”ei halunnut ottaa kaikkia lapsia vastaan”, jotka lauseet sisältävät ymmärryksen, jonka mukaan lapsi on olemassa jo ennen hedelmöitystä ja hänellä on

oikeus elämään. Lapsen oikeus syntyä kumoo vanhemman oikeuden rajoittaa lasten lukumäärää ja näin myös sukupuolielämässä tulisi toimia niin, että raskaus olisi koska tahansa mahdollinen. (Toivio 2013, 127,129.) Avioelämään kiinnittyvä seksuaalisuutta koskeva puhetapa, lisääntymisdiskurssi, liittyy avioelämän ja seksuaalisuuden merkityksen ensisijaisesti suvun jatkamiseen (Hurtig 2013, 271). Sukupuolielämä myös näyttäytyy liikkeessä ikään kuin pakollisena asiana, josta ei ole mahdollista kieltäytyä tai jättää sitä väliin luonnollisena ehkäisykeinona (Linjakumpu 2015, 146).

Alun perin ehkäisykielteinen asenne on ajan saatossa muuttunut siten, että nykyään ehkäisykielto on vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisöllinen normi, joka on niin tiukasti uskoon sidottu, että sen teologisten perusteiden avaaminen ilman oman uskon kyseenalaistamista voi olla mahdotonta (Hintsala 2007, 69). Liikkeen oikeaoppisen tulkinnan mukaan ehkäisyn salliminen tai sen näkeminen normaalina toimintana ei ole mahdollista (Linjakumpu 2017, 228). Vanhoillislestadiolaisille ehkäisyasia on usein merkittävä eksistentiaalinen kysymys, jota asiasta pragmaattisesti ajattelevan liikkeen ulkopuolisen voi olla vaikea ymmärtää.

Maailmanlaajuisesti lähes kaikki kristilliset yhteisöt katolista kirkkoa lukuun ottamatta ovat omaksuneet kannan, jonka mukaan ehkäisy on sallittua ja siitä päättäminen kuuluu seksuaalisen itsemääräämisoikeuden piiriin toisin kuin vanhoillislestadiolaisuudessa, jossa sen nähdään olevan seurakunnan päätettävissä oleva asia. (Toivio 2013, 126, 134, 142.) Perheen sisäinen päätöksenteko ja toimintatavat ovat alisteisia yhteisön asettamille vaatimuksille ja odotuksille ehkäisyn käyttämättömyydestä (Linjakumpu 2015, 144-145).

Vaikka katoliselle kirkolle ja myös joillekin ei-kristillisille uskonnoille, kuten islamille, suhtautuminen perhesuunnitteluun onkin lähtökohtaisesti kielteistä, ei kyse ole kuitenkaan vastaavanlaisesta yhtä ehdottomasta kiellosta kuin mitä se on lestadiolaisuudessa. Ehkäisyn nähdään viime kädessä olevan ihmisen omakohtaisesti harkittavissa ja päätettävissä oleva asia eikä siihen näin liity samankaltaista sosiaalista ja hengellistä painostusta kuin mitä lestadiolaisuudessa. Huomioitavaa tähän liittyen on, että esimerkiksi katolilaisuudessa lestadiolaisuudelle tyypilliset suurperheet ovat harvinaisia.

Suurperheellisyys on osa lestadiolaista identiteettiä ja yhteisön omaleimaisuutta vahvasti määrittävä tekijä. Lestadiolaisuudessa suurperhe nähdään tavoittelemisen

arvoisena ihanteena. Sen sijaan sen varjopuolia ei ole niinkään tunnistettu, vaikkakin aihe on alkanut saamaan huomiota. Käynnistyneessä keskustelussa aihetta on tarkasteltu yhteisön Raamatun tulkintojen, opillisen jatkumon sekä vanhempien näkökulmasta, mutta lasten oikeuksien, arjen tai lastensuojelun näkökulmasta lapsirajoituskieltoa juurikaan ole katsottu. Aihe onkin ollut suomalaisessa kulttuurissa tietynlainen ammatillinen ja kulttuurinen tabu. (Hurtig 2013, 44-45.)

Lapsen kasvaminen suurperheessä asettaa lapsen hyvinvoinnin toteutumiselle omanlaiset haasteensa. Lapsen hyvinvointi on moninainen käsite, joka koostuu useista eri osa-alueista. Perinteisesti hyvinvoinnin määrittelyssä keskeistä on, miten erilaiset tarpeet tulevat tyydytetyiksi. Sosiologi Erik Allardtin mukaan hyvinvointi liittyy tarpeisiin, joiden tyydyttämättä jättäminen merkitsee hyvinvointivajetta. Allardt jaottelee hyvinvointiarvot kolmeen eri ulottuvuuteen, jotka ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) sekä itsensä toteuttaminen (being). (Allardt 1976.)

Yksi keskeisimpiä lapsen hyvinvoinnin tekijöitä ovat hänen perheensä ja perheenjäsentensä voimavarat. Vaikka suurten perheiden olemassaolo voikin olla niin hengellisesti, sosiaalisesti kuin lasten kehittymisenkin kannalta myönteinen asia, mitä erityisesti liikkeen sisäinen näkemys painottaa, voivat ne kuitenkin olla äidille fyysisesti raskaita rasittaen kehoa ja aiheuttaen terveystarpeita, jolloin raskaudet voivat jopa uhata äidin henkeä. Toistuvat raskaudet, synnytykset ja pienten lasten kasvattaminen voivat yhdessä saada aikaan kumuloituvan vaikutuksen, jossa koko perheen jaksamisen voimavarat voivat joutua koetukselle ja elämä muuttua selviytymistaisteluksi. (Linjakumpu 2013, 143.)

Raskaana olemista, synnyttämistä ja lasten kasvatusta pidetään ihanteena siitä, miten naisten edellytetään uskoaan toteuttavan (Wallenius-Korkalo 2020, 13). Vanhoillislestadiolaisuudessa synnytykset ja raskaudet nähdään luonnollisena osana naisen elämää ja raskaana olosta voikin tulla pitkäksi aikaa normaaliutta naisen elämässä (Linjakumpu 2013, 143). Siinä missä valtaviertapuheessa puhutaan perhe-elämään liittyvistä ruuhkavuosista, voidaan vanhoillislestadiolaisuudessa puhua ruuhkavuosikymmenistä (Ruoho & Ilola 2014, 275) ja näin lasten tarpeet voivat näyttäytyä enemmän organisoinnin kuin läsnäolon ja henkilökohtaisen paneutumisen kysymyksinä (Hurtig 2013, 263).

Lestadiolaisissa perheissä on hyvinkin tavallista, että lapsia on kymmenen molemmin puolin, joskus jopa lähemmäs kaksikymmentä. Ison perheen lapsena lapsi ei välttämättä saa vanhemmiltaan huomiota osakseen, millä voi olla merkittäviä henkisiä seurauksia myöhemmässä elämässä. (Linjakumpu 2015, 145). Lasten ohella vanhempien huomiosta, ajasta ja voimavaroista voivat kilpailla myös yhteisö, työelämä sekä vanhempien omat intressit ja sosiaaliset suhteet (Hurtig 2013, 262) ja näin yksittäisen lapsen tarpeet voivat jäädä tavoittamatta tai vanhempien mahdollisuus vastata niihin jäädä vajaaksi (Hurtig 2012, 137).

Isossa perheessä vanhempien lapsille antamaan hoivaan ja läsnäoloon ei ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin pienessä perheessä. Näin perheen monilapsisuus voi vaikuttaa myös lapsen kiintymyssuhteen kehittymiseen, joka on yksi merkittävimmistä lapsen kasvuun liittyvistä kehitystehtävistä. Brittiläinen psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby (1907-1990) loi kiintymyssuhdeteorian perusteet, jonka pääajatuksena on, että lapsen kokema äidin riisto ja äidin rakkauden menetys voivat vakavasti uhata lapsen kehitystä (Hautamäki 2011, 29). “Kiintymyksellä viitataan tunnesiteeseen, joka muodostuu lapsen ja sen henkilön välille, jota lapsi pitää turvallisimpana” (Rusanen 2011, 27).

Hyvinvoinnin yhteisyyssuhteiden ulottuvuuteen liittyy tarve tulla rakastetuksi. Suurperhe yhteisön ihanteena ei kuitenkaan ole tae siitä, että kaikki lapset olisivat rakkaita ja toivottuja (Ruoho 2013, 213). Aila Ruoho ja Vuokko Ilola nostavat teoksessaan ”Usko, toivo ja raskaus” suurperheen lapsen asemaan liittyviä kysymyksiä, kuten että riittääkö jokaiselle syntyvälle ja jo syntyneelle lapselle hellyyttä ja hoivaa tasapuolisesti ja tarpeeksi. Kokevatko lestadiolaisten suurperheiden lapset olevansa rakastettuja, arvokkaita, toivottuja ja odotettuja. (Ruoho & Ilola 2014, 33.) Nämä kysymykset ovat oleellisia tarkasteltaessa lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumista.

Vaikka tarkastelenkin perheen monilapsisuutta lapsen hyvinvointia uhkaavana tekijänä, voi uhkaaviin tekijöihin liittyä myös kaksisuuntaisia vaikutuksia, jolloin lapsen kehitystä uhkaavat tekijät saattavat joissain tilanteissa muuttua lapsen kehitystä tukevaksi voimavaraksi. (Forssén ym. 2002, 88.) Suurperheessä tämä voi ilmetä muun muassa sisarusten merkityksenä lapsen kehityksen turvaamisessa. Sisaruksista voi syntyä lapselle korvaava tuki ja kiintymyksen kohde tilanteissa, joissa vanhempi tai vanhemmat eivät ole tähän kykeneviä. Sisarus tai sisarukset voivatkin muodostua

lapselle ensisijaiseksi kiintymyksen kohteeksi silloin, kun mahdollisuutta kiintyä omaan vanhempaan ei ole. Sisarussuhteet voivat näyttäytyä hyvinkin merkityksellisinä, mutta niihin voi liittyä myös problematiikkaa hoivan ja sisarussuhteiden moniulotteisuuden kannalta (Hurtig 2013, 146).

Hyvin toimivassa perheessä isommat sisaruksen auttavat pienempiä ja tehtävät on jaettu lasten kehitystason mukaisesti (Väisänen 2010, 129). Suurperheessä vanhempien voi kuitenkin olla mahdotonta selvittää ilman lasten monimuotoista kodin töihin osallistumista, mikä ei työn vaativuudelta ja vastuun määrältä välttämättä vastaa lapsen kehitystasoa. Tämä jaetun vanhemmuuden ja arkisen vastuunkannon malli voi räikeimmillään merkitä vanhemmuutta työnjohtajana. Sukupolvelta toiselle siirtyvä lasta vastuuttava malli opettaa arkitaitoja, mutta myös kuormittaa lasta. (Hurtig 2013, 263-264.) Kun lapsi joutuu ottamaan liikaa vastuuta ikätasoonsa nähden, on mahdollista, että perheessä vallitsee tilanne, jota kutsutaan termillä parentifikaatio. Vanhempien ja lasten roolit vääristyvät ja sekoittuvat, jolloin lapsi saattaa uhrata omat tarpeensa huolehtiakseen toisista. (Soisalo 2012, 187.)

Yhteisössä suurperheistä puhutaan myönteisesti lapsen kasvua tukevia piirteitä korostaen. Lasten nähdään oppivan suuressa perheessä työntekoa, toisten huomioimista ja vastuuta. (Hurtig 2014, 42.) Vastuun kantamisella voi olla lapsen kehityksen kannalta myönteinen vaikutus, mikäli siitä ei muodostu liian suurta taakkaa perheenjäsenille, jotka itsekin ovat vielä lapsia tai nuoria aikuisia. Vanhoillislestadiolaisissa perheissä mahdollista on, että äidin ja mahdollisesti myös isän uupuminen on johtanut tilanteeseen, jossa vanhemmat eivät ole enää kykeneviä huolehtimaan lapsistaan ja antamaan heille mahdollisuutta tunkea turvallisuutta sekä tunnetta lapsena olemisesta, jolloin lapsista huolehtiminen ja osittain kasvattaminenkin on jäänyt lasten itsensä vastuulle. (Linjakumpu 2015, 145.)

Vakavimmillaan elämäntilanteen kuormittuneisuus voi purkautua perheenjäseniin kohdistuvana väkivaltana. Yhdeksi lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijäksi onkin erilaisissa tutkimuksissa osoitettu olevan perheen korkean lapsiluvun (Ellonen ym. 2015, 73, Paavilainen ym. 2001). Hektinen monilapsisen perheen arki voi stressaavuudellaan madaltaa vanhemman kynnystä aggressioon (Lidman 2020, 163). Hurtigin tutkimuksessa vanhoillislestadiolaisten äitien osuus fyysisen väkivallan käyttäjinä oli merkittävä. Tämän Hurtig tulkitsee kertovan äitien epätoivon

ilmaisemisen ja ratkaisemisen vaikeuksista. Äitien ahdinko elämän vaihtoehdottomuudesta purkautuu heitä lähellä oleviin, heistä riippuvaisiin ja heitä heikommassa asemassa oleviin, lapsiin. (Hurtig 2014, 44).

Väkivalta voi olla keino pyrkimykseen hallita suurperheen synnyttämää elämän ja vaatimusten kohtuuttomuutta. Ylikuormittunutkin vanhemmuus voi silti olla lapselle riittävää, mutta yhdistyessään muihin ongelmiin, kuten väkivaltaan, voi se olla lapselle kohtalokasta (Hurtig 2013, 146, 159-161.) Lapselle haitallisinta on, jos kaltoinkohtelija on hänen vanhempansa, jonka tulisi antaa lapselle turvaa ja suojaa (Mäntymaa & Puura 2011, 25).

Tilanteessa, jossa aikuiset elävät emotionaalisesti etäällä lasten maailmasta, syntyy haavoittuva kasvamisen ja elämisen tila, jossa toimijuus ja osallisuus on rajattua. Tämä tila antaa väkivallalle ja sen piiloon jäämiselle otollisen alustan, jossa suojaa vailla olevat lapset ovat myös riskissä joutua seksuaalisen väkivallan uhreiksi. (Hurtig 2014, 44.)

Hurtig käyttää suurperheodotuksen yhteisöllisestä oletuksesta rakenteellisen väkivallan käsitettä, jolla hän ei tarkoita, että suurperhe sinänsä olisi riistävä tai väkivaltainen, mutta se voi olla sitä silloin, jos jaksamisodotusten ehdottomuus heikentää tai estää vanhempaa huolehtimasta omasta ja toisten hyvinvoinnista. (Hurtig 2014, 43.) Yhteisön opetuksessa korostetaan, ettei kenellekään anneta enempää taakkaa kuin mitä kukin jaksaa kantaa. Saarnapuheiden sanoma ei kohtaa todellisuutta ja on omiaan syyllistämään ne, jotka eivät jaksaa, ikään kuin kyse jaksamattomuuden kysymyksissä olisi uskon heikkoudesta. Tässä ajattelutavassa sivuutetaan ymmärrys siitä, että ihmisen fyysiset ja psyykkiset jaksamisen voimavarat ja resurssit ovat rajalliset.

Kokemusten jakaminen yhteisön muiden jäsenten kanssa ei välttämättä ole helppoa, koska lisääntymisopin kyseenalaistaminen saattaa näyttäytyä uskon heikkenemisenä. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että pienet perheet voivat joutua helposti tarkkailun alaisiksi ja heidän uskonsa tila saatetaan kyseenalaistaa (Ruoho & Ilola 2014). Liikkeen piirissä nämä arjen kokemukset eivät yllä ihannetta ylläpitäviin, normatiivisiin liikkeen julkaisuihin, joten todellisuuden ja yhteisön tuottaman ideaalin välillä on selkeä ristiriita (Linjakumpu 2013. 144).

On eri asia olla suurperhe omasta vapaasta tahdosta kuin olla sitä jopa pakotettuna, painostettuna, vailla aitoa valinnanmahdollisuutta. Tämä asettaa myös lapsen tilanteen

erityiseen valoon. Liikkeen sisällä luotu ihannoitu kuva onnellisesta suurperheestä on vain yksi totuus. Toinen totuus on se, että perheen suuresta koosta on muodostunut uhka perheen hyvinvoinnille. Silti monilapsisuus on yhä vanhoillislestadiolaisen perherakenteen ideaali, vaikkakin nykyinen keskustelu on osoittanut, etteivät liikkeen historiassa normitetut perinteet siirry nuorten aikuisten sukupuolelle niin kuin aiemmin. (Toivio 2013, 138-139.)

3.3 Vanhoillislestadiolainen kasvatusta yhteisöön sosiaalistamisprosessina

Sirkka Hirsjärven mukaan kasvu on kasvatuksen ja opetuksen perusilmiö, johon kasvatusta kohdistuu ja jonka mukaan se suuntautuu. Kasvatusta on kasvuun vaikuttamista ja näin kasvu voi muuttua kasvatuksen seurauksena. (Hirsjärvi 1982.) Kasvussa voidaan erottaa kahdenlaista kasvua: ulkoa ohjattavaa ja sisältä ohjautuvaa. Ulkoa ohjattava kasvu on kasvatuksellista vaikuttamista, manipulaatiota, kun taas sisältä ohjautuva kasvu luonnollista kasvamista. (Hellström 2010.) Kasvun ilmiöön liittyy olennaisena kasvatusta, kasvun ollessa ikään kuin kasvatuksen ydintä (Hellström 2010, 78).

Uskonnollinen kasvatusta eroaa ei-uskonnollisesta kasvatuksesta siten, että sen lähtökohdat ovat jossain tietyssä tunnustuksessa tai perinteessä. Kristillisessä kasvatuksessa kasvatuksen orientaatioperusta on kristillinen, mikä edellyttää, että kasvattajan edustamat arvot ja käsitykset ihmisestä ja maailmasta ovat kristinuskon mukaisia. (Muhonen & Tirri 2008, 67.)

Kristillinen kasvatusta nähdään yhtenä uskonnollisen kasvatuksen muotona, joka voidaan määritellä kristillisen perinteen välittämisenä sukupolvelta toiselle (Vermasvuori 1987, 10; Harjuvaara 1986, 144). Mikäli edellisen sukupolven pyrkimyksenä on siirtää omaksumiaan asioita mahdollisimman muuttumattomina seuraavalle sukupolvelle, samaistuu kasvatusta tällöin pitkälti sosialisointiin. Kristillinen kasvatusta koskettaa kasvatettavan koko persoonaa ja jokapäiväistä elämää ja siksi se ei ole rinnastettavissa esimerkiksi eettiseksi kasvatukseksi tai tiedollisten asioiden opetteluksi. (Muhonen & Tirri 2008, 66, 82.)

Sosiaalistumisessa on kyse kulttuurin siirtämisestä uusille sukupolville sosiaalisen vuorovaikutuksen prosessissa sukupolvien välillä, minkä tuloksena yksilöstä kasvaa tietyn kulttuurin jäsen. Lapsuudessa sosiaalistuminen tapahtuu pitkälti vanhempien ja

muiden lapselle merkityksellisten ihmisten kautta. (Berger & Luckmann, 1966; Hirsjärvi 1983.) Sosiaalistumisessa seuraavalle sukupolvelle siirretään kulttuurille ominaisia arvoja, asenteita, normeja ja tapoja oikeuttamalla tietynlainen ajattelu- ja toimintatapa erilaisin toimin (Berger & Luckmann, 1966). Tapio Puolimatkan mukaan sosiaalistumisella tarkoitetaan niitä kehityskulkuja, joissa ihminen muokkautuu yhteiskunnalliseksi olennoiksi ja yhdentyy sosiaaliseen maailmaansa. Inhimillinen kasvu ja kehitys tapahtuvat siis yhteiskunnallisessa viitekehyksessä. Sosialisatiolla voidaan tarkoittaa myös pelkästään yhteisölliseen elämään tarvittavien sosiaalisten valmiuksien, taitojen, käyttäytymistapojen ja vakaumusten kehittämistä. (Puolimatka 1995, 110.)

Vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kasvattaminen liittyy läheisesti sosialisointiin käsitteeseen. Eläminen uskonnollisen liikkeen jäsenenä edellyttää liikkeeseen sosiaalistumista. Sosiaalistuminen voi parhaimmillaan avata väylän myönteisen hengellisen elämän rakentamiseen, mutta samalla se antaa myös mahdollisuuden kielteiseksi tulkittavien asioiden ilmenemiselle. Sosiaalistumisella on merkittävä tehtävä niin liikkeen itsensä kuin liikkeen jäsenenkin kannalta. Sosiaalistaminen on väline, jolla liike saa rakennettua perustan jäsenen kuuliaisuudelle yhteisöä kohtaan eli vallan ja hallinnan kohteena olemiselle. Näin ollen liikkeen kannalta sosiaalistumatta jäänyt ihminen on kuin menetetty jäsen. Yksilön kannalta taas sosiaalistumisen tapahtumatta jääminen tarkoittaa, että ihminen ei pysty toimimaan yhteisössä ja saavuttamaan sen täysivaltaista jäsenyyttä. Tällöin hän ei hyödy yhteisön hyvistä puolista, mutta ei myöskään joudu kärsimään sen huonoista puolista. (Linjakumpu 2015, 89-90.)

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä vallitsevaa yhteenkuuluvuutta on ylläpidetty muun muassa sisäisellä kielellä, jonka merkitykset avautuvat vain liikkeeseen sosiaalistuneelle jäsenelle. (Hintsala & Kinnunen 2013, 11). Sosiaalistuminen on perustana yhteisön jäsenenä toimimisessa. Tämän käänköpuolena on, että lapsi ei välttämättä sosiaalistu valtavirran tavoin lasta ympäröivään yhteiskuntaan, mikä voi kaventaa yksilön myöhempiä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa täysivaltaisena kansalaisena ja tuntee kuuluvansa yhteiskuntaan kiinteästi.

Vanhoillislestadiolaisuudessa kasvatuksella on merkittävä rooli yhteisöön sosiaalistamisessa. Suurin osa lestadiolaisista on lähtöisin lapsuuden kodista, jossa lestadiolaisuus on vaikuttanut. Liikkeen perinne siis siirtyy tehokkaasti sukupolvelta toiselle eikä liike juurikaan tavoita ulkopuolisia osallistujia. (Salomäki 2010, 245.)

2000-luvulla liikkeeseen on liittynyt ulkopuolelta vain vähän jäseniä. Suurten perhekokojen myötä liikkeen jäsenmäärä on kuitenkin säilynyt merkittävänä. Koska suurin osa liikkeen jäsenistä on liikkeen piirissä pienestä pitäen kasvaneita, voidaan vanhoillislestadiolaisuutta kutsua varsinaisen herätyskristillisyyden sijaan kasvatuskristillisyydeksi. Liike myös aktiivisesti huolehtii siitä, että lapset kasvatetaan ja ”juurrutetaan Jumalan valtakunnan” jäseniksi. (Nykänen 2012, 108.) Liikkeeseen synnyttäessä integroituminen liikkeeseen tapahtuu lapsuudesta lähtien monin eri tavoin, jolloin sosiaalistumisessa on kyse primaarisosialisaatiosta. (Berger & Luckmann 1995, 147-156).

Lapsia kasvatetaan pienestä pitäen yhteisön kulttuuriseen ja toiminnalliseen osallisuuteen (Hurtig 2013, 46). Vanhempien ja kodin kasvatusvastuun lisäksi liikkeen lapsi- ja nuorisotyöllä on keskeinen tehtävä lasten sosiaalistamisprosessissa osaksi yhteisöä. Lapsi- ja nuorisotyön keskeinen tehtävä on tukea vanhemmuutta (Hänninen 2010, 154) sekä kotien kasvatustehtävää. Eri työmuotojen kautta nähdään välittyvän Jumalan siunauksen vaikutukset kotien arkeen. (Hänninen 2006, 158.)

Lapsi- ja nuorisotyö käynnistyi vanhoillislestadiolaisuuden piirissä 1920-luvulla aluksi pyhäkoulujen merkeissä. Tällöin perustettiin myös ensimmäinen vanhoillislestadiolainen kansanopisto. Sodan jälkeen lapsi- ja nuorisotyö alkoi laajentua ja työn tavoitteeksi määriteltiin koota nuoria ”seurakunnan helmaan” ja hoitaa heitä ”kristillisyyden keskellä”. Myöhemmin käynnistyi myös rippikoulutyö, leirityö sekä raamattuluokka- ja päiväkerhotyö. (Palola 2018, 253.) Lestadiolaisten lapsi- ja nuorisotyö laajentui merkittävästi neljä vuosikymmentä sitten, minkä taustalla oli huoli lasten ja nuorten uskonelämästä kulttuurimurroksen aikaan, jolloin liikkeessä koettiin, että kasvatuksen merkitystä alettiin yhteiskunnassamme väheksyä (Voittonen 2009, 219-220).

Nuorille suunnatussa toiminnassa korostetaan nuorten aktiivista toimijuutta. Nuoret saavat osallistua tehtäviin kiinnostuksensa ja osaamisensa mukaan. Tavoitteena on juurruttaa nuoria omaan kotisiioniin ja saada nuoret näin tuntemaan olevansa osa sitä. Tämän myötä myös nähdään, että nuoren on helpompi vähitellen alkaa osallistua erilaisiin työtehtäviin, kun rauhanyhdistys tulee paikkana tutuksi. (Lamminaho 2019, 160, 163.)

Myös julkaisutoiminta on olennainen osa kasvatustyötä. Tänä päivänä lasten ja nuorten kirjat ovatkin muodostaneet yhden pääosan SRK:n julkaisutoiminnasta. (Palola 2018, 253). Lapsille suunnatun julkaisutoiminnan tavoitteena on tehdä uskon perusasioita lapselle tutuksi lapsentajuisesti, tarjota lapselle malleja vanhoillislestadiolaisena elämiseen ja juurruttaa lapsia vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen. SRK:n lastenkirjallisuudessa painottuu liikkeelle ominainen arvomaailma sekä kodin merkitys turvallisena kasvuympäristönä (Palola 2006, 163-164.)

Lapsi syntyy aina johonkin kulttuuriin. Lestadiolaisille vanhemmille syntyessään lapsi syntyy lestadiolaiseen kulttuuriin ja ensimmäisiä lapsen kulttuurikasvattajia ovat lapsen vanhemmat. Itse uskon ei kuitenkaan nähdä lestadiolaisuudessa olevan kulttuuria, vaikka uskon harjoittamiseen saattaa liittyäkin kulttuurisia piirteitä. (Rentola 2018, 231, 234). Lapsi omaksuu pitkälti vanhemmiltaan yhteisölle ominaisen elämäntavan, arvot ja normit (Rentola 2018, 232), jotka ovat kappaleessa kaksi kuvaamani mukaisia. Myös edellä kuvatut lapsen arkea muovaavat erityispiirteet ovat osa kasvatusta ja liikkeeseen sosiaalistamista.

Uskonto on kulttuurin alue, jossa sukupuoli on usein selkeä vedenjakaja. Vaikka naiset pääsääntöisesti muodostavatkin uskontojen käytännön tukipilarin ja aktiivisimman kannattajajoukon, he ovat kuitenkin niitä, joita ohjataan, rajoitetaan ja kielletään niin pyhien tekstien tasolla kuin uskontojen käytännöissä. (Ahonen & Vuola 2015, 9.) Tämä koskee myös lestadiolaisuutta.

Lestadiolaisen maailmankuvan ja ihmiskäsityksen ollessa sukupuolittuneita (Lidman 2020, 91, 160) liikkeeseen sosiaalistunut lapsi kasvaa sukupuoleen sidottuun toimijuuden säätelyyn, mikä näkyy niin puhetavoissa kuin uskon- ja arkielämän käytänteissäkin (Hurtig 2013, 125; Hurtig 2012, 131). Hurtig on tuonut esiin, kuinka monien lahjojen ja kiinnostuksen kohteiden toteuttaminen voivat olla tyttölasten ulottumattomissa, jos tulevaisuus suurperheen äitinä on ennalta määrätty. Hän esittää, kuinka herätysliikkeen tarjoama resepti naissukupuolen kapeaan toimijuuteen liittyviin pohdintoihin on: selviydy, sopeudu, siedä, anna anteeksi, jota samaa tuhoisaa konseptia hän näkee toteutettaneen myös lasten seksuaalisten hyväksikäyttötapausten käsittelyssä. (Hako 2020.)

Sosialisaatio sen paradigmaattisessa merkityksessään on vaikuttamisen menetelmä, jonka avulla yhteisö muokkaa jäseniään antamalla heidän elämälleen itsestään selvän

viitekehyyksen, jonka kyseenalaistamista ei pidetä toivottavana. Yhteisökeskeistä sosialisointinäkökulmaa onkin arvosteltu (J.S.Mill) siitä, että kollektiiviset mieltymykset, jotka ovat usein muotoutuneet ilman järjellisiä perusteita, välitetään seuraaville sukupolville itsestäänselvyyksinä. Tällöin sosiaalistettavalta voi jäädä puuttumaan järjellinen ote oman käyttäytymisensä keskeisiin arvoihin ja asenteisiin, mitä voidaan pitää ongelmana persoonan rationaalisen itsenäisyyden kehittymisen kannalta. Sosialisointiossa järjestelmän vakaus ja pysyvyys asetetaan korkeammaksi arvoksi kuin yksilön rationaalinen ja moraalinen autonomia, mikä sisältää eettisen ongelman. (Puolimatka 1995, 115-116.)

Koska sosialisointiossa yksilö pakotetaan hänelle tarjottujen arvokäsitysten rajoihin, korostuu sosialisointiossa valtasuhde, jossa sosialisointiossa suorittajalla on oikeus määrätä sosiaalistettavan henkilökohtaisten arvostusten rajat ja muokata hänet viiteryhmän tarkoituksiin sopivaksi ilman, että yksilölle annettaisiin valmiuksia arvioida tämän muokkauksen tuloksia omassa persoonassaan. (Puolimatka 1995, 117-118). Näin kasvatukseen voi liittyä vallankäyttöä, joka on varhaisuutensa, laajuutensa ja voimakkuutensa vuoksi yksi keskeisimmistä kasvatuseettisistä kysymyksistä. Ydinkysymys kotikasvatukseen liittyvän vallan kohdalla on se, millainen vallankäyttö on oikeutettua, eettistä ja lapsen kasvua tukevaa. (Gjerstad 2009, 197.)

Kasvatuksen ollessa hengellistä, kasvatukseen liittyvä vallankäyttö voi olla hengellistä vallankäyttöä. Johanna Hurtigin mukaan hengellisen vallankäytön ja väkivallan riski on uskonnollisissa yhteisöissä todellinen heidän kysyessään, mikä on Jumalan tahto, johon vedoten opillisia näkemyksiä ja jäseniin kohdistuvaa ohjausta perustellaan. Hengellisen vallan avulla ohjataan käyttäytymisen lisäksi myös ajattelua, tunteita, suhteita ja kokemuksia. Koska hengellisyys tarjoaa ainutlaatuisen intensiteetin vallan käytölle, on hengellinen tulkintaoikeus vahvinta ajateltavissa olevaa valtaa. Jos ihmisen usko tai moraalisen toiminnan perusta todetaan vääräksi tai puuttuvaksi, ihmisen koko olemassaolon perusta järkkyy. (Hurtig 2019.)

Pahimmillaan hengellinen vallankäyttö voi olla hengellistä väkivaltaa, jonka Suomen evankelisluterilainen kirkko määrittelee henkiseksi väkivallaksi, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Hengellinen väkivalta samoin kuin henkinen väkivalta alistaa ihmistä muokaten yksilön omanarvontuntoa vääristäen yksilön tunnetta omista

oikeuksistaan. Hengellisen väkivallan tavoitteena on vaikuttaa yksilön ajatteluun ja toimintaan uskoa ja sen tulkintoja hyväksikäyttäen (Ojalampi & Lindström 2020, 113.)

Lapsi tarvitsee kasvatuksessa sellaisen auktoriteetin, joka ei alista sanoin eikä teoin (Sivula 2006, 117). Liian autoritaarinen kasvatustyyli saattaa vaurioittaa lapsen kasvua, samoin kuin välinpitämätönkin kasvatustyyli (Kalaoja 2009, 95). Tiukka uskon mukainen kasvatustyyli ei anna mahdollisuutta kyseenalaistaa uskoon liittyviä asioita ja opetuksia (Toivio 2013, 139), jolloin kasvatustyyli saattaa kääntyä indoktrinaatioksi.

Indoktrinaatiossa on keskeistä auktoriteettiin perustuva hallinta, joka voi muodostua kehitystä estäväksi kontrolliksi. Indoktrinaatiota luonnehditaan harhaanjohtavaksi, yksinkertaistavaksi, yksisuuntaiseksi ja piilovaikutteiseksi tavaksi opettaa, minkä vaikutuksesta lapsesta voi kehittyä ihminen, jolta puuttuvat valmiudet itsenäiseen ja kriittiseen ajatteluun. Kasvatuksellisesti hyväksyttävässä opetuksessa on tarkoituksena tukea lapsen itsenäisen arviointikyvyn kehitystä, kun taas indoktrinaatiossa lapsi pyritään jättämään tässä suhteessa kehittymättömäksi. (Puolimatka 1997, 15, 29, 33-34.) Indoktrinaatiossa kasvatustyyli ei toteudu kasvatettavan kannalta siten, että siinä toteutuisi kasvatuksen perimmäinen tarkoitus, joka on tulla kasvatetuksi tavalla, joka ohjaa yksilöä ihmiseksi tulemisessa (Granholm-Herranen 2008, 32).

3.3.1 Vanhoillislestadiolaisen kasvatustyylin lähtökohdista

Kotikasvatustyyli voidaan määrittellä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa toteutuvana kasvatustyylinä, johon sisältyy lapsen perushoitoa, lapsen suojelua vahingollisilta ja ikäkauteen sopimattomilta vaikutteilta, lapsen tukemista ajattelu-, tunne- ja tahtoelämässä ikäkauteen sopivalla tavalla, lapsen yksilöllisyys huomioiden sekä lapsen harjaannuttamista sellaisiin taitoihin, joita pidetään yhteisössä toimimisen ja yhteiskunnan kehittymisen yleisten päämäärien kannalta olennaisina. (Hirsjärvi 1983, 86-87.) Kotikasvatustyylistä voidaan myös tarkastella sen kautta, mitä se ei saisi olla. Suomen lain mukaan lapsen alistaminen, ruumiillinen kurittaminen ja loukkaava kohtelu on kiellettyä. (Gjerstad 2009, 212.) SRK:n julkaisussa kasvatustyyli määritellään toiminnaksi, joka pyrkii johdonmukaisuuteen lapsen kohtaamisessa. Kasvatustyylin tehtävänä on ohjata lasta myönteisesti ja rakentavasti kohti tasapainoista aikuisuutta. (Paananen 2005, 31.)

Kasvatusajattelu on kokonaisuudessaan laaja perustuen kasvattajan ihmiskäsitykseen, joka sisältää kasvatukseen liittyviä arvoja, tietoa ja uskomuksia. Kasvatusajattelu voidaan ymmärtää myös kasvatustietoisuutena, joka suppeasti ymmärrettynä viittaa kasvattajan tietoisuuteen kasvattajan tehtävässä toimimisesta, tietoisuuteen tähän tehtävään liittyvistä velvollisuuksista ja oikeuksista sekä kasvatuksen tavoitteista, keinoista ja tuloksista (Hirsjärvi 1980, 19).

Kasvattajan käsitys kasvatustoimintansa kohteesta, lapsesta, on tärkeä käytännön kasvatustoimintaan vaikuttava tekijä (Hirsjärvi 1982, 5). Sillä, miten käsitämme lapsen kasvun, on vaikutus siihen, millainen lapsikäsitys meillä on (Hellström 2010, 141). Lea Pulkkisen mukaan käsitys lapsesta eli lapsikäsitys on sidoksissa myös maailmankuvaan, maailmankatsomukseen ja ihmiskäsitykseen. Maailmankuva selittää ihmisen olemassaoloa, kun taas maailmankatsomus sisältää täydentävät arvot ja käsityksen elämän tarkoituksesta, päämäärästä ja siitä, miten pitäisi elää. (Pulkkinen 2018, 9.) Maailmankatsomuksen käsite on lähellä ideologian käsitettä ja siksi käsitteitä käytetäänkin synonyymisesti (Hirsjärvi 1980, 8).

Ihmiskäsitys on osa yksilön maailmankuvaa (Hirsjärvi 1982, 5), johon uskovalla ihmisellä usko vaikuttaa (Rentola 2018, 234). Kristinuskon mukainen käsitys ihmisen asemasta ja tehtävästä maailmassa on omalla tavallaan ainutlaatuinen. Koska kristillisen ihmiskäsityksen lähtökohta on Raamatussa, Jumalan ilmoittamassa sanassa, on se luonteeltaan suhteellisen pysyvä. (Hirsjärvi 1982, 55-56).

Länsimaisessa kulttuurissa vallitsevan ajattelutavan mukaan lapsi nähdään yksilönä, mikä näkemys on nykyajan kasvatustoiminnan keskeinen lähtökohta. Näkemys lapsen yksilöllisyydestä on kulttuurisesti kuitenkin hyvin väljä sen suhteen, miten kasvattajan ja lapsen suhde sekä lapsen toimijuus omassa kehityksessään ja kasvatuksessaan, nähdään. (Alasuutari 2006, 72-73.)

Lestadiolaisuudessa lapsi nähdään Jumalan antamana lahjana vanhemmille, mutta myös tehtävänä, johon liittyy työtä ja lapsen tarvitsevuuteen vastaamista. (Vänttilä 2009, 61). Ymmärrän vanhoillislestadiolaisen lapsinäkemysten pohjautuvan opetukseen lapsesta Jumalan antamana lahjana, jonka Jeesus on asettanut uskovaisen esikuvaksi (Kaltakari 2005, 11.) Lapsi ei ole vanhempiansa omaisuutta vaan Jumalan luomistyön tulos, jonka vuoksi lapsella on oikeus saada syntyä ja elää rakastettuna ja suojeltuna (Kupsala 2018, 49). Lasta tulee kunnioittaa, mikä on lopulta myös Jumalan luomistyön kunnioitusta.

Lasta ei tule arvioida hänen taitojensa perusteella, sillä hän on arvokas jo siksi, että on Jumalan luomana olemassa. (Haho 2009, 142.)

Raamatun mukaiseen elämäntapaan kuuluu huolenpito perheestä ja lasten kasvattamisesta (Rentola 2018, 240). Vanhoillislestadiolaisen kasvatustehtävän nähdään olevan Jumalan valtakunnan työtä, jonka työn Jumala on vanhemmalle henkilökohtaisesti osoittanut ja johon vanhemman kutsunut. Kutsumuksen saaneelta Jumala edellyttää vastuuta antamassaan kasvatustehtävässä, (Sivula 2006, 114.), mutta on luvannut myös antaa tehtävään voimia (Haho 2009, 96). Kasvatustehtävä on Jumalan vanhemmille antama tehtävä, jossa keskeistä on kristillinen kasvatus ja oman kulttuuriperinnön siirtäminen lapselle (Rentola 2018, 232). Raamatun kehoitus kasvattaa lapsia ”Herran tahdon mukaan” (Ef.6:4) ei vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan tarkoita ankaraa käskyä vaan vanhemman sitoutumista siirtää lapsilleen elämän perusarvoja. Keskeistä on saada vanhemmalta malli siitä, miten elämää eletään. (Sivula 2006, 114, 117.) Vanhoillislestadiolainen kasvatusvastuu pohjautuu Lutherin kastekäskyn kehoitukseen opettamisesta, jota toteutetaan kodin elämässä ja mikä ymmärretään kristilliseksi kasvatusvastuiksi (Paananen 2005, 32).

”Vanhempina olemme Jumalan työtovereita. Lastemme kasvatuksessa ja opetuksessa Jumala käyttää meitä tarkoitustensa välikappaleina. Tahdomme opettaa lapsiamme pitämään ne asiat, joita Vapahtajamme on käsenyt opetuslastensa pitää. Olemme kylväjiä; uskomme ja luotamme, että Jumala antaa kasvun kotien opetukselle. Uskovaisen kodin kylvötyö, Jumalan sanan opetus ja kristillinen kasvatus, on suurinta pääomaa, jonka lapset saavat mukaansa lähtiessään kodista omaan elämäänsä.” (Kaltakari 2005, 14.)

Lapsen kasvatuksesta päävastuullisiksi mielletään yleensä lapsen vanhemmat. Tällöin puhutaan kotikasvatuksesta, joka paikantuu vanhemmuuteen. Vanhemmuudessa ja lasten kasvatuksessa äitiyden asema on kuitenkin ollut ja on edelleenkin vahva. (Alasuutari 2006, 79.) Vaikka usko äidin ylivertauuteen kasvattajana onkin länsimaisessa kulttuurissa tiukassa (Silvén & Kouvo 2008, 99), on käsitys äidistä ensisijaisena vanhempana kuitenkin muuttunut ja tänä päivänä useissa perheissä pyritään tasa-arvoiseen vanhemmuuteen, jossa olennaista on vanhemmuuden vastuiden ja osallisuuden tasapuolinen jakautuminen vanhempien kesken.

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessäkin painotetaan, että molemmat vanhemmat ovat lastensa kasvatuksesta vastuussa (Taskila 2009, 14). Kasvatustehtävän toteuttaminen on kuitenkin sukupuolittunutta ja pitkälti äitien vastuulla. Äitiyden, hoivan ja kasvatuksen nähdäänkin lestadiolaisuudessa olevan edelleen vahvasti naisen aluetta (Hurtig 2011, 108; Hurtig 2012, 131). Sukupuolierojen korostamisesta johtuen lestadiolaisilla on vastuullisuuden takaportti, jonka kautta he pystyvät halutessaan vetäytymään vastuusta (Ruokokoski 2007, 81).

3.3.2 Vanhoillislestadiolaiset kasvatusarvot, painotukset ja tavoitteet

Kasvatus perustuu kasvatuksen taustalla oleviin arvoihin (Kallio 2005, 12). Yhteisön sosiokulttuurisessa todellisuudessa vaikuttavista arvoista ja päämääristä muodostuvat kasvatusta ohjaavat peruskäsitykset, joita vanhempi kasvatuksessaan toteuttaa. Lapsi ei voi päättää millaiseen sosiokulttuuriseen maailmaan hänet kasvatuksella johdatetaan, kuten ei ole voinut päättää hänen kasvattajansakaan. (Granbom-Herranen 2008, 31.)

Vanhoillislestadiolaisuudessa painotetaan vanhempien yhteisten, elävään uskoon perustuvien kasvatuseriaatteiden tärkeyttä (Karjula 2005, 37). Lestadiolaisessa kodissa lapsia kasvatetaan ja ohjataan kulttuurissa, jossa kasvatustyön perustana nähdään olevan Jumalan sanan. Kasvatustyössä korostetaan kristillisiä arvoja, rakkautta ja totuutta sekä ahkeruutta, rehellisyyttä, lähimmäisenrakkautta ja esivallan kunnioitusta (Rentola 2018, 234-235.) Kasvatuksessa välitettävien arvojen omaksumista heikentää vanhempien sanojen ja tekojen välinen ristiriita (Kalaoja 2009, 95) ja siksi vanhempien esikuvaa pidetään tärkeänä (Haho 2006, 126).

Liikkeen näkemyksen mukaista on, että Jumalan sanan perustukselle rakennetun kasvatustyön nähdään antavan parhaat edellytykset turvalliselle lapsuudelle. Kasvatukseen liittyy olennaisena opettaminen, jossa vanhemmat haluavat opettaa lapsiaan Jumalan sanan neuvoilla. (Taskila 2009, 15.) Lasta opetetaan olemaan kuuliainen näitä neuvoja kohtaan, joissa ei neuvota ihmismielellä vaan niissä puhuu lestadiolaisen näkemyksen mukaan Pyhä Henki. Kuuliaisuuteen liittyvät tottelevaisuus ja nöyryys sekä ajatus siitä, että tekee jotakin niin, miten toinen neuvoo (Määttä 2015, 88, 90.) Liikkeen jäsenelle asetettu kuuliaisuuden odotus ilmenee näin myös kasvatuksessa.

Yksi kasvatuksen peruspilareista on pyrkimys siihen, että lapsi saa vanhemmaltaan turvaa. (Sivula 2006, 114). Vanhoillislestadiolaisessa kasvatusajattelussa korostuu myös Jumalan sanan mukainen yhdessä eläminen, kasvaminen ja hyvien tapojen opettaminen. Kodeissa tavoiteltavana pidetään, että toista kuunneltaisiin, kunnioitettaisiin ja annettaisiin jokaiselle tilaa omaan kasvuun. (Haho 2009, 96.)

Raamattuun perustuvan kunnioittamiseen opastamisen nähdään olevan vanhoillislestadiolaisen kodin kasvatustehtävän ydinaluetta. Vanhempien lisäksi lapsen tulisi oppia kunnioittamaan muita perheen jäseniä, mutta myös lähimmäisiä ja esivaltaa – Raamatun opetuksen mukaisesti. (Taskila 2009, 15-16.) Vanhempien kunnioittamisen nähdään olevan arvo, josta Jumala on Raamatun neljännen käskyn mukaisesti luvannut ajallista siunausta, menestystä ja pitkää elämää, (Kemppainen 2019, 92). Lähimmäisen arvostuksen ja kunnioituksen myötä ihmisen nähdään saavan myös itse osakseen samanlaista kohtelua (Lääkkö 2006, 17). Haasteelliseksi auktoriteettien kunnioittamiseen opettamisessa nähdään ihmisen oikeus itsensä toteuttamiseen, mikä voi kysyä vanhemmilta kasvatustehtävässä erityistä kärsivällisyyttä (Taskila 2009, 16) samoin kuin yksilöllisyyden tarve ja korostuneina nähdyt itsekeskeiset vaatimukset (Saulio 2009, 21-22).

Kasvatuksessa painotetaan myös työhön ja vastuuseen opettamista. Työntekoon liittyy Lutherin opetuksen mukaisesti palvelun näköala, jossa työ tehdään ensin Jumalalle, toiseksi lähimmäistä palvellen ja vasta kolmanneksi itselle. Kodin askareisiin ja töihin osallistumisen nähdään opettavan vastuun ottamiseen sekä siihen, että elämään kuuluu oikeuksien lisäksi myös velvollisuuksia, minkä asenteen nähdään edesauttavan yhteiskuntaan sopeutumista. (Karjula 2005, 38-40.) Kodeissa työt tulisi kuitenkin jakaa siten, ettei kukaan kokisi olevansa töiden uuvuttama (Haho 2009, 96). Vanhempia kehoitetaan kasvatuksessaan painottamaan myös kotisiionin työtehtäviin osallistumisen tärkeyttä, ”Jumalan valtakunnan” työ kun nähdään yhteisenä tehtävänä, jossa jokaisen työpanosta tarvitaan. (Lamminaho 2019, 160, 163.)

Kasvatuksessa korostuu se, mikä on vanhoillislestadiolaiselle sopivaa ja hyväksyttävää, mikä taas ei. Liikkeessä tämä käsitetään myös oikean ja väärän opettamisena ja erottamisena. Tämä käsitys ei kuitenkaan ole kaikilta osin yhteneväinen yhteiskunnassa vallitsevan yleisen ymmärryksen kanssa oikeasta ja väärästä. Esimerkkinä

populaarikulttuurin harrastamisen näkeminen syntinä, jota ei uskovaisen lapsen ole oikein ja sallittua harrastaa.

Syntinä nähdään muun muassa ihmisen vietteihin vetoava viihde, jonka pelätään korvaavan Jumalan sanan ja siksi viihdettä tulee välttää. Yhteisössä koetaan, että näiden maailmallisuuden torjumisen tilanteiden edessä kasvattaja on erityisen haasteen edessä. (Taskila 2009, 14-15.) Haasteita nähdään aiheutuvan myös nykyajan vapautuneesta kasvatustilanteesta ja -kulttuurista, mikäli sen myötä vanhempien kunnioitus ja heidän elämäntavojensa joutuu aliarvostetuiksi (Saulio 2009, 22).

Lestadiolaisuudessa painotetaan halua erottautua liikkeen ulkopuolella elävien ihmisten syntisistä elämäntavoista ja heidän arvoistaan (Karppinen 2011, 43). Halun ja voiman tähän erottautumiseen nähdään syntyvän oikeanlaisen sydämen uskon tuloksena (Rentola 2018, 240). Yhteisössä esitetään, että erottautumisessa ei ole kyse sääntöjen noudattamisesta vaan halusta toimia Jumalan tahdon mukaisesti ja elää hänen seurakunnassaan kuten elää pitää. Kuvatun kaltainen ”haluaminen” perustuu Tapio Nykäsen mukaan kolmeen sääntöön, joiden mukaan hyviä asioita tulee haluta, Jumalan tahdon mukaiset asiat ovat hyviä asioita ja koska Jumalan tahto ilmenee seurakunnassa, tulee seurakunnan tahtoa haluta noudattaa. (Nykänen 2012, 267.)

Kasvatuksessa painottuu liikkeen opin mukaisesti keskeisenä myös anteeksipyyttämisen ja -antamisen opettaminen, jonka nähdään olevan yksi vanhemman tärkeimmistä kasvatustehtävistä. Lasta tulee opettaa tunnistamaan, mikä on oikein ja mikä väärin. Tyypillinen tapa vanhoillislestadiolaisissa perheissä on iltarukouksen yhteydessä uskoa lapsille syntejä anteeksi, vaikka lapsi ei niitä erikseen anteeksi pyytäkään. Korostus on, että synnit saa anteeksi armosta, ei pakosta. Silti anteeksipyyttäminen vääränlaisiksi koettujen tekemisten seurauksena on asia, joka pyritään saamaan mahdollisimman pian suoritetuksi. Ymmärrys on, että uskon säilyminen edellyttää anteeksiantamista. (Jokitalo 2009, 144, 147.)

Pastori Heikki Nenonen kuvaa, kuinka auktoriteetille kuuliaisuutta vaativa kasvuympäristö aiheuttaa yksilön moraalista regressiota, jolla hän tarkoittaa sitä, että moraalisen toimintakyvyn kehittymisen näkökulmasta voimakasta yhteisöuskollisuutta ja vahvaa auktoriteettia vaativa yhteisö voi pysäyttää yksilön moraalisen kasvun lapsen tasolle, jolloin eettisesti oikein on se, jonka auktoriteetti sanoo olevan oikein. Tämä ei

jätä tilaa tilannekohtaiselle harkinnalle, kysymykselle teon moraalisesta luonteesta tai toiminnan mahdollisista seurauksista. (Nenonen 2012, 154.)

Vanhoillislestadiolaisuudessa ihmisen ei toivota itsenäistyvän eikä aikuistuvan suhteessaan Jumalaan ja lestadiolaiseen seurakuntaan (Karppinen 2011, 43) ja näin kasvatuksessakaan ei siihen pyritä. Seuraava sitaatti kuvaa sitä, kuinka vanhoillislestadiolaisen tulee uskon suhteen säilyttää lapsenomainen, epäitsenäinen asenne, joka ikään kuin sulkeistaa järjen (Nykänen 2012, 189).

”Tämä valtakunta, jossa asumme on lasten valtakunta. Siinä me tahdomme lapsina säilyä ja lapsen lailla olla omistamassa Jumalan sanan ruokaa. Ei ole hyvä, jos Jumalan lapsi kasvaa aikuiseksi ja alkaa tarvita sellaista aikuisen ruokaa, ettei lapsen ruoka enää kelpaa. Sitä kautta on moni joutunut ulos Jumalan valtakunnasta.” (Sit. Karppinen 2011, 44.)

Tässä kollektiivisuutta korostavassa ajattelutavassa ei korostu lapsen tukeminen itsenäiseen ajatteluun uskoa koskevissa kysymyksissä, mikä poikkeaa länsimaisessa kulttuurissa vallitsevasta ajattelutavasta, jonka mukaan lapsi nähdään yksilönä, mikä näkemys on nykyajan kasvatustoiminnan keskeinen lähtökohta. Näkemys lapsen yksilöllisyydestä on kulttuurisesti kuitenkin hyvin väljä sen suhteen, miten kasvattajan ja lapsen suhde sekä lapsen toimijuus omassa kehityksessään ja kasvatuksessaan, nähdään (Alasuutari 2006, 72-73).

Länsimainen lapsikäsitys pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteille oikeusperustaisuudesta, lapsen oikeuksien ja lapsuuden suojelemisesta sekä lapsen osallisuudesta. Länsimainen lapsikäsitys perustuu ajattelutavalle lapsesta itsenäisenä toimijana, jonka lapsuus on elämänkulussa kasvun, kehityksen ja yhteiskuntaelämään harjaantumisen vaihe. Myös kirkon lapsikäsitys on sopusoinnussa sopimukseen pohjautuvan lapsikäsitäksen kanssa. Kirkon lapsikäsitäksessä keskeistä on myös lapsen osallisuudella. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka tutkii, toimii, oppii ja kokee, osallistuu ja vaikuttaa. Lapsi on ainutlaatuinen yksilö omine vahvuuksineen ja tarpeineen. (Pulkinen 2018, 10, 17-18.)

Edellä kuvasin vanhoillislestadiolaisen kasvatukselle tunnusomaisia piirteitä. Vanhoillislestadiolaisen kasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena ja päämääränä on kuitenkin pelastus, taivaan kotiin pääseminen, jonka rinnalla muut kasvatustavoitteet

ovat toisarvoisia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapset tulisi kasvattaa väheksymään ajallisen elämän tehtäviä. Kasvatusta voidaan kuvata taivasmatkaksi, jolla kasvattajalla on kaksi tehtävää: uskoa ja kylvää. Se riittää ja siihen voiman ja kasvun antaa Jumala. (Taskila 2009, 17.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA METODOLOGISET VALINNAT

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon on lastensuojelun moraalinen ja toiminnallinen ydin (Kurttila 2016). Lastensuojelulaki velvoittaa yhteiskuntaa huolehtimaan, että lapsen oikeus turvaan ja erityiseen suojeluun toteutuu (417/2007).

Sosiaalihuoltolain 9 §:ssa todetaan, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on kerättävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä välitettävä tätä tietoa niille viranomaisille ja päätöksentekijöille, jotka voivat oman toimintansa kautta vaikuttaa lasten kasvuoloihin. (1301/2014). Vaikka en olekaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen asemassa, on tiedon tuottaminen lasten kasvuoloista perusteltua.

Tutkimuksellinen mielenkiintoni kohdistuu lapsen asemaan ääriyhteisöissä uskonnollisissa liikkeissä. Suomessa tunnetuimmat ääriyhteisölliset liikkeet ovat vanhoillislestadiolaisuus ja Jehovan todistajat, mutta näiden yhteisöjen piirteitä sisältyy myös muihin uskonnollisiin yhteisöihin. Päädyin rajaamaan tutkielmani kohdejoukon ainoastaan vanhoillislestadiolaisuuteen, koska muita liikkeitä mukaan otettaessa tutkielmaan olisi sisältynyt riski kokonaisuuden ohenemisesta erityispiirteiden osalta.

Uskonnollisessa marginaalissa elävien lasten erityisasema ja siihen liittyvät kysymykset ovat sosiaalityön tutkimuksessa vähän tutkittu aihe. Tämä on suuri puute, sillä ilman riittävää tietoa näistä erityiskysymyksistä ei sosiaalityö välttämättä ole kykenevä vastaamaan asiakkaiden avun ja tuen tarpeisiin niiden vaatimalla tavalla. Tarja Pösö on kuvannut, kuinka pelottavaa on ymmärtää, jos jotakin on ollut sanamukaisesti silmien edessä, mutta se on jäänyt huomaamatta tai sen on tulkinnut väärin (Pösö, 2005, 131). Tämä on yksi marginalisaatiotutkimuksen ydinkysymyksistä (Granfelt 2017, 394).

Uskonnollisessa yhteisössä, jossa lasta opetetaan kuuliaisuuteen ja vanhempien kunnioittamiseen, opetetaan samalla, että aikuinen on aina oikeassa. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa valta on aikuisella eikä lapsen ääni tule kuulluksi. (Hurtig 2011, 129-131.) Pysin tutkimuksellani saamaan tätä mahdollisesti vaikeassa elämäntilanteessa olevien lasten ääntä kuuluviin ja siksi tutkin aihetta lapsinäkökulmasta käsin, minkä katson tavoittavani, vaikka vastaajina ovatkin aikuiset. Myös lapsiin kohdistuva tutkimusasetelma olisi perusteltu, mutta koska lapsuus määrittyy suhteessa aikuisuuteen, on aikuisen lapsuus jälkikäteen rakennettuna eri tavoin jäsentynyt (Bardy 1996, 201) ja siksi koen, että aikuisten tuottaman aineiston avulla pystyn paremmin vastamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Tämän sosiaalityön pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisen kasvuympäristön erityispiirteistä, joista yhteisöön kasvattamisella on keskeinen tehtävä. Kasvatuksella on keskeinen tehtävä myös yhteisön tradition, yhteisöllisen jatkuvuuden sekä jäsenyyden ylläpitämisen kannalta. Erityispiirteillä, joita olen edellä kuvannut, tarkoitan yhteisölle ominaisia, omaleimaisia piirteitä, jotka ovat lapsen elämässä useimmiten vahvasti läsnä. Erityispiirteet pitävät sisällään yhteisölle ominaisen elämäntavan, joka on pitkälti normitettu yhteisön näkemystä vastaavaksi. Tähän elämäntapaan liittyy keskeisesti yhteiskunnan valtavirrasta poikkeavat tavat, opit ja tottumukset, joiden noudattamiseen ja sitoutumiseen lapsen kasvatuksessa pyritään.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisena vanhoillislestadiolainen kasvatusta näyttää sosiaalisuuden näkökulmasta?
2. Mitkä kasvukokemukset näyttävät keskeisimpinä lapsen hyvinvoinnin riskitekijöinä?
3. Miten yhteisön kasvatuskäsitys ja kuva kasvuympäristöstä vastaavat yhteisössä kasvaneiden kokemuksia?

4.2 Kokemuksen tutkimus, aineiston kuvaus ja käytetyt tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen keskeinen osa on tieteenfilosofisten suuntausten tunteminen. Tieteenfilosofisella suuntauksella tarkoitetaan tiedon ja todellisuuden luonteeseen liittyviä tieteellisiä maailmankatsomuksia ja ajattelutapoja, joihin tutkimuksen muut menetelmälliset valinnat perustuvat. (Jyväskylän yliopiston Koppa.) Tutkielmani taustafilosofinen lähtökohta pohjautuu fenomenologis-hermeneuttiseen suuntaukseen, joka on ihmisten kokemuksia ja kokemuksille annettuja merkityksiä ymmärtämään pyrkivä (Granfelt 1998, 15).

Kokemuksen tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat useimmiten kokemuksen sisällöt, niiden jäsenitys ja teemoittelu. Kokemuksen tutkimus pyrkii jäsentämään ja selittämään sitä kokemusta, mistä kulloisessakin kokemuksen kontekstissa on ollut kysymys ja näin todistamaan ja kuvaamaan sitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut. (Kukkola 2018, 46).

Mistä itse kokemuksessa sitten kysymys? Ensinnäkin kokemuksella viitataan kokemuksen sisältöön, kun taas kokemuksellisuudella kykyyn kokea. (Kukkola 2018, 44) Juha Perttulan (2005) mukaan ”kokemus on tajunnallinen tapa merkityksellistää niitä todellisuuksia, joihin ihminen on suhteessa”. Ihmisen todellisuus ilman kokemuksia on merkityksetön. Kokemus on merkityssuhde, jossa ihmisen elämäntilanne on se todellisuus, johon ihminen on suhteessa. ”Kokemus on sitä, mitä elämäntilanne ihmiselle tarkoittaa”. Asioista, jotka eivät ole kuuluneet ihmisten elämäntilanteisiin, ei ole kokemuksia ja koska näitä kokemuksia ei ole, ei niitä voida tutkia. (Perttula 2005, 116-117, 149.)

Kokemuksen ontologiaa koskeva tehtävä tutkijalla on selvittää itselleen, mitä kokemuksella ymmärtää. Perttulan mukaan riittävä käsitys muodostuu havainnoiden, ajatellen, keskustellen, lukien ja kirjoittaen (Perttula 2005, 149). Ymmärrän kokemuksen rakentuvan ajatuksia, elämyksiä ja tunteita sisältävistä elämäntilanteista, jotka saavat eri merkityksiä muuttuessaan kokemuksiksi. Tutkielman aineistossa merkityksellisyyttä kuvaa myös se, millaiset kokemukset ovat valikoituneet kerrottaviksi. Vaikka kokemukset itsessään ovat yksilöllisiä, olen pyrkinyt löytämään niistä sosiaalisesti rakentunutta yhteistä todellisuutta.

Tutkielman empiirinen aineisto koostuu aineistosta, jonka olen laadullisin tutkimusmenetelmin kerännyt ja analysoinut. Empiirisessä analyysissä korostuvat aineiston keräämis- ja analyysimetodit ja siksi ei voida ajatella tutkimusta, jossa näitä metodeja ei olisi kuvattu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 26). Kirjoitelmapyyntöjen käyttö on yksi perinteisiä aineistonkeruutapoja muistuttava tapa tutkimusaineiston hankinnassa. Internet toimii nykyään ensisijaisena aineistonkeruun teknisenä välineenä. (Kuula 2006, 173-174.)

Tutkimusaineiston hankintatavat, joilla ihmiset saadaan ilmaisemaan kokemuksiaan, ovat erilaisia (Perttula 2005, 140). Tutkielmassani kokemusten kuvaustapana ovat tekstit. Tutkielman aineisto koostuu kirjoitelmista, jotka olen saanut Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n välittämänä esittämäni kirjoitelmapyyntöni (ks. liite 1) kautta. Uskontojen uhrien tuki UUT ry on yhdistys, jonka tavoitteena on tukea uskonnollisissa yhteisöissä vaikeuksiin joutuneita ihmisiä ja heidän läheisiään. Uskontojen uhrien tuki UUT ry jakoi kirjoitelmapyyntöni heidän Facebook-sivunsa kautta vuoden 2020 aikana. Pyyntö jaettiin kahdesti, ensimmäisellä kerralla se tuotti kolme vastausta, toisella kerralla viisi. Kirjoitelmia on siis yhteensä kahdeksan kappaletta.

Vastanneiden ikäjakauma asettuu vuosien 24-70 välille. Vastanneista miehiä on kaksi ja naisia kuusi, joista yksi muunsukupuolinen. Vastaajat ovat maantieteellisesti kotoisin eri puolilta Suomea. Vastaajista kukaan ei enää kuulunut vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen. Osalla vastanneista liikkeestä irtautumisesta oli aikaa muutaman vuoden verran, osalla usean vuosikymmenen. Sain kirjoitelmat sähköpostin välityksellä, josta siirsin ne word-tiedostoon. Tiedostossa riviväli on 1,5, fonttikoko 12 ja kirjasintyyppi Times New Roman, joilla asetuksilla kirjoitelmat ovat pituudeltaan kahden ja yhdentoista sivun väliltä. Yhteensä sivuja on 38 kappaletta.

Kirjoitelmat ovat kokemuksellisia tekstejä, jotka kertovat kokemuksista vanhoillislestadiolaisessa kasvuympäristössä. Usea vastaaja toi esiin pitävänsä tutkimusaihetta tärkeänä. Kirjoitelmista välittyy vahvasti se, kuinka kokemukset ovat herättäneet lapsuuden ja lapsuudesta aiheutuvien seurausten syvällistä, omakohtaista pohdintaa ja analysointia. Useasta vastauksesta välittyi, kuinka kokemusten merkityksen pohtiminen on ollut koko aikuisuuden kestävä prosessi. Erityistä huomiota kiinnitti nuorimpien vastaajien poikkeuksellinen pohdinnan kypsyyt ikätasoon nähden.

Pohtiessani kirjoitetun ja puhutun tekstin eroa, on kirjoitettu teksti eri tavoin harkitumpaa kuin puheesta litteroitu teksti, puhe kun tapahtuu spontaanisti siinä hetkessä. Kirjoittamisessa teksti muodostuu ajan kanssa ja näin kokemuksetkin voivat olla paremmin jäsenyneempiä. Oman kertomuksen kirjoittaminen itsessään voi myös tarjota mahdollisuuden itsereflektioon ja oman kertomuksen käsittelyyn (Nygren & Blom 2001, 373), mistä kokemuksesta olikin kahdessa kirjoitelmassa erikseen maininta. Tunnistan, että aineiston hankinta itsensä mahdollisesti uskonnon uhreiksi mieltävien kirjoittamana on valikoitunutta tuottaen tietynlaista aineistoa. Tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaista kuitenkin oli hankkia aineisto tämäntyyppisen väylän kautta, jonka kohderyhmällä oletettavasti on kokemus kasvuun liittyvistä hyvinvointiriskeistä vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä.

Yleinen kysymys, jota laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun yhteydessä esitetään, koskee aineiston kokoa, jotta tutkimus olisi tieteellistä, edustavaa ja yleistettävissä olevaa, mikä on täysin perusteltua, kyse kun on empiirisestä tutkimuksesta. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkimys on kuvata jotain tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2014, 60-61.)

Yleisesti voidaan sanoa, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta ja merkitystä tutkimuksen onnistumisessa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tehtävä on toimia tutkijan apuna tutkijan rakentaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Pohtiessani aineiston riittävyttä saturaation eli aineiston kylläntymisen käsite nousi esiin ja myös se, onko aineisto kooltaan riittävä analyysin ja tulkinnan onnistumiseksi. Aineistoa tarvitaan vain sen verran kuin se tutkimusaiheen kannalta on välttämätöntä. Silloin kun uudet tapaukset eivät enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa, niitä ei ole järkevää lisätä. (Eskola & Suoranta 2014, 62-63.) Kylläntymistä ei kuitenkaan voida saavuttaa, mikäli tutkija ei ole selvillä siitä, mitä on aineistosta hakemassa. Saturaatioon liittyy olennaisesti se, haetaanko aineistosta samanlaisuutta vaiko erilaisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 101.) Hain aineistosta samanlaisuutta ja havaitessani, että aineisto alkaa toistamaan itseään, koin saturaation tunnistamisen perustelluksi enkä siksi enää kokenut tarpeelliseksi jatkaa aineiston keruuta. Koin, että aineiston koko ja sisältö ovat riittäviä tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

Tutkimusmenetelmänä käytän sisällönanalyysiä, jota voidaan pitää eräänlaisena laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä ja se onkin käyttökelpoinen monenlaisen tekstiaineiston tulkinnassa. Sisällönanalyysin tavoitteena on pelkistää ja tiivistää aineisto siten, että se lisää aineiston informaatioarvoa. Sisällönanalyysin avulla tekstiaineistosta etsitään merkityksiä, mutta sitä voidaan käyttää myös välineenä, jonka avulla aineistoa järjestetään johtopäätöksiä varten. Sisällönanalyysi kuuluu laadullisen tutkimuksen toiseen ryhmään, johon kuuluvia analyysimuotoja ei lähtökohtaisesti ohjaa jokin teoria tai epistemologia, vaikka niihin voidaankin suhteellisen vapaasti eri teoreettisia ja epistemologisia lähtökohtia soveltaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103.)

Minua viehättää sisällönanalyysissä erityisesti tämä vapaus, joka mahdollistaa tutkijalle hyvinkin vapaat kädet menetelmän toteuttamisessa, edellyttäen, että tutkija pystyy perustelemaan tekemänsä valinnat ja ratkaisut. Minulle tämä sisällönanalyysiin liittyvä vapaus tekee menetelmästä itselle ominaisen toteuttaa. Valitsinkin menetelmän siksi, että sen haltuunotto tuntuu luontevalta ja se on minulle myös entuudestaan tuttu käyttäessäni sitä kandidaatin tutkielmassani, jonka aihe liittyi äidin ja lapsen välisen kiintymyssuhteen tarkasteluun vanhoillislestadiolaisessa suurperheessä. Koin myös, että sisällönanalyysin avulla pystyn parhaiten vastaamaan tutkimuskysymyksiin, mikä on keskeinen kysymys tutkimusmenetelmää valittaessa.

Laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöistä, teoriaohjaavaa tai teoriasidonnaista. Tutkielmani analyysi on teoriaohjaavaa, mikä tarkoittaa sitä, että analyysi ei pohjautu suoraan teoriaan, mutta analyysissä on kuitenkin siihen teoreettisia kytkentöjä ja näin teoria toimii ikään kuin analyysin apuna. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova (Tuomi & Sarajärvi 2002, 108-109). Teoriaohjaavuus näkyy analyysissä siten, että peilaan aineistoni sisältöä tutkimuksen teoriaan, mutta pyrin myös analysoimaan aineistoa irrallaan teoriasta, ainoastaan aineiston ehdoilla, mikä voi mahdollistaa uuden tiedon tai käsitteiden syntymisen.

Analyysin toteuttamisessa olen käyttänyt apunani teemoittelua, joka onnistuakseen edellyttää teorian ja empirian vuorovaikutusta (Eskola & Suoranta 2014, 176). Teemoittelu voi olla luokittelun kaltaista, mitä pidetään yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona, mutta teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kaikkiaan kyse on aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä aihepiireittäin.

(Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Ensimmäinen lähestyminen aineistoon tapahtuu usein tematisoinnin kautta. Aineistosta voi nostaa esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Teemoittelussa tekstimassasta olisikin pyrittävä löytämään ja sen jälkeen erottelemaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 2014, 176.) Teemoittelu menetelmänä viittaa siihen, että aineiston analyysivaiheessa keskitytään tarkastelemaan niitä piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle vastaajalle (Hirsjärvi & Hurme 2001).

Käytännössä teemoittelu tapahtui siten, että lukiessani aineistoa useaan kertaan paikansin aineistosta tutkimusongelman kannalta olennaisia aiheita eli teemoja. Näiden niin sanottujen yläteemojen lisäksi etsin kirjoitelmista niitä tarkentavia alateemoja. Aineistoa teemoitellessani huomioin sen, että teemat ovat suhteessa teoriaan ja syntyvät dialogissa teorian kanssa. Aineiston analyysissä ainoa työvälineeni on ollut word.

4.3 Tutkielman eettiset kysymykset

Kipeistä asioista ei ole syytä vaieta, etenkin kun niiden tutkimisella voi olla yleishyödyllisiä vaikutuksia, mutta huomioitava on, että niitä ei voi käsitellä miten tahansa (Lidman 2020, 48). Ei myöskään ole merkityksetöntä, mistä ja miten tietoa tuotetaan, vaan tutkijan tulee olla tietoinen valintojensa seurauksista ja siitä, millaisen kuvan hän tutkittavasta ilmiöstä piirtää (Laitinen 2004, 53).

Eettiset kysymykset ovat aina läsnä tehdessä ihmistieteisiin kuuluvaa tutkimusta. Mitä sensitiivisempi tutkimusaihe on, sitä tiiviimmin eettiset kysymykset tutkimukseen liittyvät. Sensitiivinen tutkimus voidaan määritellä sellaiseksi, joka todennäköisesti voi aiheuttaa olennaisen uhan tutkimukseen osallistuvalla (Lee 1993). Tästä voidaan erottaa sensitiivinen tapahtuma, joka on sellainen, jonka tutkittava on kokenut ja joka on luonteeltaan haavoittava (Hydén 2008). Ihmistieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa ja erityisesti eettisessä keskustelussa tietyt ihmisryhmät, kuten marginaaliin asettuvat tai suojelun alaiset, määrittyvät haavoittuviksi. Jos haavoittuvuus liitetään kokonaisuun ihmisryhmiin, tulisi ottaa huomioon, että ryhmät ovat moninaisia ja moniäänisiä. (Luomanen & Nikander 2017, 288, 292). Huomioitavaa lisäksi on, että kokemus sensitiivisyydestä on subjektiivinen. Hyvä on myös erottaa toisistaan sensitiivinen aihe, sensitiivinen kohderyhmä ja sensitiivinen tutkimus (Lee 1993), joiden välillä on usein

selkeä ero, vaikka ne voivat myös sekoittua toisiinsa (Luomanen & Nikander 2017, 391).

Sensitiivisestä aiheesta tutkimusta tehtäessä eettisten kysymysten huolellinen huomioiminen on tärkeää tutkittavien vuoksi, mutta myös onnistuneen tutkimusprosessin turvaamiseksi (Kallinen ym. 2018, 141). Eettinen pohdinta kuuluu tutkimuksen tekoon jo siinä vaiheessa, kun mietitään, miksi tutkimukseen ryhdytään ja mistä aiheesta tutkimusta halutaan tehdä. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijan on tiedettävä mitä hän tekee. Tämä kehoitus ei kohdistu pelkästään tutkimuksen tekniseen toteutukseen vaan myös tutkijan eettiseen vireyteen. Yleisistä ohjeista huolimatta jokainen tutkimus sisältää omat eettiset ongelmansa, joita tulee osata arvioida sekä perustella tekemänsä valinnat. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.)

Laadullista tutkimusta ohjaa tietyt eettiset kysymykset ja periaatteet. Erityisesti ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tekeminen edellyttää tutkijalta hyvän tutkimuskäytännön mukaan toimimista, jolloin ensisijaista on itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen (Pelkonen & Louhiala 2002, 129). Tutkimuksen eettisyyteen liittyy myös eettisesti kelvollisen tekstin tuottaminen, mikä edellyttää perinpohjaisen ajattelun pohjalta huolellisesti konstruoituja tulkintoja (Granfelt 2006, 131).

Tutkimusprosessin eettiset näkökulmat voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan. Ensimmäinen liittyy tutkimusaiheen eettiseen oikeutukseen eli siihen, miksi juuri tämän ilmiön tutkiminen on perusteltua. Tämän pohtiminen korostuu erityisesti tutkimusaiheen ollessa sensitiivinen. Kuten edellä kuvasin, perustelen tutkimusaiheen oikeutusta aikuiseen nähden alisteisessa ja heikommassa asemassa olevan lapsen näkökulman esiin saamisella. Lapsen edun ensisijaisuus ja lasten oikeuksien toteutumisen tavoittelu luovat ymmärrykseni mukaan vankan pohjan tutkielman eettiselle oikeutukselle.

Toinen asia eettisessä arvioinnissa liittyy tutkimusmenetelmän valintaan, onko tavoiteltava tieto mahdollista saada kyseisellä aineistonkeruumenetelmällä, pystyykö aineistolla vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Kolmas eettinen näkökulma liittyy aineiston analyysiin ja raportointiin. Tutkijan velvollisuutena on raportoida tulokset mahdollisimman rehellisesti ja tarkasti, mutta silti tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin säilyttäen. (Kylmä ym. 2002, 70-73.)

Tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Aineiston luottamuksellisuuden sisällön muodostavat luottamuksella annettujen tietojen suojaaminen yhdessä aineiston käyttötarkoituksen määrittämisen kanssa. Aineistonkeruun välineenä käyttämäni internet on tutkimusetiikan ja tietosuojan näkökulmasta suhteellisen selkeää silloin, kun ihminen voi itse vapaaehtoisesti ja harkitusti päättää, mitä tietoja hän tutkimuksen käyttöön antaa. (Kuula 2006, 108, 177.) Tutkijan on huolehdittava tutkittavien anonymiteetin säilymisestä ja toimittava siten, että tutkittavien henkilöllisyys säilyy suojattuna. Anonymiteetin säilymiseen liittyy läheisesti luottamuksellisuus tutkimusaineiston käsittelyssä, joka on yhteydessä yksityisyyden käsitteeseen. Luottamuksellisuuden takaaminen on myös tutkijan moraalinen velvollisuus, josta on määrätty laissa (Mäkinen 2006, 114-116.)

Olen tutkijana suhtautunut asiaan sen vaatimalla vakavuudella. Sitoudun siihen, että se, mitä minulle on luottamuksellisesti annettu, sellaisena myös pysyy. Käytännön tasolla tämä on tarkoittanut minulle tutkimusaineiston huolellista säilyttämistä ja aineiston käsittelyä siten, että tutkittavaa ei ole mahdollista tutkimuksesta tunnistaa. Olen vastaanottanut aineiston sähköpostin välityksellä, mutta koska aineiston säilyttäminen sähköpostissa ei ole turvallisin vaihtoehto, olen siirtänyt aineiston word-tiedostoon, johon pääsy edellyttää salasanan, joka on vain minun hallussa.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Ihmisten todellisuus on moninaista, ihmiset ovat ainutkertaisia ja ihmisten kokemukset inhimillisiä. Laadullinen tutkimus edellyttää onnistuakseen tutkijan avoimuutta tutkimuskohteelleen. (Hirsjärvi ym. 2018, 161.) Tutkimusasetelmaan, jossa pitäydyn vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä, voi sisältyä tiettyjä eettisiä riskejä, joiden mahdollisuuden tiedostan. Näitä voivat olla esimerkiksi yksinkertaistaminen, yleistäminen, leimaaminen tai kapeutumisen eli pelkästään kielteisiin tai myönteisiin asioihin rajautuminen. Olen pyrkinyt ennakoimaan, tunnistamaan ja hallinnoimaan näitä riskejä ensinnäkin siten, että reflektoin omaa toimintaani tutkijana näihin riskeihin liittyen. Vaikka näin pyrinkin toimimaan, silti on mahdollista, että jotkut saattavat kokea tutkimusaiheen kielteisenä, yhteisöä leimaavanakin. Tämä ei kuitenkaan ole syy aiheen tutkimatta jättämiseen. Tiedon tuottamisen merkitys lasten kasvuoloista nousee näiden mahdollisten kielteisten kokemusten yläpuolelle.

Vanhoillislestadiolaisuudessa korostetaan yhteisön merkitystä jäsentensä hyvinvointia tuottavana ja lisäävänä tekijänä ja näin yhteisön toimintatavoista tai rakenteista lähtevien hyvinvointiongelmien käsittelyyn ei juurikaan liene sija. Johanna Hurtig on tuonut esiin, kuinka on tavallista, että yhteisöjen ääntä edustaa sen hyvinvoiva enemmistö ja siksi on tärkeää tarkastella yhteisöä myös sellaisten kokemusten kautta, jotka todentuvat vain osalle sen jäsenistä (Hurtig 2013, 18).

Vanhoillislestadiolainen liike on hyvin moninainen ja näin ovat myös siihen liittyvät kokemukset, minkä ymmärrän. En tavoittele tutkielmallani yleistämistä vaan kuvaan ilmiön yhtä puolta. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa ei tehdäkään aineistosta päätelmiä yleistettävyyden näkökulmasta, tausta-ajatuksena kuitenkin on, että tutkittavan ilmiön pohjalta saataisiin viitteitä myös muita vastaavanlaisia tapauksia varten. Laadullisessa tutkimuksessa ajatuksena on, että yksittäisessäkin voi olla jotain yleistä, jolloin yksittäistä tapausta tutkittaessa riittävän perusteellisesti voidaan saada esille, mikä on merkittävää ja mikä saattaisi toistua ilmiön yleisemmän tason tarkastelussa. (Hirsjärvi ym. 2018, 182.)

Itsereflektiooni liittyy myös se, että tiedostan, tunnistan ja hyväksyn omat ennakoajatukseni tutkimusaiheeseen liittyen. Ymmärrän niiden inhimillisyyden enkä pyri niitä torjumaan. Pyrin kuitenkin irtautumaan niistä siten, että olisin kykenevä tarkastelemaan tutkimusaihetta mahdollisimman avoimin mielin, sille tilaa antaen.

4.4. Tutkielman luotettavuus

Yksi tutkimuksen tärkeimmistä eettisistä periaatteista liittyy tutkimustulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen (Mäkinen 2006). Laadullista tutkimusta koskevissa luotettavuuskeskusteluissa esillä ovat olleet kysymykset totuudesta ja objektiivisuudesta, mihin liittyy olennaisesti se, mitä totuudella ymmärretään. Epistemologisessa keskustelussa erottuvat eri totuusteoriat, joissa keskeistä on kysymys objektiivisesta tiedosta. Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti sanoudutaan irti objektiivisen tiedon välttämättömydestä, mutta se ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö laadullisen tutkimuksen totuus voisi olla objektiivistakin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 158-159.)

Objektiivisuutta ei ole laadullisessa tutkimuksessa mahdollista saavuttaa sen perinteisessä mielessä, koska tutkija ja se, mitä tiedetään, liittyvät läheisesti toisiinsa ja näin tulokseksi voidaan saada vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Yleisesti voidaan todeta, että laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on enemmänkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2018, 161.) Huomioitavaa myös on, että tieteellisen tutkimuksen luotettavuus on luonteeltaan ajallisesti ja paikallisesti muuttuvaa, mikä tarkoittaa sitä, että se, mitä pidetään tieteellisenä, perustuu tutkijayhteisön keskinäiseen sosiaaliseen sopimukseen. (Eskola & Suoranta 2014, 211).

Tutkimusmenetelmiin liittyvää luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu, kun taas reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 160). Näiden käsitteiden käyttäminen perinteisesti ymmärrettyinä sellaisinaan ei kuitenkaan välttämättä ole toimivaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden yhtenä arviointiperusteena voidaan sen sijaan käyttää uskottavuutta, jolla tarkoitetaan sitä, vastaavatko tutkijan käsitteellistyksiset ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Toisena luotettavuuden kriteerinä nähdään tutkimustulosten siirrettävyys, jonka tulisi olla mahdollista tietyin ehdoin, vaikkakaan varsinaiset yleistyksiset eivät sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuudesta johtuen ole mahdollisia eikä niihin pyritäkään. Tutkimuksessa tehtyjen tulkintojen tulisi saada tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista, mistä käytetään vahvistuvuuden käsitettä. (Eskola & Suoranta 2014, 212-213.)

Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyy myös kysymys aineiston luotettavuudesta. Aina kun tutkija pyytää toisia kuvaamaan kokemuksiaan, on hänen osoitettava, että pitää niitä tosina ja todellisina (Kukkola 2005, 156). Vaikka kokemukseen liittyy tiedollinen epävarmuus, minkä takia kokemukseen ei voi automaattisesti luottaa totuuden lähteenä (Kukkola 2018, 46-47), on tutkijan kuitenkin lähdeittävä siitä oletuksesta, että kokemukset ovat lähtökohtaisesti tosia. Kokemukset rakentuvat pitkälti muistin varaan, mutta ajan merkitys muistojen täsmällisyyteen on viitteellinen, eikä näe sillä olevan merkitystä tutkielman kokonaisuuden kannalta.

Pyrin myös itse vaikuttamaan aineiston luotettavuuteen. Esitin kirjoitelmapyyntöni kysymyksenasettelun neutraaliin sävyyn, jotta sillä olisi mahdollisimman vähän ohjaavaa vaikutusta. Pyrin kysymysten asettelussa myös siihen, että kysymykset eivät olisi johdattelevia. Painotin vastaamisessa vapaata vastaustyyliä enkä tietoisesti maininnut osittaista sisäpuolisuuttani tutkimusaiheeseen, koska ajattelin tämän saattavan vaikuttaa siihen, miten vastaajat olisivat kokemuksistaan kirjoittaneet.

En myöskään varsinaisesti tuonut esiin, että tutkimuksen näkökulma on kriittinen. Oletan, että tämä oli kuitenkin pääteltävissä siitä, että olin valinnut kirjoitelmapyyntöni välittäjäksi organisaation, jonka tavoitteena on tukea uskonnollisissa yhteisöissä vaikeuksiin joutuneita. Tästä huolimatta kirjoitelmapyyntöstä ilmenee selkeästi, millaista tietoa tutkimuksella tavoitellaan ja mihin tuloksia voidaan hyödyntää, mikä on tärkeää tuoda esiin, jotta vastaajat voivat tehdä päätöksensä tutkimukseen osallistumisesta riittävin perustein (Kuula 2006, 105).

4.5 Tutkijan oma positio

Laadullisen tutkimuksen erityispiirteenä on, että ihminen on sekä tutkijana että tutkimuskohteena, jolloin kysymys tutkimuksen lähtökohdista nousee erityisen tärkeäksi. Koska kaikki laadullinen tutkimus tapahtuu elämismaailmassa, on tutkija osa tutkimaansa merkitysyhteyttä, mikä on myös edellytyksenä laadullisen tutkimuksen tekemiselle. Kaikessa tutkimustyössä tutkimuksen tarkoituksenmukaisuuden ratkaisevat ensisijaisesti tutkijan ennakko-oletukset, tutkijan tapa ymmärtää tutkimuskohteensa sekä tutkijan kyky saattaa tämä ennakkoymmärrys tutkimuksensa osaksi. (Varto 2005, 33-35.)

Edellä mainittuun on vaikutuksensa sillä, mikä tutkijan suhde on tutkimusaiheeseen, onko se läheinen vai etäinen. Vaikka laadullinen tutkimus ei voi koskaan olla täysin objektiivista ja tutkimus on aina osittain tutkijansa näköinen, voi tutkimusaiheen läheisyys asettaa tutkijalle erityisen haasteen tutkimuksen objektiivisuuden osalta. Jos tutkija kuitenkin kykenee irrottautumaan tästä läheisyydestä siten, että pystyy tarkastelemaan ilmiötä riittävän etäältä ja eri linssien läpi, voivat tutkimusaiheen läheisyys ja omakohtaisuus edesauttaa tutkimusaiheen syvällisemmässä ja moniulotteisemmassa ymmärtämisessä.

Tutkimuseettisesti on tärkeää, että tuon esiin suhteeni ja paikkani tutkimaani ilmiöön. Olen kasvanut vanhoillislestadiolaisen kulttuurin vaikutuksen alla, joten minulla on tutkimastani ilmiöstä omakohtaisia kokemuksia. Tästä omakohtaisuudesta myös pitkälti juontaa kiinnostukseni tutkimusaihetta kohtaan.

Lapsuudenkotini oli lestadiolaisittain poikkeavan vapaa ja salliva ja tästä syystä koen liikkeen vaikutuksen kasvuuni olleen pääosin myönteistä. Olen kuitenkin lapsuuteni ajan sivullisena seurannut lestadiolaista lapsuutta, joka erityispiirteineen ei ole ollut lapsen kasvua ja hyvinvointia tukevaa. Pidänkin tärkeänä, että lapsen asemaan liittyvät kysymykset ovat lähivuosina alkaneet saada huomiota. Koen tämän tiedon tuottamisen hyvin merkityksellisenä yhteisössä elävien lasten kannalta ja tästä merkityksellisyyden kokemisesta olen ammentanut myös itse innostusta ja motivaatiota tähän tutkimukseen.

Vaikka liikkeellä ei tänä päivänä olekaan suoranaista vaikutusta elämäni, tiedostan, että se on aina osa minua siten, että se on ollut yksi kasvuympäristöni rakentaja. Olen kuitenkin irtaantunut yhteisöstä jo rippikouluikäisenä 1990-luvulla, mikä irtaantuminen tapahtui kivuttomasti. Varsinainen yhteyteni liikkeeseen on jo pitkään ollut ohut, jonka näen tutkimuksen kannalta myönteisenä siksi, että tämä etäisyys ehkä helpottaa objektiivisemmassa suhtautumisessa tutkimusaiheeseen kuin jos yhteyteni liikkeeseen olisi tiivis ja läheinen. Koska sitä se ei ole, tutkimustyö ei aiheuta minulle sosiaalista kuormitusta enkä koe, että minulla olisi sellaisia pidikkeitä tutkimusaiheeseen liittyen, jotka toimisivat rajoitteina. En koe, että minun pitäisi jättää mitään huomiomatta esimerkiksi sosiaalisten suhteiden kärsimisen pelossa vaan koen olevani tältä osin vapaa.

Tutkijan tieto vaikuttaa siihen, miten tutkija tutkittavaa ilmiötä ymmärtää ja tarkastelee. Tietoni tutkimusaiheesta pohjautuu lukemaani kirjallisuuteen, omakohtaiseen kokemukseen sekä omakohtaisuuden kautta saatuun tietoon. Vaikka omakohtaisista kokemuksistani onkin jo aikaa, koen, että minulla on edelleen ikään kuin etulyöntiasema sen suhteen, että minulla on sellaista hiljaista tietoa tutkimusaiheesta, jota voi olla vain ihmisellä, joka on yhteisön jäsenenä kasvanut. Pohdintaa on aiheuttanut se, miten parhaiten saisin valjastettua tätä omaan kokemukseen pohjautuvaa tietoa tutkimukselliseen käyttöön. Omakohtaisen kokemuksen kautta syntyneestä tiedosta voidaan puhua myös toisen tiedon käsitteellä, jolla tarkoitetaan marginaalisuuden paikoista lähtevää kokemuksellista tietoa (Juhila 2006, 106).

Hiljaista tietoa on myös tutkimukseen osallistuvilla. Sensitiiviseen tutkimukseen liittyvä tieto ylipäättään voi ajoittain olla kokemuksellista ja hiljaista, joka ei aina sanallistu tutkimusprosesseissa (Kallinen ym. 2018, 12). Voisin olettaa, että taustani vuoksi minulla on parempi kyky tavoittaa tätä hiljaista tietoa, joka liittyy yhteisön jäsenenä elämiseen.

Vaikka elänkin yhteisöstä nykyään etäällä, en voi sanoa, että suhtautumiseni yhteisöön olisi neutraali. Tutkimusaiheen omakohtaisuus ja sensitiivisyyskin ovat asettaneet minulle tutkijana omat haasteensa, jotka tiedostan. Nämä haasteet ovat ilmenneet ensisijaisesti kielteiseksi tulkitsemieni tunteiden ilmenemisenä. Näitä tunteita ei voi kuitenkaan sulkea tutkimusprosessin ulkopuolelle (Granfelt 2006, 135). Sensitiivistä aihetta koskevassa tutkimuksessa tutkijan onkin tarpeen käsitellä tunteitaan, koska ne saattavat nousta keskiöön (Kallinen ym. 2018, 10). Olen kokenut tutkimusaiheen herättämien tunteiden kohtaamisen ja käsittelyn asiana, joka on toisinaan näyttäytynyt yllättävänkin voimakkaana. Koen, että nämä tunteet ovat kuitenkin myös olleet tutkimustyötä eteenpäin vievä voima. Tiedostan lähtökohtani ja olen pyrkinyt käsittelemään ja hallitsemaan näitä tunteita. Tutkimuksen onnistumisen edellytyksenä on ollut reflektiivisyys, jolla tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että tutkija pystyy asettamaan oman toimintansa tarkastelun kohteeksi. Olen pyrkinyt havainnoimaan ja tunnistamaan tutkimusaiheeseen liittyviä asenteitani ja ajattelumallejani. Tämä pohdiskelu on välttämätöntä myös tutkimuksen objektiivisuuden kannalta.

Vanhempiin nähden alisteisessa asemassa olevien lasten hyvinvointiin liittyvä piittaamattomuus ja välinpitämättömyys ovat voimakkaasti tunnelautuneita asioita, jonka olen omakohtaisesti tutkimusta tehdessäni havainnut. Uskon myös, että tunteitani on voimistanut yhteisöön liittyvät henkilökohtaiset kytkökseni. Ajatellessani kuvitteellisesti, että tutkimukseni kohderyhmä olisi jokin toinen tiivis uskonnollinen yhteisö, johon minulla ei ole sidettä, kuten esimerkiksi Jehovan todistajat, uskoisin, että tunnereaktionni eivät olisi olleet yhtä voimakkaat. Omakohtaisuuden puuttuessa olisi kuitenkin saattanut olla, että en olisi kokenut tutkimusaihetta samalla tavoin kiinnostavaksi ja antoisaksi kuin mitä olen kokenut.

5 TULOKSET

5.1. Yhteisöön sosiaalistaminen kasvatuksen keskeisenä tavoitteena

Yhteisön säilyminen edellyttää toimintakykyisiä jäseniä, jolle sosiaalistaminen luo perustan. Uskonnolliseen yhteisöön sosiaalistamiseen kuuluvan hengellisen ja yhteisöllisen kasvatuksen ja opetuksen avulla ihminen pystyy toimimaan yhteisössä ja saavuttamaan sen täysivaltaisen jäsenyyden. Sosiaalistumisen prosessin myötä lapsesta kasvaa yhteisön jäsen, joka pääsee hyötymään yhteisön hyvistä puolista, mutta samalla mahdollistuu myös kielteisiksi koettujen asioiden ilmeneminen. (Linjakumpu 2015, 90). Vanhoillislestadiolaisessa kasvatuksessa yhteisöön sosiaalistuminen tapahtuu edellä kuvatulla tavalla. Yhteisön täysivaltaisen jäsenyyden tavoite toteutuu, mikä sisältää myös oikeutuksen kuoleman jälkeiseen iankaikkisuuteen.

Tämän luvun alaluvuissa tarkastelen tutkielman ensimmäistä tutkimuskysymystä: ”Millaisena vanhoillislestadiolainen kasvatusta näyttää socialisaation näkökulmasta?” Tarkastelen, miten sosiaalistaminen lapsen elämässä tarkemmin ottaen määrittyy ja mitä piirteitä se pitää sisällään. Aineistosta ilmenee vahvasti, kuinka lestadiolaisen kasvatuksen keskeinen tavoite on sosiaalistaa lapsi yhteisön jäseneksi. Yhteisöllisyyteen liittyy merkittävänä osana yhteisölle ominainen elämäntapa, jonka noudattamisen lapsi oppii yhteisön jäseneksi sosiaalistuessaan.

Lestadiolainen yhteisö erottuu omaleimaisuudessaan yhteiskunnan valtavirrasta. Tämä erottautuminen tuottaa kokemuksia ulkopuolisuudesta ja eriarvoisuudesta, joita kuvailen seuraavassa luvussa. Tämän luvun jälkeen käsittelen aineistossa ilmennyttä teemaa socialisaatiosta yhteisöidentiteetin ja kollektiivisen uskon luojana, mikä näyttöäytyi kokemuksissa merkittävänä. Luvun viimeisessä alaluvussa kuvailen sosiaalistamiseen liittyvää vallankäyttöä, joka alistaa sosiaalistettavan toimijuuden passiiviseksi. Pysin analysoimaan aineistoa näissä luvuissa myös tutkielman kolmannen tutkimuskysymyksen osalta siltä osin, miten vanhoillislestadiolainen kasvatuskäsitys vastaa yhteisössä kasvaneiden kokemuksia.

5.1.1 Yhteisöelämäntapaan sosiaalistaminen ulkopuolisuuden ja eriarvoisuuden aiheuttajana

Sosialisaatiossa pyritään yleisesti siihen, että lapsi sosiaalistuu häntä ympäröivään yhteiskuntaan. Uskonnolliseen yhteisöön sosiaalistaessa yhteiskuntaan sosiaalistaminen voi saada toissijaisen painotuksen siten, että yhteisöön sosiaalistaminen nähdään yhteiskuntaan sosiaalistamista tärkeämpänä tavoitteena. Tämä ilmeni myös aineistossa, suurin osa vastaajista koki lestadiolaisen kasvatuksen keskeisimmän tavoitteen olevan yksiselitteisesti lapsen sosiaalistaminen vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäseneksi.

VL-kasvatuksen päämäärä on mielestäni ehdottomasti se, että lapsesta kasvaa yhteisön jäsen.

Kasvatuksen tavoite on saada ihmiset siellä pysymään uskomassa vlttyliin, elämänsä loppuun saakka.

Uskonnollisen kasvatuksen tavoite on ennen kaikkea varmistaa, että lapsi juurtuu Jumalan valtakuntaan ts. pysyy lestadiolaisena koko elämänsä.

Sosiaalistamisessa suurimman merkityksen koettiin olevan yhteisöllä ja lapsen osallistamisella yhteisön toimintaan. Vanhoillislestadiolaisilla toimintaan osallistuminen onkin herätysliikkeistä aktiivisinta (Salomäki 2010, 248, 252). Tätä aktiivisuutta tukevat myös aineistosta tehdyt havainnot.

Lestadiolaisuus näkyi lapsuudessani siten, että kävin alakouluikäisenä pyhäkoulussa, raamattuluokassa ja seuroissa sekä myöhemmin yläaste- ja lukioikäisenä nuortenilloissa ja muissa tapahtumissa, suviseuroja unohtamatta.

Etenkin isäni piti suoranaisena kasvatusvelvollisuutena täysimääräisesti osallistaa meidät kaikkeen mahdolliseen yhteisön toimintaan... Osallistuimme aktiivisesti kaikkeen yhteisön toimintaan...Vanhoillislestadiolainen kasvatusta oli kohdallani yllä kuvattua sosiaalistamista. Lasten juurruttamista uskoon pidettiin tärkeänä.

Vaikka sosiaalistamista koettiin tapahtuvaksi niin kodin kuin yhteisön toiminnassa ja vuorovaikutuksessa, kodin toiminnan merkitys sosiaalistamisen ja uskontokasvatuksen osalta koettiin vähäisemmäksi.

Uskonnollisessa mielessä olemme yhteisön kasvattamia, kuten niin moni muukin. Olennaista on käydä seuroissa ym. Siellä kuultu puhe ja vietetty tuntimäärä varmistaa sen, että uskonopit sisäistetään.

Koen että minun tärkeimpiä kasvattajiani olivat tärkeysjärjestyksessä suurimmasta pienimpään: Vanhoillislestadiolainen yhteisö ja sen oppi, äiti, isä. Niin hullulta kun se kuulostaakin. Äidin ja isänkin monet neuvot ja vinkit ovat vain ja ainoastaan olleet sitä samaa mitä vanhoillislestadiolainen yhteisö opettaa.

Koen, että uskuntoon liittyvän kasvatuksen osalta suurin merkitys on ollut itse yhteisöllä. Kotona ei paljontakaan varsinaista uskontokasvatusta annettu vaan se on imetty liikkeestä, sen vaikutus kun on hyvin voimakas.

Vaikka yhteisön toiminnalla onkin keskeinen tehtävä sosiaalistamisen tavoitteeseen pääsemisessä, tarvitsee yhteisö tuekseen näitä tavoitteita tukevia vanhempia. Aineiston perusteella tämä vanhempien antama tuki pääsääntöisesti toteutuu. Kasvattamiseen liittyvissä kysymyksissä yhteisöllä on auktoriteettiasema, jonka näkemyksille vanhemmat ovat kuuliaisia ja niitä noudattavat. Tulkitsen, että vanhempien ei ole mahdollista toimia omien kasvatusnäkemystensä mukaisesti, mikäli ne ovat ristiriidassa yhteisön näkemyksen kanssa. Aineistosta myös ilmeni, että vanhemmat kasvattajina toimivat sosiaalisen paineen alla, mikä liittyy odotuksiin siitä, mitä lapsen kasvatuksessa painotetaan.

Kotikasvatus yleisesti pitää sisällään lapsen suojelua vahingollisilta ja ikäkauteen sopimattomilta vaikutteilta (Hirsjärvi 1983, 86-87), johon näen myös lestadiolaisen kasvatuksen pyrkivän, mutta lestadiolaisuudessa käsitys vahingollisuudesta on osittain yhteiskunnan valtavirrasta poikkeava.

Kasvatuksessa korostuu se, mikä on vanhoillislestadiolaiselle sopivaa ja hyväksyttävää, mikä taas ei. Liikkeessä tämä käsitetään myös oikean ja väärän opettamisena ja erottamisena, mikä käsitys ei kuitenkaan ole kaikilta osin yhteneväinen yhteiskunnassa

vallitsevan yleisen ymmärryksen kanssa oikeasta ja väärästä. Esimerkiksi populaarikulttuurin harrastaminen nähdään sopimattomana - syntinä, jota ei uskovaisen lapsen ole oikein ja sallittua harrastaa. Ihmisen vietteihin vetoava viihde on lestadiolaisen näkemyksen mukaan synty, joka korvaa Jumalan sanan ja tämän vuoksi viihdettä tulee välttää. (Taskila 2009, 14).

Lestadiolaiseen yhteisöön kuuluvan lapsen asemaa määrittää kuuluminen yhteisöön, jolle ominainen elämäntapa poikkeaa yhteiskunnan valtavirran tavoista ja normeista. Edellä mainittu kulttuurikielteisyys (Hurtig 2013, 38) on yksi näistä käytänteistä. Tämän kulttuurikielteisyyden seurauksena lapsi ei välttämättä sosiaalistu valtavirran tavoin lasta ympäröivään yhteiskuntaan, mikä voi kaventaa yksilön myöhempiä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa täysivaltaisena kansalaisena ja tuntea kuuluvansa yhteiskuntaan kiinteästi.

Lestadiolaisuudessa eroavaisuudet yhteisön ja yhteiskunnan valtavirran välillä ovat voimakkaita, mikä asettaa myös lapsen tilanteen sellaiseksi, joka voi lapselle olla kokemuksena vaikea.

Aineistosta ilmenee, kuinka kasvatukseen liittyvä opillisten normien noudattamisen vaatimus on aiheuttanut lapsuudessa ulkopuolisuuden, osattomuuden ja eriarvoisuuden kokemuksia. Lapsen kasvulle on ominaista tarve samaistua ikätovereihin ja siksi marginaaliasemaan liittyvä erilaisuus ja erilaisen elämäntavan noudattaminen voi olla lapselle vaikeasti hyväksyttävä asia aiheuttaen monenlaisia kielteisiä kokemuksia.

Esikoulussa tai ehkä koulussa huomasin, että olen erilainen lapsi kuin muut. Puheet populaarimusiikista ja elokuvista ja sarjoista olivat hämmentäviä. En tiennyt mistä muut lapset puhuivat ja koin ulkopuolisuutta asiassa. Meidän perheessä kaikki musiikki poislukien klassinen, isänmaalliset marssit ja hengelliset virret ja Siionin laulut olivat tiukasti kiellettyjä.

Mutta tv oli kielletty ja rytmikäs musiikki. Niitä tuli salaa kuunneltua ja katseltua muualla, kuitenkin houkuttelivat ja kiehtoivat. Koin, että oli väärin kieltää kaikki kiva elämästä. Kun kaverit koulussa puhuivat elokuvista ja musiikista, harmitti ettei tiennyt asioista oikein mitään, ei voinut olla osallisena näitä keskusteluja.

Säännöt kieltävät aivan normaalit asiat lapsuudesta, mikä aiheuttaa sivistyksessä aukkoja ja häpeän ja ulkopuolisuuden kokemuksia.

Kuten edellisistä lainauksista ilmenee, ulkopuolisuuteen liittyvä tietämättömyys voi aiheuttaa osattomuutta, joka voi vaikeuttaa yksilön sosiaalista pärjäämistä yhteisön ulkopuolella. Tällä voi olla myös syrjäyttävä vaikutus.

Sääntöjen noudattamisen edellyttäminen ja liikkeelle ominaisen elämäntavan mukaan eläminen ovat aiheuttaneet vastaajissa kokemuksia eriarvoiseen asemaan joutumisesta yhteiskunnan valtavirrassa elävien lasten mahdollisuuksiin nähden. Mahdollisuudet niin harrastusten kuin populaarikulttuuriin suhteet ovat rajatut, mikä aineistossa näyttäytyi kokemuksina eriarvoisuudesta.

Säännöt tekevät lestadiolaislapsista eriarvoisempia kuin tavallisista lapsista. He eivät saa meikata, tanssia, kilpaurheilla, katsoa televisiota, leikkiä muiden kuin lestadiolaislasten kanssa, käyttää lävistyksiä, kuunnella pop-musiikkia ja niin edelleen.

Kilpaurheilu, tanssiminen, televisio, discot, meikkaaminen, hiusten värjääminen, vastakkaisen sukupuolen kanssa ajanvietto, kaiken muun musiikin, paitsi hengellisen (ei gospel) ja klassisen kuuntelu ja soittaminen, elokuvat, korvakorut, seksuaalisuus kaikkine ominaisuuksineen, teatteri ja paljastava pukeutuminen oli syntiä. Jäljelle jäi lukeminen ja piirtäminen (poislukien sunnuntai, pyhäpäivänä ei saanut edes kutoa).

Muistan lapsena ajatelleeni, kuinka muilla lapsilla on helppoa, kun niiden ei tarvitse miettiä tällaisia asioita (...) Harmitti kun muille lapsille tavalliset asiat, kuten viihteellisen musiikin kuuntelu, ei ollut minulle sallittua ja jouduin kuuntelemaan musiikkia salassa. Tämä tuntui väärältä ja siksi teinkin kiellettyjä asioita ihan hyvällä omalla tunnolla, mutta toki salassa. En tuntenut tekemisistäni syyllisyyttä, kuten moni tuntee.

Lestadiolaisuudessa painottuu halu erottautua liikkeen ulkopuolella elävien ihmisten arvoista ja elämäntavoista, jotka ovat lestadiolaisen näkemyksen mukaan syntisiä (Karppinen 2011, 43). Sydämen uskon ollessa oikealainen syntyy halu ja voima tähän

erottautumiseen. (Rentola 2018, 240). Aineiston perusteella opillisten käytänteiden noudattamisen myötä tapahtuva erottautuminen ei kuitenkaan perustu kuvattuun haluamiseen, vaan asia näyttäytyy enemmänkin vaihtoehdottomana asiana - pakkona, jonka mukaan lapsen on toimittava. Jos lapsi kyseenalaistaisi normiston noudattamisen vaatimuksen, saattaisi usko joutua kyseenalaistetuksi.

Erilaisuus koetaan harvemmin myönteisenä silloin, kun elämäntapa ei ole itse valittu tai poikkeavaa ominaisuutta ei pidetä yleisesti toivottuna tai ihailtuna. (Ruoho & Ilola 2014, 92). Aineistosta tekemäni havainnot tukevat tätä väitettä. Kuuluminen yhteisöön näyttäytyi vastaajien kokemuksissa pitkälti kielteisenä, vaikka myös myönteisiä asioita tunnistettiin, kuten liikkeeseen kuulumisesta seurannut kiitollisuus luvatussa pelastumisesta.

Muistan, kuinka haaveilin kuuluvani enemmistöön, että saisin elää samalla tavalla kuin luokkakaverit ilman lestadiolaisuuden edellyttämiä sääntöjen (=syntilistan) noudattamista, mistä aiheutui turhia paineita.

Ehkäpä eniten kokemustani liikkeessä kuvaavat sanat ulkopuolisuus ja ristiriitaisuus. Ristiriitaisuus liittyi muun muassa ulkopuolella olemisen kokemukseen. (...) Vaikka tämä ulkopuolisuus harmitti, toisaalta taas olin onnellinen, että ”sain” olla uskovainen, koska uskoin kuitenkin, että vain sen kautta voin pelastua ja en joudu helvettiin. (...) Jos loppu tulisi niin taivaassa olisi paikka.

Kuuluminen vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen ja erityisesti eksklusiivinen pelastusoppi näyttäytyivät lapsuuden kokemuksissa ihmisten erottelemisena liikkeeseen kuuluviin ja liikkeeseen kuulumattomiin – meihin ja muihin.

Lapset kasvatetaan me ja muut -ajattelutapaan, jossa hiekkalaatikon toiset lapset pääsevät taivaaseen ja toiset helvettiin.

VL-kasvatus merkitsee minulle laatikossa kasvamista, joka jaottelee ihmiset meihin ja muihin.

Liikkeen vaikutuksen alla kasvaessaan lapset pääsääntöisesti omaksuvat yhteisölle ominaisen ihmisten jaottelun kahteen osaan, huolimatta siitä, painotetaanko sitä kotona vai ei (Pilvijärvi 2020, 80). Jako voi olla vahingoittava, jos lapsi sisäistää sen niin, että

ainoastaan yhteisöön kuuluvien toimintatavat ovat oikeita, kun taas niiden vääriä, joiden elämää vanhoillislestadiolaisuus ei ohjaa (Hurtig 2012, 125). Tämän hengellisen ainutlaatuisuuden korostaminen voi johtaa siihen, että vanhoillislestadiolaiset kokevat olevansa myös ihmisinä muita parempia sen perusteella, että he uskovat heillä olevan hallussaan kaikki olennainen tieto ainoasta oikeasta Jumalan valtakunnasta. (Nykänen 2012, 109). Tämä voi vääristää lapsen kuvaa omasta yhteisöstä suhteessa liikkeen ulkopuoliseen maailmaan, jolloin myös lapsen maailmankuva on vaarassa muodostua mustavalkoiseksi.

Yhteisön ja yhteisön ulkopuolisen maailman jaottelussa korostuu myös jaottelu hyvästä ja pahasta, jonka mukaan hyvä ilmenee yhteisön ”Jumalan valtakunnan” sisällä, kun taas paha yhteisön ulkopuolella (Hurtig 2013). Tämä näyttäytyi vastaajien kokemuksissa ristiriitaisena erityisesti silloin, kun luotu kuva ei ollut todellisuuden mukainen.

Myös kokemus kasvatuksessa korostuneesta yhteisön ulkopuoliset ihmiset pelastuksesta osattomaksi rajaavasta eksklusiivisesta pelastusopista oli aiheuttanut ristiriitaisia kokemuksia suhteessa kristinuskon sanomaan lähimmäisenrakkaudesta. Yhteisön tuottama puhe lähimmäisenrakkaudesta ei vastaajan kokemuksen mukaan ilmene todellisena rakkaudellisena suhtautumisessa lähimmäisiin, joita myös yhteisön ulkopuolella elävät ihmiset liikkeen opetuksen mukaan ovat.

Minua häiritsee siellä monen muun asian lisäksi myös esimerkiksi se, että puhutaan lähimmäisenrakkaudesta, mutta kuitenkin samaan aikaan tuomitaan sieltä ulkona olevat helvettiin, eikä hyväksytä ihmistä itsenään sellaisenaan kuin hän on.

Jaottelu tuli näkyviin myös suhtautumisessa liikkeen ulkopuolisten kaverisuhteiden sallimiseen, josta suhtautumistavassa oli kokemuksissa vaihtelua. Liikkeen ulkopuolisia yhteyksiä ja kaverisuhteita on sallittua olla, mutta yhteisössä kuitenkin painotetaan, että niiden ei tulisi olla ainoita ja ensisijaisia suhteita. (Nykänen 2012, 109). Aineistosta tehdyt huomiot tukivat tätä näkemystä. Vaikka liikkeelle ominaista ei olekaan, että liikkeen ulkopuoliset suhteet olisivat suoranaisesti kiellettyjä, on vastaajille välittynyt ymmärrys, että liikkeeseen kuuluvien seura on suotavampaa ja hyväksytympää, mikä on lisännyt kokemusta marginaaliasemaan kuulumisesta.

Vanhempamme suosittelivat vl-ystäviä kavereiksemme, mutta ei myöskään kieltäneet olemasta ei vl- ystävien kanssa.

Meiltä ei ollut kielletty "epäuskovaisia" leikkikavereita, mutta toisaalta seuroissa saarnattu oppi siitä että ei saa liikaa ystäväystyä maailman ihmisten kanssa (eli ulkopuolisten) aiheutti todella voimakasta ristiriitaa päässäni. (Aina koulun vaihtuessa muuton tms. takia koin suurta helpotusta, kun sain aloittaa puhtaalta pöydältä ja "vanhat pahat kaverit" joiden "synneistä" olin tietoisia jäivät.)

Osalla oli kokemuksia ehdottomasta suhtautumistavasta ihmissuhteiden luomiseen liikkeen ulkopuolisten kanssa, mikä yhdellä vastaajalla oli tarkoittanut toisen vanhemman puoleisten sukulaissuhteiden eväämistä ja lapsen fyysistä kurittamista seurauksena liikkeen ulkopuolella elävien lasten kanssa leikkimisestä

Muiden, kuin "uskovaisten" kavereiden kanssa ei juuri saanut olla, eikä meille juurikaan saanut tulla ketään sisälle leikkimään.

Isän puoleiseen sukuun en saanut tutustua kun he olivat syntisiä, kävivät tansseissa ja laulaa renkuttivat sekä kuuntelivat kaiken maailman syntiä.

Leikkijöillä oli hauskaa ja viatonta. Kun äidin pää kurkisti majan oviaukosta. Sen jälkeen minua vietiin. Seuraavaksi sain vitsaa, ja sen jälkeen saarnan miten paholainen vie sielun. En ymmärtänyt saarnasta mitään, ainoastaan takamusta vihloi. En ymmärtänyt mitä oli tapahtunut. Sain kuulla, että leikkikaverini olivat synnissä rypeneitä ja saastaisia, eivät käyneet seuroissa eikä jumalanpalveluksissa. Minusta he olivat kivoja. En halunnut aiheuttaa äidille pahaa mieltä, joten keskityin leikkimään vain omassa puutarhassa.

Myös poikkeuksia tästä kielteisestä tai vähintäänkin varauksellisesta suhtautumistavasta oli. Yksi vastaajista toi esiin, kuinka vanhemmat eivät tehneet lainkaan eroa sen suhteen, ovatko kaverisuhteet yhteisön sisältä vai eivät. Seuraavassa lainauksessa vastaaja on kokenut, kuinka vanhempien tasavertainen suhtautuminen kaverisuhteiden muodostamiseen on ollut tekijä, joka on tehnyt liikkeestä irtaantumisen helpommaksi.

Minulla ja sisaruksillani sai esimerkiksi olla kavereita ihan yhtä lailla liikkeen sisältä kuin ulkopuolelta. Tässä vanhempani eivät tehneet eroa, kuten suurin osa tekee välittäen lapsilleen, että lestadiolaiset kaverisuhteet ovat muita hyväksytympiä. Tämän takia olen välttynyt myös sellaiselta elämän uudelleen opettelulta liikkeestä lähdettyäni, koska olen saanut kasvaa myös ei-lestadiolaisten kanssa ja oppinut sitä kautta sellaisia asioita, jotka ovat edellytyksenä liikkeen ulkopuolella pärjäämiselle.

Tämä kokemus tukee Hurtigin havaintoa liikkeelle ominaisesta kulttuurikielteisyydestä, jonka seurauksena lapsi ei sosiaalistu valtavirran tavoin lasta ympäröivään yhteiskuntaan, mikä voi kaventaa yksilön myöhempiä mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa täysivaltaisena kansalaisena ja tuntea kuuluvansa yhteiskuntaan kiinteästi. (Hurtig 2013, 38).

Yhteisöelämäntapaan sosiaalistamisessa myös suhtautuminen seksuaalisuuteen, näyttäytyi aineistossa eriarvoisuutta aiheuttavana asiana. Lestadiolaisuudessa seksuaalisuuden nähdään liittyvän vahvasti uskonnollisuuteen (Kejonen & Hintsala 2013, 148). Vanhoillislestadiolaisten seksuaalimoraali ja perhekäsitykset ovat Suomen kirkollisista herätysliikkeistä selvästi konservatiivisimpia (Salomäki 2010). Valtavirrasta poikkeava seksuaalikäsitys, vähäinen seksuaalikasvatus ja ehkäisyn kieltävä oppi asettavat nuoren eriarvoiseen asemaan liikkeeseen kuulumattomiin ikätovereihin nähden. Omaa seksuaalisuuttaan etsivät nuoret eivät saa liikkeen julkaisujen ja opetuksen kautta tukea ehjän seksuaali-identiteetin rakentamiseksi, joka suojelisi vahingolliselta seksuaalisuudelta ja satutetuksi tulemiselta (Kejonen & Hintsala 2013, 160).

Vastaajat toivat esiin, kuinka lestadiolainen kasvatus ei edistä lapsen tai nuoren seksuaalikasvua myönteisellä tavalla. Tämä voi ilmetä ongelmassa oman seksuaalisen identiteetin löytymisessä, vastakkaiseen sukupuoleen suhtautumisessa, suhtautumisessa seksuaalivähemmistöihin ja myös omaan koskemattomuuteen liittyvien oikeuksien tiedostamisessa. Kokemukset voivat määrittää omaa seksuaalisuutta läpi elämän.

Epäterve opetuksellinen suhtautuminen seksuaalisuuteen, ehkäisyyn, vähemmistöihin ja muihin asioihin vaikuttaa minuun edelleen.

Tämän aivopesun jäljet vaikuttavat vieläkin. Ja ovat vaikuttaneet koko aikuisiän. Suhtautumiseen toiseen sukupuoleen on ollut täynnä pienempiä tai suurempia ongelmia. Homous tuomittiin kotona lähinnä kuolemansyyniksi.

Teini-ikäisenä seurustelu toisen sukupuolen kanssa on ollut, jos ei suorastaan katastrofaalista, niin kuitenkin vaikeaa. Minulle kun juurrutettiin raamatun ohjeet niin syväälle, että niiden mukaan eläminen ei millään tasolla onnistu.

Seksuaalisuuden tabuluonteisuus voi aiheuttaa ristiriitaa, koska seksuaalielämä on vahvasti yhteisössä läsnä suurten perheiden välityksellä, mutta asiasta ei kuitenkaan puhuta. Myöskään seksuaalivalistukselle ei nähdä tarvetta, koska sen odotetaan alkavan aikuisuudessa avioitumisen jälkeen (Hurtig 2013, 186).

Seksuaalikasvatusta eivät lestadiolaisnuoret välttämättä saa...Seksuaalisuus on tabu lestadiolaisessa liikkeessä; siitä ei puhuta... Vaikka lestadiolaisperheisiin syntyy jatkuvasti uusia lapsia ja ne ovat ikään kuin todiste vanhempien seksielämästä, ei lasten tekotavasta puhuttu sanallakaan, vaan ”Jumala luo lapsen äidin vatsaan”.

Seksuaalisuutta koskevassa puhetavassa painottuu avioelämän ja seksuaalisuuden merkitys ensisijaisesti suvun jatkamistehtävänä (Hurtig 2013, 271), mikä näkemys poikkeaa vahvasti yhteiskunnan yleisestä näkemyksestä seksuaalisuuden merkityksestä. Lestadiolaisen näkemyksen mukaan seksi myös kuuluu ainoastaan miehen ja naisen väliseen avioliittoon. Kaikenlainen avioliiton ulkopuolinen seksi on tuomittavaa – syntiä. Tämä seksin synnillistäminen voi vääristää kuvaa suhtautumisessa omaan seksuaalisuuteen luonnollisena ja myönteisenä asiana. Seuraava lainaus kuvaa vastaajan kokemusta nuoren luonnollisen seksuaalisen heräämisen ja anteeksipyyttämisen välisestä ristiriidasta.

Anteeksiannon tärkeyttä on kotonani aina painotettu, mutta se on ristiriidassa vahvasti liikkeessä noudatettavien oppien kanssa. Esimerkiksi nuoren seksuaalisen kehittymisen kanssa. Nuori kokee seksuaalista halukkuutta vaikkapa toista omanikäistään kohtaan, mutta pelkkä

ajatuskin seksistä on syntiä. Kukapa lähtisi seksuaalisia ajatuksia tai tekoja saati jotain satunnaista erektiota pyytämään vanhemmiltaan anteeksi? Toisaalta kuitenkin nämä ovat opillisesti syntejä ja niistä pitää tehdä parannus. Koko asetelma on sairas ja älytön.

Epäterve suhtautuminen seksuaalisuuteen voi myöhemmällä iällä johtaa myös vahvasti käänteiseen toimintatapaan, joka voi olla omiaan vahingoittamaan nuorta.

Sekä kun eli hyvin suljettua, rajattua elämää, jossa myös seksuaalisuus ja siitä puhuminen ovat siellä tabu, ovat olleet haitallisia. Nuorena aikuisena saattaa lähteä salaa kokeilemaan näitäkin asioita, täysin hallitsemattomasti (niiden kielteisyyden vuoksi), niin itsellenikin kävi.

Myös seksuaalisuuteen liittyvät sukupuoliroolit näyttävät aineistossa poikkeavina suhteessa yhteiskunnan yleiseen käsitykseen miehen ja naisen tasavertaisuudesta. Tyttöjen ja poikien sosiaalistaminen seksuaalisuuteen eroaa toisistaan. Tyttöjen seksuaalisuus on lestadiolaisuudessa selkeästi ohjeistettua ja valvottua, kun taas poikien ei (Hurtig 2013, 272-273).

Vanhoillislestadiolaisen maailmankuvan ja ihmiskäsityksen ollessa sukupuolittuneita (Lidman 2020, 91, 160), liikkeeseen lapsesta asti sosiaalistunut kasvaa sukupuoleen sidottuun toimijuuden säätelyyn, mikä näkyy sekä puhetavoissa että uskon- ja arkielämän käytänteissäkin (Hurtig 2013, 125; Hurtig 2012, 131). Seuraava lainaus kuvaa kokemusta sukupuolittuneesta kasvatuksesta ja siitä, kuinka naisen rajattu, ennalta määrätty asema ja siihen kasvattaminen alkavat jo hyvin varhain, kun taas poikalapselle ei aseteta samassa määrin odotuksia ja velvollisuuksia.

Kasvatuksessa korostetaan myös perinteisiä sukupuolimalleja. Tytöistä kasvatetaan pikkuäitejä, huolehtimaan automaattisesti pienemmistä ja ottamaan vastuuta jo alakouluikäisenä. Pojat ovat poikia vielä ammattikouluun asti, eikä heille aseteta muita tavoitteita kuin perheen elättäminen tulevaisuudessa. Tytöille annetaan jo nuorena kodinhoitotöitä, siivousta, pyykkäämistä ja ruuanlaittoa. Pojat tekevät ulkotöitä, fyysisesti raskaampia, mutta huomattavasti vähemmän kuin tytöt. Tytöille ei anneta niin paljon vapauksia kuin pojille; onhan vanhoillislestadiolaisten arvot ja säännöt enemmän naisia rajoittavia kuin

miehiä. Tyttöjen odotetaan pärjäävän koulussa, tottelevan kiltisti sääntöjä ja huolehtivan muista. Pojat saavat enemmän rellestää, tehdä typeryyksiä ja hoitaa kouluasiat huolettomammin. Tytöt opetetaan odottamaan naimisiinmenoa ja jäävän korkeintaan matalapalkkaiseen matalan koulutusasteen töihin, kun taas pojista odotetaan kasvavan yrittäjiä tai muuten pärjääviä uraohjuksia, jotta pystyttäisiin ruokkia koko perhe. Tyttöjen ei anneta unelmoida urasta, sillä se romuttuu aika pian lasten synnyttyä vuoden välein.

Myös seuraavassa lainauksessa toistuu odotus kodin arkeen liittyvästä vastuusta ja käytösodotuksista, mutta myös ulkonäköön kohdistuvista paineista, josta on seurannut kokemus arvottomuudesta miessukupuoleen nähden.

Myös sukupuoliroolit olivat vahvat: tytöiltä odotettiin suurempaa panosta kotitöissä, sekä kiltteyttä ja vaatimattomuutta. Myös tyttöjen ulkonäkö oli usein arvostelun kohteena. Olen myöhemmin ymmärtänyt, että kaikissa lestadiolaisperheissä ei ollut tällaista, mutta koen että lestadiolaisuudella oli silti vaikutus tällaisen kasvatuskulttuurin syntymiseen. Siitä on jäänyt jälkenä sosiaalinen ahdistuneisuus etenkin miesten seurassa, koska koen naisena olevani arvoton mieheen verrattuna.

Tulkitsen tämän sukupuolittuneen kasvattamisen olevan asia, joka tuottaa tytöille kaksinkertaista eriarvoisuutta. Eriarvoisuutta suhteessa liikkeen ulkopuolisiin ikätovereihin, mutta myös eriarvoisuutta suhteessa yhteisön poikalapsiin.

Kärjistyneimmillään sukupuoleen rajattu toimijuus yhdessä ehkäisyn synnillistämisen kanssa voi käytännössä asettaa naiseksi varttuvan nuoren tilanteeseen, jossa hän on ikään kuin oman ruumiinsa vanki, vailla mahdollisuutta päättää lisääntymisestään.

Esiaviollinen seksi ja liian pitkä seurustelu oli syntiä, piti siis mennä naimisiin 18-vuotiaana. Myös ehkäisy oli syntiä, joten tulin heti raskaaksi. Siitä alkaakin jo uusi tarina.

Ehkäisykiellon seurauksena syntyneet suuret perheet kasvattavat sukupuolieroa ja pitävät yllä patriarkaalisia valtarakenteita, vaikkakin vanhoillislestadiolainen perhemalli voidaan nähdä myös vahvana tukirakenteena (Ruokokoski 2007).

5.1.2 Sosialisatio yhteisöidentiteetin ja kollektiivisen uskon luoja

Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä käsitystä omasta itsestään. Vanhoillislestadiolaisuudessa lapsen maailmankuva ja identiteetti rakentuvat me - muut -dikotomian varaan (Hurtig 2013, 259). Eksklusiiviseen seurakuntaoppiin liittyy yhtenäisen kollektiivisen identiteetin, ideologian ja toimintatapojen rakentaminen, missä yhteisöllisyyden rakentuminen tapahtuu yhtenäiskulttuurin ja yksimielisyyden luomisella. (Hurtig & Linjakumpu 2020, 10). Aineistosta ilmenee, kuinka lestadiolainen kasvatus voi tukahduttaa lapsen mahdollisuuksia oman maailmankuvan rakentamisessa, mistä voi seurata, että identiteetti ei muodostu omaksi vaan ulkopuolelta omaksutuksi.

Vanhoillislestadiolainen kasvatus pyrkii yhteisöidentiteetin luomiseen, johon on helppo turvautua. Olen kuullut tosi paljon entisiltä lestadiolaisilta, että heidän on pitänyt rakentaa oma identiteettinsä ja maailmankatsomuksensa aivan uudelleen eron jälkeen. Normaalina identiteetin kehitystä ei tapahdu lestadiolaisnuorilla, kun ainoana vaihtoehtona on yhteisen, valmiiksi annetun identiteetin omaksuminen. Rajoja ei välttämättä kokeilla ollenkaan, kun odotetaan vain yhdenlaista tulosta. Yhteisö kasvattaa säännöllään ja rajoituksillaan lapsista tottelevaisia, muita vahtaavia kaksinaismoralisteja.

Sosialisatio metodina sisältää eettisen ongelman siten, että siinä yhteiskuntajärjestelmän vakaus ja pysyvyys asetetaan yksilön rationaalista ja moraalista autonomiaa korkeammaksi arvoksi (Puolimatka 1995, 116). Tiukkaa yhteisöuskollisuutta ja auktoriteetille kuuliaisuutta vaativa kasvuympäristö, joka ei salli tilannekohtaista harkintaa teon moraaliseen luonteesta tai toiminnan mahdollisista seurauksista, voi johtaa yksilön moraaliseen regressioon. Tällöin yksilön moraalinen kasvu voi jäädä lapsen tasolle, jolloin käsitys eettisesti oikeasta perustuu auktoriteetin näkemykseen (Nenonen 2012, 154.) Koska moraalit on ulkoistettu yhteisölle, yksilön moraalit ei ohjaa henkilökohtainen näkemys oikeasta ja väärästä vaan sosiaalisten seurausten ennakointi (Hurtig 2013, 287).

Koen, että moraalinen kasvatus ja maailmankuvan rakentaminen ulkoistettiin kokonaan yhteisölle. Siitä pitivät huolen viikottaisten seurojen lisäksi lestadiolaisten pyhäkoulu, päiväkerhot ja raamattuluokat. Omaan

ajatteluun ei kannustettu, vaan se päinvastoin oli syntiä. Koen, että en voinut kasvaa persoonana hyvinvoivaksi ja vastuulliseksi aikuiseksi vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Yhteisöstä eroamisen jälkeen olen päässyt jatkamaan kesken jäänyttä kasvuprosessia.

Moraali käsitteenä sisältää näkemyksen siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. En näe, että moraalilla itsessään tarvitsee tukea uskontoa, millä tarkoitan sitä, että moraalin kehitys ei ole riippuvainen uskonnosta toisin kuin uskonto on moraalista. Usko ei kuitenkaan automaattisesti välitä moraalisia merkityksiä (Hurtig 2013, 204). Lestadiolaisuudessa näen uskonnon ja moraalin kytkeytyvän vahvasti toisiinsa, uskonnon ollessa moraalin taustana. Näkemykseen oikeasta ja väärästä liittyy keskeisenä yhteisön opin mukainen syntikäsitys, joka ei ole absoluuttinen vaan määrittäytyy suhteessa muiden uskovien tulkintaan (Linjakumpu 2012, 90-104). Käsite moraalista ei niinkään pohjautu luonnolliseen moraalilakiin perustuvaan ajattelutapaan, vaan usko ja yhteisöön kuuluminen tekevät yksilöstä moraalisesti kelvollisen (Kettunen 2011, 204).

Vanhoillislestadiolaisuus on moraalikysymyksissä varsin homogeeninen, jota ainakin osin selittää lestadiolainen sääntö, jonka mukaan moraalikysymykset ovat yhteisön, eivät yksilöiden asioita. Yksilön on edettävä yhteisön muotoileman moraalin mukaan. (Nykänen 2012, 126.) Moraalisen toiminnan merkinä on se, että teolla on tekijä eli subjekti, joka kantaa teosta vastuun. Lestadiolaisuudessa moraalinen toimijuus ymmärretään individualistisen sijaan kollektiivisena, jolloin ihminen ei ole oman moraalikäyttäytymisensä subjekti, vaan hän on ulkoistanut oman moraalisen toimijuutensa kollektiiville, rauhanyhdistykselle. (Nenonen 2012, 152.) Aineistosta tekemäni havainnot tukivat tätä moraalisen toimijuuden kollektiivisuutta, jossa omatunto ihmisen kykyä arvioida moraalisen toimintansa kestävyyttä näyttäytyi kollektiivisena omatuntona.

Lapsille opetetaan yhteinen omatunto, jonka avulla he tietävät, mikä on oikein ja mikä väärin sekä voivat siten asettaa tuomioita itselle ja muille.

Omatunnon tulee olla sidottu Jumalan sanaan, joka oikean ja väärän kriteerien määrittäjänä on lestadiolaisen näkemyksen mukaan absoluuttinen. Tästä huolimatta vanhoillislestadiolainen etiikka näyttäytyy Heikki Nenosen mukaan hierarkkisena

rakennelmana, jonka ylin ja auktoriteetiltaan painavin taso on yhteisöllisen ymmärryksen taso eikä Jumalan sana eli Raamattu. (Nenonen 2013, 110, 115-116.)

Lestadiolaisuudessa puhutaan omantunnon äänen kuuntelemisesta, joka ohjaa yksilöä oikeaan, uskon mukaiseen toimintaan. Tähän liittyy keskeisenä oppi anteeksiantamuksesta. Yksilön tunnistaessa toimineensa väärin, tehneensä syntiä, on teosta tehtävä parannusta. Kertojien kuvauksissa oppi anteeksiantamuksesta näyttäytyi moninaisina kokemuksina. Seuraavassa lainauksessa kertoja on kokenut anteeksiantamisen tuoneen jokapäiväisenä rutiinina turvallisuudentunnetta

Iltaisin oli iltarukous ja silloin saarnattiin myös kaikki synnit anteeksi. Ne olivat turvalliset iltarutiinisanat ja niiden merkitys varmasti oli enemmänkin perusturvallisuuden kannalta olennaisempaa kuin uskonnollinen sisältö. Synninpäästön sanat ovat tältä pohjalta aika suggestiiviset ja myöhemminkin niihin liittyi katarttista tunnetta.

Turvallisuudentunnetta voimakkaampana ilmeni kuitenkin kokemukset, joissa anteeksiantamusta käytettiin välineenä siihen, että tekijä ei joudu kantamaan teostaan vastuuta. Näissä tilanteissa uhrin asema näyttäytyy heikkona. Uhrin tehtävänä on antaa anteeksi ja unohtaa, tapahtuneesta riippumatta. Tilannetta vielä pahentaa se, että lapsen voi olla mahdotonta käydä moraalista keskustelua aikuisen vastuusta (Hurtig 2013, 157).

Kristinuskoon liittyvien perusasioiden, kuten esimerkiksi anteeksipyyntöön ja -antamisen oppia pidän hyvänä, mutta niiden oppimiseen ei tarvita vl-liikettä. Itse asiassa vl-liike on tämän opin vääristänyt siten, että väärintekijä ei joudu ottamaan todellista vastuuta teoistaan. Lasten on ”annettava anteeksi” vakavaakin kaltoinkohtelua, koska niin vain uskovaisen pitää, vaihtoehtoja ei ole. Tämä on vahvasti vastoin oikeustajuani ja moraaliani.

Muutenkin ristiriitojen ja vaikeiden asioiden käsittely ja puhuminen oli todella vähäistä, ja suorituksenomaisen anteeksipyyntörituaalin jälkeen asiat kuului unohtaa. Se aiheuttaa omien tunteiden tukahduttamista ja kyvyttömyyttä tunnistaa omia tarpeita ja toiveita.

Anteeksiantamisen oppi pitää kokemusten perusteella sisällään epäterveitä piirteitä ja se voi vakavalla tavalla uhata lapsen oikeuksia. Vakavimmillaan tämä näyttäytyi seksuaaliväkivallan kokemuksissa, joissa anteeksiantamuksen oppi oli siivuttanut uhrien kärsimykset. Tekijä oli selvinnyt teosta pelkällä anteeksipyynnöllä ilman rikosoikeudellista, lain velvoittamaa, vastuuta.

Sisarukseni yritettiin raiskata sukulaismiehen toimesta, mutta asia painettiin villaisella, eikä siihen saatu enää koskaan palata uudestaan. Sen sijaan meidän lasten (olimme silloin noin 5-8-vuotiaita) oli pyydettyvä anteeksi sukulaismieheltä, kun osallistuimme hänen luomaan ”leikkiin”.

Lähisuvussani on myös kaksi lapsen hyväksikäyttötapausta, joita ei ole käsitelty perheen kesken juuri millään tavalla, vaan kaikki on kuitattu lestadiolaisella syntien anteeksiannolla.

Tulkitsen moraalien kehityksen jäävän aineiston kuvauksissa vaillinaiseksi. Moraali näyttää pääsääntöisesti sen mukaisena, että lapsi hyväksyy hänelle annetut ohjeet ja toimii niiden mukaan ilman moraalista pohdintaa, jota moraalien todellinen sisäistäminen edellyttäisi. Vanhoillislestadiolaisuudessa moraalit paikantuu ”uskon kautta ymmärtämiseen” (Hurtig 2013, 293) ja näin ohjeiden noudattaminen näyttää oikeanlaisen uskon tilana.

Kollektiivisuutta korostavassa ajattelutavassa ei korostu lapsen tukeminen itsenäiseen ajatteluun uskoa koskeissa kysymyksissä. Tämä poikkeaa länsimaisessa kulttuurissa vallitsevasta ajattelutavasta, jonka mukaan kasvatustoiminnan keskeinen lähtökohta on se, että lapsi nähdään yksilönä.

Lapsen tulisi saada kysyä ja ymmärtää, erityisesti kysymykset oikeasta ja väärästä ovat tärkeitä. Aineisto antaa yksiselitteisesti kuvan, että kasvuympäristö ei ole vastannut lapsen tähän tarpeeseen. Aineiston mukaan kodeissa vallitsi puhumattomuuden ilmapiiri erityisesti hengellisten asioiden osalta. Tilanteesta, jossa lapsen moraalinen kehitys tukahdutetaan lapsi vaientamalla, käyttää Hurtig moraalisen tyhjiön käsitettä. (Hurtig 2013, 211.)

Hengellisyys on paljon pienemmässä roolissa, kuin elämäntapasääntöjen sisäistämisestä käytävät keskustelut (...)hengelliset keskustelut koetaan

aika vieraiksi(...) Hengellinen puhe, muuta kuin instituution ohjaama, koetaan vähän jopa hihhulinakin monen mielestä ja se saattaa aiheuttaa jopa vinoja hymyjä. Hengellisyydelle ei juurikaan jää tilaa.(...) Uskotaan toki Jumalaan ja Jeesukseen ym. Mutta asioita ei pohdita. Niitähän suorastaan kielletään pohtimasta. Järkeä vie uskon. Tärkeintä on olla kuuliainen seurakunnalle. Jumala puhuu puhujien kautta pyhän hengen avulla, joten puheitakin on paha mennä kyseenalaistamaan. Lestadiolainen ei saa kasvaa aikuiseksi hengellisesti eikä hän kykene kasvamaan aikuiseksi henkisesti, koska perusturvattomuuden vuoksi on riippuvainen yhteisöstä.

Kodin uskontokasvatus oli sitä samaa seuroissa kuultua toistoa, ei mitään sellaista, että vanhempien kanssa pohdittaisiin esimerkiksi ihmisen olemassaoloon liittyviä kysymyksiä. Ei vanhempani varmasti olisi edes keskusteluun kyenneet, hehän ovat vain ottaneet aina vastaan sen mitä uskovaisen kuuluu... Koska mitään syvempiä keskusteluja vanhempien kanssa ei lapsuudessa juurikaan käyty, en koe, että olisimme koskaan päässeet oikeasti tuntemaan toisiamme ja tänä päivänä välit ovat pitkälti muodolliset – odotetusti.

Kasvatus näyttäytyy pääsääntöisesti toimintana, jossa aidolle hengellisyydelle ei ole sijaa ja uskonnollinen kasvatus painottuu uskonnon mukaisten normien mukaiseen suorittamiseen, mikä alkaa hahmottua lapsen maailmassa jo hyvin varhain.

En osaa sanoa mitä kasvatuksessa erityisesti korostettaisiin, mutta ehkä lapselle usko näyttäytyy ennen kaikkea 'mitä uskovaiset ei ruukaa tehdä' -kysymyksinä. Uskonnollinen kasvatus alkaa sisäistyä jo varhain heti kun ymmärrystä riittää eli jo 3-vuotiaana maailma alkaa hahmottua uskovaisten ja epäuskoisten maailmana. Jos radiosta tms. kuuluu römpää eli musiikkia, jossa on rummut eli lestadiolaiskielellä rokkia, niin sen synnillisyyttä ryhdytään opettamaan about kolmivuotiaalle. Jos 1,5.v keikuttaa musiikin tahtiin peppua, niin se on hauskaa ja sille voidaan nauraa, mutta keskimäärin jo ne kolme vuotiaat tietävät ettei uskovaiset ruukaa tanssia.

Lapsuuteni ja nuoruuteni elin täysin lestadiolaisuuden normien mukaan (...) Vanhoillislestadiolaisessa kasvatuksessa korostetaan sääntöjen noudattamista ja asioiden jakamista.

Seuraavassa lainauksessa kertoja käyttää lapsuuden perheestään lestadiolaisen ateistiperheen ilmaisua, jolla hän viittaa kodin hengellisyyden näkymättömyyteen. Uskonto on näkyvästi arjessa esillä kieltojen kautta, mutta uskosta sinänsä uskonnon ydinkysymysten ja -sisältöjen osalta ei juuri puhuta.

Perheeni sisällä lestadiolaisuus oli tapojen ja kieltojen noudattamista, muiden perheenjäsenten ja kavereiden normien noudattamisen vahtimista, kaksoiselämää ja salailua. Perheeni ei ole koskaan ollut erityisen hengellinen, olimme ns. lestadiolainen ateistiperhe. Emme puhuneet jeesuksista tai jumalista vaan lestadiolaisuus saattoi näkyä puheessamme esimerkiksi näin: ”Ei ole kyllä uskovaisille sopivaa tollanen meikkaaminen”.

Vaikka lestadiolaisuus pitkälti onnistuukin sosiaalistamistavoitteessaan tehdä lapsista yhteisön jäseniä ja yhteisön näkemyksen mukaan näin myös pelastuksen omaavia, tulkitsen, että varsinaisen omakohtaisen uskon ja henkilökohtaisen jumalasuhteen kehittyminen jää vaillinaiseksi. Näen tämän olevan seurausta siitä, että liikkeen hengellinen ja opillinen keskustelu näyttäytyy näivettyneeltä. Uskossa korostuu suorituskeskeisyys sen mukaan, mitä ei saa tehdä, mikä ei ole uskovaiselle sopivaa. Näen, että tämä voimakas lakihenkisyys etäännyttää uskon todellisesta ytimeä ja sen tarkoituksesta, jolloin uskonto ei tue lapsen kasvua ja kehitystä myönteisellä tavalla.

Sosialisaatio näyttäytyy kasvatuksellisenä menetelmänä, jossa kasvatettavaan pyritään vaikuttamaan siten, että hän sisäistää tietyt asiat niitä kyseenalaistamatta. Olennaista tässä on, että sosialisaatio ei tällöin perustu opetukseen vaan tiettyjen tapojen, asenteiden ja käytänteiden vaikutukseen, jotka lapsi sisäistää selviöinä, näkemättä niille vaihtoehtoja (Puolimatka 1995, 113.)

5.1.3 Sosiaalistaminen vallankäyttönä

Sosialisaatiosta vastuussa olevan katsotaan omaavan rakenteellisen valta-aseman sosiaalistettavaan. Koska sosialisaatiossa yksilö pakotetaan hänelle tarjottujen arvokäsitysten rajoihin, korostuu sosialisaatiossa valtasuhde, jossa sosialisaation suorittajalla on oikeus määrätä sosiaalistettavan henkilökohtaisten arvostusten rajat ja muokata hänet viiteryhmän tarkoituksiin sopivaksi ilman, että yksilölle annettaisiin valmiuksia arvioida tämän muokkauksen tuloksia omassa persoonassaan. (Puolimatka 1995, 113, 117-118). Kotikasvatukseen liittyvän vallan kohdalla ydinkysymys onkin se, millainen vallankäyttö on oikeutettua, eettistä ja lapsen kasvua tukevaa. (Gjerstad 2009, 197.)

Sosiaalistamisen prosessissa yhteisössä olemisen ehdot tehdään sosiaalistamisen kohteena olevalle ihmiselle selväksi, jolloin hän altistuu näille ehdoille ja tulee ne hyväksyneeksi. Kuuliaisuus yhteisölle ja yhteisön käyttämän vallan ja hallinnan kohteena olemiselle rakentuu sosiaalistumisen myötä. (Linjakumpu 2015, 90.)

Kuuliaisuuden odotus näyttäytyy lestadiolaisessa kasvatuksessa keskeisenä. Uskonnollisessa kodissa vanhempien autoritaarisuus ja kuuliaisuuden vaatimus saattavat saada hengellisen perustelun, jolloin vanhempien tahto ja Jumalan tahto samaistuvat (Kettunen 2011, 138). Kasvatuksessa lapselle opetetaan, että yhteisön neuvoja kohtaan on oltava kuuliainen, jota edellytystä perustellaan sillä, että neuvoissa puhuu Pyhä Henki ihmismielen sijaan. Kuuliaisuuden odotukseen liittyvät tottelevaisuus ja nöyryys (Määttä 2015, 88, 90.) Kuuliaisuuteen liittyy myös edellä mainittu oppi anteeksiantamuksesta, jonka mukaan synnit on anteeksiannettava ja unohtettava. Hurtigin mukaan yhteisö, joka odottaa kuuliaisuutta opille, johdolle ja institutionalisoidulle uskolle, tuottaa erilaisuudelle negatiivisen paikan (Hurtig 2013, 31) sekä jäsenilleen rajatun ja tarkasti säännellyn position kaventaen osallistumisen ja toiminnan mahdollisuuksia (Hurtig 2013, 291).

Kun kasvatettavalle osoitettu paikka ei anna mahdollisuutta kyseenalaistaa uskoon liittyviä asioita ja opetuksia. (Toivio 2013, 139), saattaa kasvatusta kääntyä indoktrinaatioksi (suom. iskostus) tai pahimmillaan aivopesuksi. Indoktrinaatio voidaan ymmärtää vaikutuksen muotona, jossa ei toteudu kasvatuksen perimmäinen tarkoitus:

tulla kasvatetuksi tavalla, joka ohjaa yksilöä ihmiseksi tulemisessa (Granholt-Herranen 2008, 32). Aineiston mukaan lestadiolainen kasvatus sisältää indoktrinaation piirteitä, tavoitteenaan ei-kyselevät, kuuliaisat lapset.

(...) ja lapsista odotetaan kasvavan tunnollisia, ei-kyseleviä lapsia, jotka tyytyvät asemaansa.

Indoktrinaatio oli kohdallani siis täysimääräistä (...) Tietenkin liikkeestä erottuani pidän indoktrinaatiota haitallisena asiana. Se rajoittaa ihmisen kasvua kokonaiseksi persoonaksi.

Indoktrinaation sijaan kasvatuksesta puhuttiin enemmän aivopesuna. Aivopesu on indoktrinaation ja propagandan sukulaiskäsite siten, että siinä pyritään vaikuttamaan ihmisen mielipiteisiin, käsityksiin ja asenteisiin. Aivopesu merkitsee kuitenkin kokonaisvaltaisempaa puuttumista yksilön elämään kuin indoktrinaatio. (Puolimatka 1997, 22.)

Pääasia on, että saadaan opit aivopestyä niin tiukasti pääkoppaan, että oma ajattelu ei kehity, mikä tukee ja ylläpitää liikkeen sairaan ja vinoutuneen valtarakennelman säilymistä. Sillä ei ole merkitystä, millainen ihminen lapsesta kasvaa, onnellinen vai onneton.

Uskon, että vaikka kotona ei opetettaisi mitään vl-oppeja, on yhteisön vaikutus niin voimakas aivopesten jäseniään, että jokainen lapsi ne opit oppii ja sisäistää ne jo hyvin varhain, vaikka kotona niitä ei varsinaisesti opetettaisikaan.

Vanhoillislestadiolaisen kasvatuksen yksiselitteinen ja mielestäni kiistatonkin tavoite on kaikin tavoin aivopestä ja juurruttaa kasvava lapsi ja nuori "Jumalan Valtakuntaan" eli vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. (...) Joka ikinen oppi, keksitty synty ja ohjenuora tähtää siihen.

Lapset olivat pitkään perus- ja ihmisoikeusajattelun marginaalissa, mutta nykyään lähtökohtana on se, että lapsella on kaikki samat oikeudet kuin mitä aikuisella, oikeuksien toteuttamistavat vain ovat erilaiset. Vanhempi on kuitenkin pitkälti se, jonka

varassa näiden oikeuksien toteutuminen lapsen elämässä on, näin lapsen asema aikuiseen nähden on erityinen. Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa elämänsä epäkohtiin ja rakenteisiin ovat aikuisia heikommat. (Hurtig 2013.)

Niin indoktrinaatiossa kuin aivopesussa ei tunnisteta lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Lapsi syntyy aina johonkin annettuun kontekstiin. Vaikka vanhoillislestadiolaiseen perheeseen synnyttäessä yhteisöllisyyden elementti onkin voimakkaasti lapsen elämässä läsnä, perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta lapsen omille valinnoille ja päätöksille pitäisi antaa sijaa. “Lähtökohtana on, että lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen” (Pirjatanniemi 2016, 313-314). Uskonto näyttäytyy kuitenkin aineistossa asiana, joka on lapselle vaihtoehdoton ja lapsen oikeutta uskonnonvapauteen ei liikkeessä tunnisteta.

Vaihtoehto lähteä pois lestadiolaisuudesta on käytännössä otettu lapsilta pois, seurauksena opetetaan helvettiin joutuminen ja perheen hylkääminen. Uskonnonvapautta poljetaan ihan huolella kasvatuksessa ja lapset opetetaan häpeämään sääntöjen rikkomista.

Kasvatuksessa ei huomioida lasten oikeuksia missään muodossa.

Vaikka uskonnollisuutta onkin tärkeä lähestyä positiivisen uskonnonvapauden suunnasta, ei saisi kuitenkaan ohittaa epäkohtia, joita uskonnon harjoittamiseen voi liittyä (Hurtig & Linjakumpu 2020, 13). Aineistosta ilmenee, kuinka lapsella ei ole vaihtoehtoja yhteisöön kuulumisessa, yhteisöön sitoutumisessa sekä yhteisön toimintaan osallistumisessa.

Lähes kaikista kertomuksista välittyi kuva, että perheet ovat vahvasti sitoutuneita yhteisöön ja samaa odotettiin myös lapsilta. Sitoutumiseen liittyy voimakkaasti yhteisen edun vaaliminen, jolle oma etu ja tahto ovat alisteisia. Oleellinen osa sitoutuneen jäsenen tehtävää on uhrius ja uhrautuminen sekä omista oikeuksista luopuminen. Vanhoillislestadiolaisessa uskonkäsityksessä yksilön ja yhteisön välinen ristiriita merkitsee valmiutta uhrata yksilö, jopa oma elämä, yhteisön puolesta. (Hurtig 2012, 139.)

Yhteisön jäseneksi kasvattaminen on itsestäänselvyys, jonka myös yhteisö vanhemmilta edellyttää. Vanhempi ei välttämättä kykene arvioimaan omaa toimiinsa siten, että kokisi

pakottavansa lasta toimintaan. Toimintaan osallistumiseen edellyttäminen koetaan tärkeäksi ja luonnolliseksi osaksi vanhemmalle kuuluvaa kasvatustehtävää. Kun osallistuminen tapahtuu vastoin lapsen tahtoa, pakottamalla, korostuu hengellisyydessä suorittaminen, mikä ei johda uskonnon sisäistämiseen myönteisellä tavalla (Ruoho 2017, 68).

Koin vl-tapahtumat ahdistavina, kun niihin joutui lähtemään aina vastoin tahtoaan.

Isä piti huolen, että seuroissa käytiin ja hoiti leiri-ilmoittautumiset ym. Hän siis huolehti pitkälti uskonnollisesta kasvatuksesta. Jos joku halusi jäädä seuroista pois oli isä siinä kohtaa aika tiukkana pakottamassa mukaan, äidin suhtautuessa vähän rennommin. Tosin äidin psykologinen ruuvi oli julmempi: "Ei seuroihin ole pakko lähteä, mutta jos haluaa uskomassa säilyä, niin silloin on hyvä käydä." ...kukapa sitä helvettiin halusi.

Edellisessä luvussa tarkastelin omantunnon kollektiivista muotoutumista, joka ei tunnista lapsen oikeutta omantunnonvapauteen. Vaikka omantunnon äänen kuuntelemista yhteisössä painotetaankin, tulkitsem, että tämä ei kuitenkaan tarkoita todellista omantunnonvapautta, omantunnon äänen kun edellytetään olevan yhteisön näkemyksen mukainen. Sama pätee ajatuksenvapauteen. Aineistossa korostuu, kuinka lapsella ei ole oikeutta ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään vapaasti. Poikkeavat ajatukset nähdään vääränlaisina, uskon tilaa uhkaavina, joihin ei ole lupaa. Yhteisön sananvapauden tila voidaan mitata sillä, mitä yhteisön jäsen seuraamuksesta voi, saa ja uskaltaa sanoa ääneen (Villa 2013, 201).

Lapsen yhtenä psyykkisenä kehitystehtävänä on oman tahdon löytäminen, mutta vääristyneessä uskonnollisessa kasvatuksessa oma tahto pyritään nujertamaan, mikä on psykologian kannalta vaarallista, mutta myös teologisesti kestäättömällä pohjalla. Tällöin uskonnollinen kasvatusta pyrkii tukahduttamaan ihmisen luonnollista kehitystä ja kasvua, itseksi kasvamista, sen sijaan, että se näkisi tehtäväkseen tukea sitä. (Kettunen 2011, 137.)

Vanhemman tulisi kyetä hyväksymään se, että lapsen kehitysprosessiin kuuluu vanhemman ajatusten ja tapojen kyseenalaistaminen (Villa 2016, 286). Seuraavat lainaukset kuitenkin kuvaavat, kuinka lapsen vapaus ajatella erityisesti uskoon

liittyvistä asioista on tukahdutettu. Yhteisö opettaa, että uskoon liittyvien asioiden tarkastelu kyseenalaistaen ei ole hyväksyttyä eikä oikean uskon mukaista. Tämä voi johtaa siihen, että lapsen kehitys jää tältä osin puutteelliseksi.

Kasvatuksessa korostetaan uskomisen tärkeyttä ja ettei saa järkeillä asioita, eikä myöskään kyseenalaistaa mitään.

Kaikki se nimenomainen lestadiolaiskasvatus on ollut mielestäni turhaa – haaskausta, koska olen sen myöhemmin kyseenalaistanut ja joutunut deleteoimaan. Säälin niitä lapsia, joita tänä päivänäkin tähän opetetaan ja ajattelua invalidisoidaan. Kasvatuksen pitäisi olla vastavuoroista, mutta lestadiolaisuudessa kasvatettavan tehtävä on vain ottaa mukisematta vastaan kaikki mitä opetetaan. Lapselle luonnollinen asioiden ihmettely tukahdutetaan syntipuheella jo pienestä pitäen ja oma ajattelu ei kehity vastaavasti mitä liikkeeseen kuulumattomilla ikätovereilla.

Yhteisökeskeistä sosialisointinäkökulmaa on arvosteltu siitä, että kollektiiviset mieltymykset, jotka ovat usein muotoutuneet ilman järjellisiä perusteita, välitetään seuraaville sukupolville itsestänselvyyksinä. Tällöin sosiaalistettavalta voi jäädä puuttumaan järjellinen ote oman käyttäytymisensä keskeisiin arvoihin ja asenteisiin, mitä voidaan pitää ongelmana persoonan rationaalisen itsenäisyyden kehittymisen kannalta. (Puolimatka 1995, 115-116.)

Olen kokenut eron lestadiolaisuudesta kasvattavan minua; olen löytänyt itseni, oman ääneni ja tahtoni.

Itseksi kasvamisessa kasvattajan päämääränä on tukea lapsen yksilöitymistä ja kasvua täydeksi itsekseen; tulemaan omaksi itsekseen. Aineiston perusteella lestadiolainen kasvatus ei tunnista tätä tarvetta. Yhteisön tavoite yhdenmukaisuudesta ohittaa yksilön edun, vaikka toisaalta tulkitseen, että yksilön edun nähdään toteutuvan yhteisön edun kautta.

Lestadiolaisen näkemyksen mukaan lapsi tarvitsee auktoriteetin, joka kestää rajojen etsimisessä syntyneet törmäilyt lasta alistamatta. (Sivula 2006, 117). Aineiston kasvatuskokemuksissa kuitenkin ilmenee alistamisen piirteitä kasvatuksen estäessä

lapsen kasvun itsensä näköiseksi sekä rajatessa lapsen vaikuttamismahdollisuuksia suhteessa ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.

Yksilöllisen kehityksen estämiseen voi liittyä hengellistä vallankäyttöä, joka voidaan ymmärtää myös hengellisenä väkivaltana. Hengellistä vallankäyttöä saatetaan käyttää käyttäytymisen ohjaamisen lisäksi ajattelun, tunteiden, kokemusten ja ihmissuhteiden säätelyyn. Hengellisyys tarjoaa erityisen intensiteetin vallan käytölle ja siksi hengellinen tulkintaoikeus onkin vahvinta ajateltavissa olevaa valtaa. Ihmisen koko olemassaolon perusta järkkyy, jos ihmisen usko tai moraalisen toiminnan perusta todetaan vääräksi tai puuttuvaksi (Hurtig 2019.)

Hengellisessä väkivallassa on kyse siitä, että uskoon ja uskonnollisiin tulkintoihin liittyviä merkityksiä ja asemia hyödyntämällä pyritään vaikuttamaan jäsenten ajatteluun ja toimintaan. Yhteisö, jossa ei ole tilaa kysymyksille, tuottaa muita yhteisöjä useammin hengellisen väkivallan kokemuksia. (Hurtig 2013, 152, 257.) Ihmiselle, joka kaipaa kuulluksi tulemistä omista elämän- ja uskonkysymyksissään, vaientaminen on hengellistä väkivaltaa (Hintsala 2013, 91). Yhteisöissä, joissa hengellinen väkivalta on osa toimintakulttuuria, voi hengellistä väkivaltaa esiintyä myös perheiden sisällä. Tällöin vanhemmat saattavat estää lapsen terveen uskonnollisen kehityksen ahdasmielisellä kasvatuksella, jolloin lapsen kyky saada aikuisena uskonnosta tukea voi heikentyä. (Aamenesta öylättiin 2020.)

Muistan, kuinka minulla olisi ollut toisinaan monia uskoon liittyviä kysymyksiä, mutta en niitä uskaltanut esittää, koska tiesin, etteivät reaktiot olisi olleet myönteisiä. Uskonasioista ei kuulunut kysellä, ainakaan kyseenalaistaen ja piste. Tämän oppivat kaikki, eivätkä kyselleet. Tästä on seurannut se, että ymmärrystä uskon perusteista ei lapsuudessa syntynyt. Usko oli vain pakkoa, jota pitää suorittaa.

Kielteistä koen olleen juurikin tuon laatikossa elämisen, mihin liittyy hyvin paljon asioita, jotka rajoittavat ihmisen itsemääräämisoikeutta, esim. manipulointi, seksuaalisuus-tabuna, henkinen ja hengellinen väkivalta jne.jne.

Vallankäyttö voi myös ilmetä lapsen elämän rajaamisessa yhteiskunnasta pois päin. Lapsen kuuluminen tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön voi evätä lapsen

mahdollisuuksia sosiaalista muuhun yhteiskuntaan tavoin, mitä yhteiskunnassa toimiminen edellyttää. Varhaislapsuudesta lähtien voi alkaa prosessi, joka vaikeuttaa täysivaltaisen kansalaisuuden toteutumista. Aineiston perusteella yhteisö tietoisesti toimii tämän estämiseksi, jotta yhteisöön sosiaalistettu jäsen pysyisi yhteisön jäsenenä. Yhteisö tuottaa jäsenilleen uskomusta, että pärjääminen yhteisön ulkopuolella on vähintäänkin vaikeaa, jopa mahdotonta. Tämä ilmentää vakavaa hengellistä vallankäyttöä, jossa yksilön itsemääräämisoikeutta ja uskonnonvapautta ei tunnisteta. Seuraavat lainaukset kuvaavat tätä hallinnan tapaa, jossa jäsenet ikään kuin ”ulkopuolistetaan” yhteiskunnasta siten, että he kykenevät toimimaan uskottavasti vain oman yhteisönsä sisällä.

Mielestäni myös ihmisiä hallitaan, manipuloidaan, kasvatetaan siellä pelolla, pelottelemalla ulkomaailmasta ja helvetillä, nämä asiat näen siellä olevan hyvin vahvasti läsnä.

Moni, joka on elänyt tiukasti liikkeen vaikutuksen alla, voi yksinkertaisesti olla niin ”pihalla”, että ei pärjää liikkeen ulkopuolella ja oma tietämättömyys aiheuttaa ympäristössä ihmetystä ja itselle paineita. Tässä on mielestäni kyse myös vallasta. Ihmiset tunnistavat tämän, että elämä pitää kuin uudelleen opetella, jos yhteisöstä lähtee. Yhteisö pitää tällä ulkopuolisuuteen kasvattamisella jäseniään ikään kuin liekassa, josta vaihtoehdot irrottautua ovat vähissä.

Tämä yhteiskunnasta pois päin kasvattaminen selvästikin rajaa yksilön mahdollisuuksia toimia yhteisön ulkopuolella. Tällöin yksilö saattaa joutua tilanteeseen, jossa hän vastoin tahtoaan jää liikkeen jäseneksi pelätessään olevansa kyvytön toimimaan yhteisön ulkopuolella.

5.2 Opilliset käytänteet lapsen hyvinvoinnin riskitekijänä

Kasvu ympäristön tavoitteena ei ole täysi riskittömyys, sillä ilman vaikeuksien kohtaamista lapsen selviytymistaidot eivät kehity. Vaikeudet itsessään eivät kuitenkaan lasta kehitä, vaan lapsi tarvitsee vaikeuksista selviämiseksi vanhempiensa tukea, mikä on välttämätöntä selviytymistaitojen oppimiseksi ja kasvussa kohti perusluottamusta.

Riskejä ei myöskään saisi olla enempää kuin sopivissa määrin ja niiden tulisi olla laadultaan sellaisia, etteivät ne uhkaa lapsen tasapainoista kehitystä. Riskitekijöiden ollessa kohtuullisia voi niiden merkitys näyttäytyä voimavarana valmentuen myöhempään elämään ja kohtaamaan ja käsittelemään elämässä tapahtuvia haasteita.

Lapsen kuuluminen ääriyhteisölliseen uskonnolliseen yhteisöön voi tarkoittaa marginaaliasemaan liittyvää riskitekijöiden poikkeavuutta. Näin ollen riskitekijät voivat olla hyvinkin erilaisia kuin mihin esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityössä on totuttu.

Tarkastelen tämän luvun alaluvuissa näitä mahdollisia riskitekijöitä tavoitteenani vastata tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen ”Mitkä kasvukokemukset näyttäytyvät keskeisimpinä lapsen hyvinvoinnin riskitekijöinä?” Vanhoillislestadiolaisuudessa elämäntapanormit ja niiden noudattaminen merkitsevät huomattavaa osaa uskon sisällöstä. Keskeisenä opillisena käytänteenä ilmenee ehkäisemättömyysoppi, jonka seurauksena perhekoot ovat suuria. Perheen suuri koko näyttäytyykin merkittävänä lapsuuden määrittäjänä, mutta myös riskitekijänä, joka aiheuttaa lapsen kasvuun moninaisia seurauksia. Suurperheen olemassaolo edellyttää lasten aktiivista osallistumista kodin arkeen. Tämä asettaa vaativuuden ja vastuun määrän osalta lapsen tilanteeseen, joka uhkaa lapsen tasapainoista kehitystä. Kuormittuneilla vanhemmilla ei ole riittävästi resursseja vastata lasten tarpeisiin, mikä vaarantaa lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen turvallisen rakentumisen. Vaille jääminen yhdessä yhteisön opin kanssa näyttäytyvät aineistossa luovan riskin myös mielenterveyden hyvinvoinnille.

Tarkastelen aineistoa näissä luvuissa myös tutkielman kolmannen tutkimuskysymyksen osalta siltä osin, miten vanhollislestadiolainen kuva kasvuympäristöstä vastaa yhteisössä kasvaneiden kokemuksia. Ymmärrän kasvuympäristön pitävän sisällään laaja-alaisesti eri tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. Olennaisena tekijänä kasvuympäristössä on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde, jossa suhteessa myös kasvatusta pitkälti tapahtuu.

5.2.1 Lapsen todellisuus suurperheessä – selviytymistä, sopeutumista, vaille jäämistä

Lapsen hyvinvointi on moninainen käsite, joka koostuu useasta eri osa-alueesta. Lapsen kasvaminen suurperheessä asettaa lapsen hyvinvoinnin toteutumiselle omanlaiset haasteensa, mikä aineistosta keskeisenä ilmenee.

Evoluutiobiologi Tiina Kaitaniemi ei pidä perheen monilapsisuutta ihanteena. Mitä enemmän lapsia on, sitä vähemmän aikaa ja muita resursseja lapset vanhemmiltaan saavat. Kun sisaruksia on paljon, joutuvat he kilpailemaan vanhempiansa huomiosta muiden sisarusten kanssa. Sisaruksista ei kuitenkaan ole pelkästään haittaa, he voivat olla myös arvokas apu ja tärkeä tukiverkosto. Sisarussuhteet ovat myös elämämme pisimpiä ihmissuhteita. Olennaista kuitenkin on synnytysten tarpeeksi pitkät välit: lapsi hyötyy sisaruksista, kunhan niitä ei ole liikaa. (Kaitaniemi 2010, 162-163, 166.)

Lasten hyvinvoinnin painottaminen ei ole vanhoillislestadiolaisuudessa yhtä vahvasti painottunutta kuin se, että kaikki lapset tulee ottaa vastaan (Hurtig 2013, 140). Vastanneista viisi kertoo olevansa lähtöisin suurperheestä. Perhekoot olivat 7-16 lapsen väliltä. Iso perhe näyttäytyi kaikissa näissä vastauksissa merkittävänä hyvinvoinnin riskitekijänä, jolla on ollut moninaiset seuraukset lapsen elämässä.

Itse liikkeen sääntö, jossa kielletään ehkäisy, asettaa jo olemassa oleville lapsille syrjäytymisen, mt-ongelmien, päihdeongelmien sekä yhteiskunnasta kuiluun putoamisen riskin. Se, että on kasvanut liian suuressa perheessä, on ollut riskitekijä minun elämässäni.

Lestadiolaisen perheen tunnusmerkkinä voidaan pitää suurta lapsilukua ja suurperhe onkin ikään kuin vanhoillislestadiolainen ”uskontunnustus”, mutta myös uskosta maksettu hinta. Lasten syntymisessä ja niiden vastaanottamisessa on syvimmillään kyse iankaikkisuusulottuvuudesta (Kupsala 2018, 49) ja lasten hankkiminen voikin näyttäytyä vanhempien näkökulmasta oman pelastuksen varmistamiselta eikä asialta, jossa lasten hyvinvointi olisi etusijalla (Linjakumpu 2015, 145).

Olen vihainen itsekkyydestä, jota ehkäisyvastaisuus edustaa. Koen, että vanhemmat saavat lapsistaan menolippuja taivaaseen, eikä heitä erityisesti haluta vaan helvetinpelossa (ja hylkäämisenpelossa) otetaan kaikki lapset vastaan, vaikka ei jakettaisikaan.

Kertoja on selkeästi kokenut, kuinka lasten vastaanottamisella on ollut vahvasti välineellinen arvo vanhempien pelastuskysymyksessä. Tämä sivuuttaa vanhempien ja lasten hyvinvoinnin näkökulman ja viittaa lestadiolaisuudessa vallitsevaan yhteisöllisen uhriutumisen käsitteeseen. Yhteisön arvot ja normit voivat asettua yksilön hyvinvoinnin edelle, mikä ilmenee selkeimmin tilanteissa, joissa perheen hyvinvointi edellyttäisi uusien raskauksien ehkäisyä, mutta tähän ei päädytä, koska yhteisön opetus ei sitä salli. (Kallunki 2013, 75).

Keskeisenä lapsen hyvinvointia uhkaavana tekijänä näyttäytyy suurperheessä vallitseva edellytys osallistua perheen arkeen työn ja lastenhoidon muodossa. Lapsen joutuessa ottamaan vastuuta hänen tulisi saada samanaikaisesti tukea vanhemmiltaan. Kokemusten valossa tämä ei ollut toteutunut, sillä kodin arjella vastuutetut lapset olivat jääneet vaille tarvitsemaansa vanhemman tukea.

Jouduin ottamaan jo pienestä pitäen paljon vastuuta kotitöistä, ja opettelemaan asioita ilman kunnollista tukea vanhemmilta.

Vanhimpana tyttärenä kannoin suuresti vastuuta nuoremmista sisarusistani äidin ollessa usein väsynyt ja masentunut. Hoidin lapsia kotona useina päivinä viikossa ja lisäksi myös muissa ”uskovaisissa” perheissä (myös öitä). Pesin pikkusisarusten pylyjä jo ala-asteella ja käytin eskari-ikäistä jopa yksin neuvolassa samassa iässä. Olin usein poissa koulusta lastenhoidon vuoksi. Lappu kotoa koululle riitti. Omat koulutyöni hoidin illalla/yömyöhällä. Silti olin hyvä koulussa. En muista koskaan olleeni sylissä, saaneeni halausta tai kehua, saati kiitosta.

Lapsen joutuessa ottamaan liikaa vastuuta ikätasoonsa nähden, voivat vanhempien ja lasten roolit vääristyä ja lapsi uhraa omat tarpeensa huolehtiakseen muista. Tätä kutsutaan termillä parentifikaatio. Satunnainen vastuunotto ei ole lapselle haitallista, vaan se voi olla lapselle hyväkin kokemus silloin, kun hän saa tukea ja häntä kohdellaan oikeudenmukaisesti. Sen sijaan normaali lapsuusiän kehitys voi häiriintyä silloin, kun vastuunotto on ikätasoon ja kehitysvaiheeseen sopimatonta ja jatkuvaa ja siihen liittyy vaativia emotionaalisia ja instrumentaalisia velvollisuuksia. (Soisalo 2012, 187, 194.) Suurperheessä lasten hoivavelvoite ja vastuun määrä näyttäytyvät kohtuuttomina lasten ikätasoon nähden, minkä näen myös lastensuojelullista huolta herättävänä

kysymyksenä. Lapsen päätehtävän perheessä ei tulisi painottua kodin työtehtävissä auttamiseen, mutta suurperheessä lasten aktiivinen osallistuminen on usein arjen toimimisen edellytyksenä.

Hurtig kutsuu tätä toimintatapaa, jossa perhe-elämän vastuut jaetaan lasten kanssa, jaetun vanhemmuuden ja arkisen vastuunkannon malliksi. Arjen velvoitteet organisoidaan vanhempien ja lasten yhteistyönä. Vaikka malli opettaakin arkitaitoja, se myös kuormittaa lasta. (Hurtig 2013, 263.)

Lasten ikä, syntymäjärjestys, sukupuoli ja lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat siihen, millaiseksi lapsen rooli perheessä muodostuu. Esikoisten ja vanhimpien lasten asema on siinä mielessä hyvä, että he saavat pieninä vanhempien huomion itselleen. Toisaalta taas he voivat joutua myöhemmin osallistumaan eniten pienempien sisarustensa hoitoon ja auttamaan kotitöissä, toimimaan toisinaan kuin sijaisvanhempina sisaruksilleen. Monet esikoiset, erityisesti esikoistyöt ovatkin tiivistäneet lapsuutensa sanoihin: ”Lapsuus, mitä se on?” (Schönbeck 2009, 158).

Usein valmistin perheen ruoan vanhimpana tyttönä, olinhan äidin ”jatke”.

Kotona minulle lankesi rooli vastuunkantaja-lapsena. Suurperheissä kasvaa kaltaisiani kuormittujia, usein tyttöjä... Äitini pyrki kyllä tasa-arvoiseen kasvatukseen sukupuolten suhteen, mutta luulen, että kuormittujan rooliin joutuminen johtui osittain sukupuolesta ja osittain henk.koht ominaisuuksistani. Olin vastuullinen lapsi.

Koen että olen joutunut isoveljenä ottamaan perheen arjen pyörittämisessä aivan liian varhain vastuuta. Vaikka siitä on toki oppinut monia hyödyllisiä arjen taitoja, ei pienen lapsen kuulu ensisijaisesti mielestäni hoitaa nuorempia, auttaa ruuanlaitossa, pyykkämisessä, vaipanvaihdossa jne.

Aineistosta ilmenee, kuinka perheen vanhimmat lapset olivat joutuneet eniten kuormitetuiksi arjen vastuusta. Vastuunkantajan rooleissa korostui sukupuolittunut jakautuminen, mikä heijastaa miesten ja naisten tehtävien eriytyneisyyttä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että myös poika voi joutua vastuunkantajan rooliin, kuten edellinen lainaus osoittaa.

Lestadiolaisuudessa painotetaan, että kodeissa tapahtuva työnjako tulisi toteuttaa siten, ettei kukaan kokisi olevansa töiden uuvuttama (Haho 2009, 96). Tämä painotus ei kuitenkaan aineiston valossa toteudu. Suurperhe-elämä näyttäytyy vaativuudeltaan kohtuuttomalta niin lapsille kuin vanhemmille. Vanhempien uupuminen ja väsyminen kasvattaa lasten taakkaa, mikä voi johtaa siihen, että lapsella ei ole mahdollisuutta tuntee turvallisuutta tai olla lapsi. Lapsista huolehtiminen ja osin myös kasvattaminen voivat langeta vanhimpien sisarusten tehtäväksi sisarusten ollessa vielä itsekkin lapsia. (Hurtig 2013, 145.)

Perheen kasvaessa kasvatusta kuuluu vanhemmille ja isommille sisaruksille, eikä johdonmukaista kasvatusta siten ole pystytty takaamaan aina. Lapsia kasvatetaan pärjäämään keskenään, koska vanhemmilla ei ole aikaa yhdelle lapselle.

Aineiston perusteella lestadiolaisuudessa vallitsee lasten keskenään pärjäämisen ihanne, jossa aikuisjohtoisuuden puute vaikuttaa niin kodin arjessa kuin lasten kasvatuksessakin. Tulkitseen tämän pohjautuvan vanhempien riittämättömiin resursseihin. Koska vanhemmilla ei ole riittävästi resursseja antaa lapsilleen heidän tarvitsemaansa aikaa, tukea ja huomiota, sivuutetaan tämä epäkohta sillä, että lasten keskenään pärjäämisestä on tehty ihailtavaa ja tavoiteltavaa. Tämä ajattelu jättää huomiotta lapsen tarvitsevuuden, jolle vanhemmat voivat ikään kuin sokeutua. Lapsi voi sisäistää, että hänellä ei ole lupaa omaan tarvitsevuuteensa, jonka hän saattaa asettaa toissijaiseksi muiden tarpeisiin nähden. Sisarusten määrän jatkuvasti kasvaessa huolenpidon kuormitus voi estää vanhempia näkemästä, että pienimmistä sisaruksista huolehtivat lapset ovat edelleen itsekkin lapsia (Hurtig 2013, 147), joilla kuuluisi olla oikeus vanhemman huolenpitoon ja vanhemmalta saatuun tukeen.

Merkittävin kasvattaja olen itse itselleni. Jäin kai henkisesti yksin kolmevuotiaana, kun äiti joutui psykoosiin ja luulen, että tuo aika on ollut kaoottista elämässäni. En ole sen jälkeen oikein turvautunut muihin. Minusta tuli myös liian varhain toisten lasten kasvattaja.

Perhe jaetaan usein isoimpiin ja pienempiin lapsiin, keskimmäiset jäävät huomiotta tai eivät kuulu kumpaankaan joukkoon. Kenellekään lapselle ei

anneta erityishuomiota, koska silloin pitäisi kaikkia huomioida niin, eikä siihen ole resursseja tai aikaa.

Lestadiolaisen käsityksen mukaan kasvatus voidaan määritellä toiminnaksi, joka pyrkii johdonmukaisuuteen lapsen kohtaamisessa. Kasvattajan tulisi ohjata lasta myönteisesti ja rakentavasti kohti tasapainoista aikuisuutta. (Paananen 2005, 31.) Kokemukset eivät kuitenkaan viitanneet vanhemman tehtävän toteutuneen näkemyksen mukaisesti. Vanhemman kasvatustehtävä ei näyntyä vanhemman ja lapsen välisenä rakentavana ja opettavana vuorovaikutussuhteena, vaan kasvatustehtävä osoittautuu siirtyneen osittain sisaruksille, mikä on tuottanut kokemuksia kasvatuksen epäjohdonmukaisuudesta. Kokemus kasvatuksen epäjohdonmukaisuudesta ja epävakauudesta syntyi myös liittyen äitien väsymiseen ja keinottomuuteen kasvatustehtävässään.

Vanhoillislestadiolaisuudessa kasvatus saattaa olla hyvinkin epävakaa tai epäjohdonmukaista. Suuren perheen äiti – joka yleensä on kasvattajan roolissa yksin, koska mies on töissä – väsyy ja päätyy käyttämään rajuja ja arveluttavia kasvatustekniikoita. Lapsille huudetaan, kun ne eivät usko tai kuuntele, niitä saatetaan rankaista epäreilusti tai fyysisesti, yksityisyyteen kajotaan ja saatetaan jättää myös kokonaan huomiotta.

Vanhemman tulisi antaa lapselle turvaa ja suojaa ja siksi lapselle vahingollisinta on, jos kaltoinkohtelija on hänen oma vanhempansa (Mäntymaa & Puura 2011, 25). Yhteisön käsitys itsestään ”turvapaikkana pahan maailman keskellä” ei yhteisössä tapahtuneiden lasten väkivaltakokemusten suunnasta katsottuna ole oikeutettu, mitä Hurtig kutsuu eräänlaiseksi turvallisuusharhaksi (Hurtig 2013, 68).

Väkivalta voi olla keino pyrkimykseen hallita suurperheen synnyttämää elämän ja vaatimusten kohtuuttomuutta (Hurtig 2013, 161), millaisena se kokemuksissakin osittain ilmenee. Vaikka lestadiolaisuudessa ei väkivaltaa lähtökohtaisesti hyväksytä, aineisto kuitenkin antaa ymmärtää, että lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan kasvatustekniikoina ei ulkopuolelta puututa. Koska yhteisössä tiedostetaan suurperhe-elämän kuormittuneisuus vanhempien osalta, voi vanhempi saada ymmärrystä toiminnalleen ja vanhemman turvautuminen väkivaltaan voidaan nähdä inhimillisenä tilanteena, jossa jaksamisen resurssit ovat vähäiset tai jopa olemattomat.

Meidän perheessämme käytettiin paljon fyysistä kurittamista ja joskus mielivaltaisestikin isämme toimesta. Jos syyllinen ei tunnustanut, vanhempi valitsi meistä jonkun sattumanvaraisesti, ketä rangaista, ja meidän piti katsoa tai kuunnella, kun joku sai selkäänsä. Fyysinen väkivalta on ollut läsnä perheessämme tähänkin päivään asti.(...) Vanhemmat turvautuvat väsyneinä väkivaltaan kasvatukseen, mikä on epäreilua lapsia kohtaan (...)Tiedän varmaksi väkivaltaa esiintyvän kasvatustapa ja rangaistuksena myös muissa lestadiolaisperheissä: tuttujien, sukulaisten ja ystäviensä perheissä.

Väkivalta esiintyi kertojan kokemuksissa erittäin raakana ja useista lastensuojeluilmoituksista huolimatta viranomaiset eivät onnistuneet heille kuuluvassa suojelutehtävässään. Nämä kokemukset, joissa viranomaiset ovat ummistaneet silmänsä lasten hädältä ja avun tarpeelta, ovat aiheuttaneet kertojassa voimakkaita surun ja katkeruuden tunteita.

Perheestämme on tehty monia lastensuojeluilmoituksia, mutta asiat eivät ole muuttuneet mihinkään suuntaan. Soitimme kerran jopa poliisit paikalle, kun nuorempaa siskoani potkittiin, kuristettiin ja heitettiin pakkaseen sisävaatteissa, ilman kenkiä ja ovi laitettiin lukkoon. Isämme selvisi siitä syyteettä. Kukaan ei ole koskaan pystynyt auttamaan sisaruksiani tai minua niin, että väkivalta olisi loppunut perheessämme. (...) Samaan aikaan, kun olen vihainen saamastani kasvatuksesta, olen vihainen myös sosiaalityöntekijöille, opettajille, kuraattoreille ja poliiseille, jotka näkivät meidän perheemme ongelmat, mutta eivät puuttuneet niihin. Olen surullinen ja katkera siitä, ettei pahaa oloamme ja väkivaltaa huomattu, vaikka selkeät merkit olivat ilmassa ja lastensuojeluilmoituksiakin tehtiin perheestämme tuon tuosta.

Äitien rooli kasvattajan, mutta myös väkivaltaa käyttävän vanhemman asemassa esiintyi merkittävämpänä kuin isien. Äitien ollessa pääosin kotona, vastuu lasten kasvatuksesta ja kodin arjen pyörittämisestä oli äideillä huomattavasti suurempi kuin isillä. Vaikka liikkeessä painotetaan, että molemmat vanhemmat ovat lastensa kasvatuksesta vastuussa (Taskila 2009, 14), vanhempien kasvatustuu jakautui aineiston mukaan

epätasa-arvoisesti. Isät näyttäytyivät toimivan etäämpänä perheen varsinaisesta arjesta, mutta kuitenkin taustalla vaikuttaen.

Lapsuuteni liikkeessä on ollut minulle traumaattinen. Äitini oli väkivaltainen sekä henkisellä, että fyysisellä tasolla. Hän oli kotiäiti...Selkäsaunoja tuli, joskus hiuksista repien vei huoneeseen ja potkaisi perässä. Vyö ja muovinen mattopiiskakin tulivat tutuiksi.

Meidän perheessämme isä ei ole osallistunut ollenkaan kasvatukseen muuten kuin rangaistusten muodossa. Äiti saattoi uhata lapsia, että isä antaa selkään, jos lapset eivät kuuntele tai tottele. Äiti teki muutenkin kaikki kotityöt, siivosi, teki ruuat ja pesi pyykkiä, hoiti lasten kouluasiat ja lääkärikäynnit. Käytännössä siis meidät kasvatti yksin äiti.

Äitini oli se hallitseva "kasvattaja".

Isäni oli aikanaan minulle monissa asioissa tukena. Jälkeenpäin ajateltuna minun olisi pitänyt puhua asioista paljon enemmän isän kanssa. Mutta äidillä oli niskalenkki sekä isään että minuun.

Peilaan omaa kasvuani yksinomaan äitiin... Isä oli aika etäinen, mutta lempeä hahmo.... Isä siis oli meidän kanssa, muttei henkisesti useinkaan läsnä. Äiti kasvatti siis pitkälti meidät.

Osa vastaajista oli pohtinut vanhempien hyvinvoinnin merkitystä perheen hyvinvointiin. Äitien vaihtoehdoton tilanne synnyttää jatkuvasti uutta elämää, omasta halusta riippumatta, näyttäytyi äidin hyvinvointia ja vanhempien parisuhdetta kuormittavana tekijänä, mikä heijastuu myös lasten hyvinvointiin. Jos äiti voi huonosti, voi hänen olla vaikea rakentaa ja pitää yllä hyvää suhdetta lapsensa kanssa. Myös vanhempien lähtökohdilla on merkityksensä, millaiseksi suurperhe-elämä muodostuu. Seuraavassa lainauksessa vastaajan äidillä ilmenneet mielenterveysongelmat yhdessä uskonnon ja uskonnosta seuranneen suurperheellisyyden kanssa ovat olleet tekijä, jonka kertoja kokee tehneen kasvuympäristöstä entistä haavoittuvamman.

Kodin aikuiset luovat vuorovaikutuskulttuurillaan sen tunneilmaston, jota lapset hengittävät. Vanhempien keskinäinen suhde kietoutuu lasten ympärille ja vaikuttaa

samalla oleellisesti perheen muihin suhteisiin ja ulkomaailmaan. (Riutamaa 2016, 34.) Perhetilanteen kuormitusta on lisännyt vanhempien riitaisa parisuhde, jonka perimmäiset syyt liittynevät äidin vaihtoehdottomaan asemaan synnyttää lisää lapsia elämäntilanteessa, jossa psyykkiset ja fyysiset jaksamisen resurssit eivät enää uusia raskauksia sallisi.

Äiti oli aika väsynyt. Hän itki melkein joka päivä. Toki myös nauroikin. Äiti selitti asian luonteellaan. Meille äidin pikkuitkut olivat normaalia. Myöhemmin ajateltuna itku oli merkki sekä epävakaasta persoonallisuudesta, että väsymyksestä, joka johtui minun mielestäni liian suuresta lapsiluvusta, mutta äiti ei voi myöntää sitä. (...) Äiti ja isä riitelivät aika paljon... Riidat johtuivat äidin traumaista ja siitä, että isä oli henkisesti kiinni lapsuuden perheessään... aina kun tällaiseen soppaan lisää yli kymmenen lasta alkaa korrelaatiokerroin sen tuottamien ongelmien suhteen olla aika iso. Tämä ristiriita kesti 20-vuotta. Äidin ja isän suhde parani nähdäkseni samaan aikaan, kun viimeinen kakkavaippa kannettiin talostamme ulos...Äidin mielenterveysongelmat ovat toki geneettisiä, eikä ne johdu uskosta. Uskonnollinen vakaumus voi kuitenkin merkittävästi pahentaa niitä. Ja jos suurperheessä on mielenterveysongelmille geneettistä alttiutta on kerrannaisvaikutus melkoinen ja tekee kasvuympäristöstä entistä haavoittuvamman... Ehkäisemättömyysoppi aiheuttaa erityistä kärsimystä, jos lähtökohdat selvitä suurperhe-elämästä ovat heikommat. Mitä enemmän on lapsia, sitä enemmän ongelmat kertautuvat.

Vanhempien kuormittunut tilanne vaikuttaa lapsen ja vanhemman välisen suhteen rakentumiseen. Aineisto tuottaa vahvasti kuvan, kuinka suuren perheen vanhemmalla ei ole aikaa ja resursseja antaa lapselle sitä huomiota, mitä lapsen turvallinen ja tasapainoinen kasvu edellyttäisi. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa vanhemmat elävät emotionaalisesti etäällä lasten maailmasta.

Etäisyydessä ja näkymättömyydessä kasvaa väkivallan riski (Hurtig 2013, 138). Voi syntyä haavoittuva kasvamisen ja elämisen tila, joka antaa väkivallalle ja sen piiloon jäämiselle otollisen alustan, mikä asettaa myös riskin suojaa vailla oleville lapsille joutua seksuaalisen väkivallan uhreiksi. (Hurtig 2014, 44.) Aineiston kolmella kertojalla

oli kokemuksia lapsuudessa tapahtuneesta seksuaalisesta väkivallasta. Tapahtuneissa ilmeni selkeästi tekijän suojele uhrien suojele sijaan. Tämän suhtautumistavan merkittävimmäksi syyksi tulkiten kuitenkin yhteisön tuottaman tulkintatavan kuin vanhemman kuormittuneisuuden.

Isoveljeni käytti kolmea siskoani seksuaalisesti hyväksi ollessaan teini-ikäinen. Siskot kertoivat siitä minulle ja minä kerroin äidille. Hän suuttui minulle ja vannotti olemaan ikuisesti vaiti. Minä olin ja näin vuosia takauomia ja inhottavia mielikuvia asiasta. Aikuisena yritin puhua asioista sisaruksille, mutta seurauksena minut mustamaalattiin laajasti ja siskojeni kiellettiin olemasta kanssani tekemisissä.

Lapsen kohdistuva seksuaalinen väkivalta on määritelty yhteiskunnassamme rikokseksi, jonka moniulotteinen psyykkinen ja sosiaalinen vaurioittavuus tunnustetaan. Uskonnollisessa yhteisössä seksuaalista väkivaltaa voidaan kuitenkin tulkita lisäksi hengellisestä näkökulmasta, joka saattaa sivuuttaa rikosprosessin merkityksen. Rikoksen sijaan seksuaalinen väkivalta voidaan ymmärtää enemmänkin syntinä, johon tarjotaan lääkkeeksi uskoa ja anteeksiantamista. (Hurtig 2012, 118-119.)

5.2.2 Suurperhe ja kollektiivinen lapsikäsitys kiintymyssuhteen vaarantajana

Lapsen oikeuksiin kuuluisi saada syntyä toivottuna. Lestadiolaisuudessa näkemys lapsen oikeudesta syntyä ei kuitenkaan huomioi lapsen oikeutta syntyä toivottuna. Lukuisat yhteisön naiset rukoilevat, etteivät enää tulisi raskaaksi, joten lapsen oikeus syntyä toivottuna toteutuu lestadiolaisuudessa puutteellisesti (Ruoho & Ilola 2014, 11), vaikka yhteisön ymmärryksen mukaan kaikki lapset ovat toivottuja ja ehkäisemättömyys perustuu omaan haluamiseen.

Lapsen oikeus syntyä kumoaa vanhemman oikeuden rajoittaa lasten lukumäärää ja näin myös sukupuolielämässä tulisi toimia niin, että raskaus olisi koska tahansa mahdollinen. (Toivio 2013, 127,129). Yhteisön asettamat vaatimukset ja odotukset ehkäisyn käyttämättömyydestä ohittavat perheen sisäisen päätöksenteon ja toimintatavat (Linjakumpu 2015, 144-145). Tämä sivuuttaa kysymyksen vanhempien ja lasten hyvinvoinnista. Vaikka vanhemmat näkisivät lisääntymisopin noudattamisen olevan

uhkana perheen hyvinvoinnille, ei tämä yhteisön näkemyksen mukaan oikeuta käyttämään ehkäisyä.

Jatkuva raskaudenpelko kuluttaa voimia niin henkisesti kuin fyysisestikin ja varsinkin silloin, jos tunteita ja ajatuksia ei voi kenenkään kanssa jakaa (Ruoho 2013, 211). Vanhoillislestadiolaisuudessa raskauksien fyysiset kokemukset tuottavat myös henkisiä kokemuksia, joista pelko on yksi keskeisimmistä. Pelot liittyvät paljolti uusiin raskauksiin, niiden tuottamiin kokemuksiin ja tulevaisuuden hallintaan. (Linjakumpu 2013, 144.)

Monet lestadiolaisäidit suhtautuu negatiivisesti raskauksiin ja myös puhuvat siitä, mutta synnyttävät kuitenkin, koska taivaaseen pääsy on siitä kiinni.

Olen pettynyt yhteiskuntaan, jossa ei kunnioiteta lasten oikeuksia sen vertaa, että puututtaisiin vanhoillislestadiolaisten harjoittamaan ehkäisyvastaisuuteen. On lapsen oikeus syntyä toivottuna, kasvaa turvallisessa ympäristössä ja saada rakastavat ja lasten tuloon valmiit vanhemmat.

Ihmisen olemassaolon perusta on siinä, että hän on odotettu, kaivattu ja rakastettu. Jos vanhempi ei vuorovaikutuksellaan ja kodin tunneilmapiirillä tätä kokemusta lapselle välitä, voi lapselle syntyä tunne siitä, että hän ei ole toivottu. Tämä voi sisäistyä kokemuksesta itsestä vääränä siten, että olemassaoloon ei ole oikeutta, mikä voi johtaa häpeäidentiteetin syntymiseen. (Kettunen 2011, 128-131.)

Lestadiolaisen näkemyksen mukaan lapsen arvo perustuu siihen, että hän on arvokas itsessään Jumalan luomana eikä hänen arvoaan määritä muut tekijät (Haho 2009, 142.) Lapsen arvo ei kuitenkaan välity aineistossa tämän mukaisesti vaan lapsen arvo välittyy kollektiivina, mikä on ristiriidassa yhteisön antaman kuvan kanssa lapsen arvosta ja myös lapsen merkityksestä. Tulkitsen lapsen arvon määrittävän lasten määrän mukaan. Mitä enemmän lapsia syntyy, sitä arvokkaampana se nähdään. Suuret perheet nauttivat arvostusta ja ihailua, kun taas perheet, joissa lasten määrä on enemmän valtavirran mukainen, voivat saada osakseen paheksuntaa. Ehkäisemättömyysopin seurauksena vallitseva korkea syntyvyys pitää yllä yhteisön jäsenmäärää, vaikkakaan ei sitä kasvata.

Vaikka lestadiolaisessa näkemyksessä tiedostetaankin, että jokaisesta lapsesta kasvaa omanlaisensa persoona ja näin jokainen lapsi tulisi kohdata omana itsenään (Saukonoja 2012, 230), välittyy kokemuksista kuitenkin kuva, että lapsista itsestään ei olla kiinnostuneita siten, että heidät kohdattaisiin yksilöinä. Lapset eivät saa yksilöllistä huomiota eikä tätä lapsen tarvetta tunnisteta.

Iso suku tuntui välillä hyvältä, ja esimerkiksi omanikäisiä serkkuja oli monta. Kuitenkin sellaisessa määrässä lapsia minä yksilönä olin vain osa laumaa ja minulla ei esimerkiksi ole henkilökohtaista suhdetta isovanhempiini, täteihini tai setiini. Koen, että tämä malli on edelleen jonkin verran hallitseva, nyt kun itselläni ja sisaruksillani on lapsia. Lestadiolainen kulttuuri on perhekeskeistä, mutta paradoksaalisesti lapsista ei silti olla kiinnostuneita. Olen joutunut tekemään paljon töitä muuttaakseni tämän ajatus- ja toimintamallin.

Vanhoillislestadiolaisessa kasvatuksessa ikään kuin paimennetaan laumaa, jossa ei ole yksilöitä.

En muista, että esimerkiksi kukaan sukulainen tai muu vl-aikuinen, olisi koskaan ollut minusta lapsena oikeasti kiinnostunut, kiinnostunut siitä mitä ajattelen, mistä haaveilen jne. tai mitä minulle oikeasti kuuluu. Olin vain osa massaa.

Lapsen tulisi saada kokea, että hänen olemassaolonsa tuottaa vanhemmalle iloa. Jos vanhempi ei lasta huomaa, voi lapsesta tulla onneton. (Tamminen 2011, 288.) Lestadiolaisuudessa korostuu ajattelu lapsesta Jumalan antamana lahjana. Tämän ajattelun ja kokemusten välillä vallitsi kuitenkin voimakas ristiriita. Lahja-ajattelu ei heijastunut tapaan, että lapsia kohdeltaisiin kuin lahjoja, jotka tuottavat iloa. Kokemukset liittyivät enemmänkin siihen, että lapset olivat kokeneet olleensa vanhemmille pakonsanelema taakka, mitä ei ole toivottu.

Aina hoettiin, kuinka suuri rikkaus lapset ovat, mutta käytännön tasolla tämä ajattelu ei juuri näkynyt. Ei lapsista ja lasten hyvinvoinnista olla vl-liikkeessä kiinnostuneita vain lasten määrä kiinnostaa.

Kertoja on kokenut, kuinka lapsella ei lestadiolaisuudessa ole niinkään itseisarvoa vaan enemmänkin välinearvo. Lapsi on arvokas vain osana kollektiivia. Yhteisössä painottuu vahvasti perheen merkitys ja yhteisön toiminta onkin rakentunut hyvin perhekeskeisesti. Tämän perhekeskeisyyden paradoksaalisuutena ilmenee kuitenkin rakenteellinen huomion puute. Perhekeskeisyys ei näyttäydä siten, että lapset saisivat tarvitsemaansa huomiota ja lapsiin paneuduttaisiin heidän yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen.

Rakenteellinen huomion puute jää piiloon. Se on kuin syöpä, jota ei osata diagnosoida. Näennäisesti suurperheessä kaikki on hyvin. Vanhemmat ovat rakastavia ja siksi luullaan ettei mitään ongelmaa ole. Vanhemmat syyttelevät ja suukottelevat lapsia - niitä kahta nuorinta. Syli on aina täynnä.

Vanhimpana jäin nopeasti sitten vähemmälle huomiolle, pärjäsinhän jo "itse". Tämä on hyvin tyypillistä suurissa perheissä. En varmaankaan ole tiedostanut asiaa silloin taapero- ja kouluiässä, mutta jälkepäin asia on ollut minulle erittäin kipeä. Koen edelleen tunteita, että olen jäänyt liian vähälle huomiolle kriittisinä kasvun hetkinä, jolloin olisin sitä kaivannut.

Lapsuudessani en muista olleeni äidin kanssa vain kahdestaan, jutelleeni isäni kanssa asioistani tai saaneeni erityistä huomiota heiltä.

Lestadiolaisuudessa korostuu näkemys lapsesta Jumalan antamana lahjana, mutta myös tehtävänä, joka edellyttää työtä ja lapsen tarvitsevuuteen vastaamista. (Vänttilä 2009, 61). Tämä ei kuitenkaan näyttäytynyt aineistossa siten, että tarpeisiin vastaaminen toteutuisi yhteisön ymmärtämällä tavalla.

Seuraavassa lainauksessa kuvastuu ehkäisemättömyydestä ja opin ehdottomasta tulkinnasta aiheutuva huomion puute, joka on vastaajalla johtanut vihan tunteeseen. Lapsi ymmärtää sisarusten suuren määrän seuraukset omaan hyvinvointiinsa ja vaille jäämiseen. Lapsi on osassaan keinoton nähdessään, että tilanteesta ei ole ulospääsyä, koska oppia ehkäisemättömyydestä ei voida kyseenalaistaa. Lapsi voi nähdä tulevaisuutensa ahdistavana ymmärtäessään, että uusien sisarusten syntymisen myötä vanhempien resurssit käyvät vuosi vuodelta vähäisemmiksi samanaikaisesti kun lasten kuormitus arjessa selviytymiseksi lisääntyy entisestään.

Kielteisenä pidän ehkäisemättömyydestä johtuvaa, lestadiolaisissa perheissä rakenteelliseksi muuttunutta kroonista huomion puutetta, joka on varmasti liki jokaisen suurperheessä kasvaneen lapsen ongelma. Tätä rakenteellista huomionpuute -ongelmaa, joka johtuu ehkäisemättömyydestä ei voida myöntää ja se saa minut tuntemaan vihaa. (...) suurperhe on oikeastaan haitallinen kasvuympäristö, koska lapset eivät saa tarpeeksi huomiota vanhemmiltaan.

Ongelmaa ei voida nostaa lestadiolaisuudessa esiin, sillä se kyseenalaistaa uskonnollisen opin. (...) Tämä suututtaa minua...Lestadiolaisperheissä ei siis voida myöntää, että lapsiluku olisi mikään ongelma tai kasvua häiritsevä tekijä ja niin kauan kuin tätä ei voida myöntää, ei ongelmaa myöskään tulla tarkastelemaan tältä kannalta ja siihen saada muutosta.

Suurperheiden huomion puutteen problematiikka toistuu vielä aikuisuudessa ja omien lasten elämässä läsnä olevien isovanhempien puutteena. Lestadiolaisilla isovanhemmilla lastenlapsia saattaa olla useita kymmeniä, jopa lähellä sataa. Tällöin selvää on, että lastenlapsille jaettu isovanhempien huomio sekä aikuisille lapsille mahdollinen hoiva-apu jäävät vähäisiksi. Tämä isovanhempien puute asettaa niin aikuisiksi kasvaneet lapset kuin lastenlapset eriarvoiseen asemaan valtavirtaan nähden.

Kuten vastauksesta näkyy olen aika paljon jankannut tätä suurperheproplematiikkaa ja huomionpuute -puhetta, sillä siihen törmään niin monessa kohtaa elämäni ongelmissa...En ole saanut heiltä koskaan mitään tukea omina vaikeina vuosina kasvaessani aikuiseksi/aikuisena enkä rankkaan pikkulapsiarkeen oman perheeni kanssa... Vanhemmillani on yli ... lastenlasta, joten ymmärrettävästi he eivät voi jakaa ajastaan kovin paljon yhdelle perheelle. Suurperhe mahdottomuus kertaantuu näin myös isovanhempien puutteena. Se tekee minut surulliseksi.

Huomion puute näyttäytyy lapsen emotionaalisen laiminlyöntinä. Lapsi ei saa tarvitsemaansa tukea, huomiota ja vuorovaikusta vanhemman kanssa silloin kun hän sitä tarvitsisi ja jota turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen edellyttää. Seuraava

kokemus kuvaa konkreettisesti, kuinka vanhemmalla ei ole riittänyt jaksamista kohdata lapsen olotilaa ja tukea lasta tilanteessa, jossa hän olisi tukea selvästi tarvinnut.

Henkilökohtainen kokemus huomionpuutteesta: Olin 9-vuotias. Muistan, että minulla oli jossakin vaiheessa nukahtamisvaikeuksia. (...) Muistan kuinka äiti turhautui minuun. Illalla lasten nukkumaan mentyä oli hänellä pieni hetki omaa aikaa. Häntä varmasti tuskastutti ymmärrettävästi, kun tuli ylimääräistä säätöä. Tuskin osasin eritellä mikä minua vaivasi ja miksi en nukkunut. Muistan, että äiti eräs ilta kai neuvottomuuttaan antoi minulle pienen palan diapamia. (...) asia on syöpynyt mieleeni. Tunnistin tuon lääkkeen ns. kovana kamana. Tämä keissi kuvastaa hyvin sitä, ettei ole voimavaroja pysähtyä lapsen äärelle silloin kun tämä sitä tarvitsee. Tämä muisto tekee minut surulliseksi näin jälkikäteen. Olin hyvin itseparjäävä lapsi ja varmaan aika harvoin ylipäättään tukeuduin vanhempiini.

Huomion puute vaikuttaa lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen rakentumiseen. Lapsi muodostaa kiintymyssuhteet häntä eniten hoitaviin aikuisiin, mutta ne poikkeavat toisistaan siten, että vain yhteen hoivaajaansa hän muodostaa ensisijaisen, merkityksellisimmän kiintymyssuhteen, useimmiten äitiään kohtaan. John Bowlbyn tutkimuksen ja kiinnostuksen kohteeksi muodostuikin juuri äidin ja lapsen välinen suhde, jonka hän näkee olevan lapsen psyykkisen terveyden ja kehityksen perusta (Yesilova 2009, 52).

Lestadiolaisessa perheessä synnytysten välit voivat olla niinkin lyhyitä, että edellinen vauva on vasta muutaman kuukauden ikäinen, kun äiti jo odottaa seuraavaa. Vaikka isojen perheiden äidit ovatkin pääsääntöisesti kotiäitejä, ei se takaa lapselle vanhemman riittävää läsnäoloa ja aikaa. Vaikka äiti onkin fyysisesti läsnä, hän voi olla lapselle henkisesti poissa, jos hän ei tue lasta vaativissa tilanteissa (Rusanen 2011, 43). Huomion puutteesta on seurannut emotionaalisen laiminlyönnin kokemuksia, jotka ovat estäneet turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen. Usea kertoja oli kokenut äidin olleen henkisesti etäällä eikä kokemusta tarpeisiin vastaamisesta ollut syntynyt.

Bowlbyn käyttämä termi äidin riistosta voi tulla kysymykseen, vaikka äiti olisikin kotona lapsen varsinaisena hoitajana, mutta jos hän ei kykene hoitamaan lastaan

riittävällä tavalla. Näin hylätyksi tulemisen kokemus ilman varsinaista hylkäämistapahtumaa on mahdollinen. (Yesilova 2009, 65.) Seuraavassa lainaus, kuinka kiintymyssuhde ei ole päässyt rakentumaan turvallisesti. Erityisen haasteen kiintymyssuhteen rakentumiseen on suuren lapsimäärän lisäksi tuonut vastaajan syntyminen erityistarpeisten sisarusten keskelle.

Erityisenä huomiona on varhaislapsuuden kiintymyssuhteiden luominen, kun perhe kasvaa miltei kerran vuodessa, eikä äiti tai isä ehdi ottaa lasta syliin tai vastata tarpeisiin. En muista itse olleeni koskaan sylissä. Synnyin tasan vuoden päästä kehitysvammaisen isoveljeni syntymästä ja minun jälkeeni syntyi reilun vuoden päästä seuraava, koliikkilapsi. Lapsia syntyi vuoden tai kahden välein, mikä ei mitenkään voi taata turvallista kiintymyssuhdetta vanhempiin. Muistan itkeneeni usein äidille, johon vastaus oli ”mene muualle märisemään, mulla on nyt tässä vauva sylissä”. Tosin muuttujana on huomioitava ensimmäisten lasten kasvaminen isoiksi, joten he ovat voineet ottaa nuorempia lapsia syliin, mutta se ei kuitenkaan korvaa aikuisen turvaa. Koen saaneeni ristiriitaisen turvattoman kiintymyssuhteen hoitajaani, tarpeisiini ei ole aina vastattu, enkä ole voinut olla varma, saanko apua ja huomiota.

Kiintymyssuhdeteoriassa käytetään käsitteitä aikuisen käytettävissä oleminen, psykologinen luokse päästäminen tai helposti lähestyttävyyys, joilla viitataan sellaiseen läsnäoloon ja sallivuuteen, jotka rohkaisevat lasta ottamaan kontaktia milloin tahansa. Perusturvallisuuden syntyminen edellyttää vanhemmalta responsiivisuutta eli kykyä vastata lapsen tarpeisiin ja tunnistaa niitä. (Rusanen 2011, 93.)

Muistan lukuisia ongelmatilanteita, joissa en ole uskaltanut tai halunnut pyytää vanhemmiltani apua, koska olin joutunut jatkuvasti torjutuksi ja huomiotta jätetyksi. Tästä on seurannut jatkumo aikuisuuteen: en osaa pyytää apua ja en luota siihen, että minua halutaan auttaa.

En muista kenenkään aikuisen kuitenkaan olleen vain minua varten, tai kuuntelevan aidosti, mitä minulla on ollut sanottavana.(,,) Olen vihainen siitä, ettei minun tarpeisiini ole vastattu.

Lapsen tulisi saada osakseen rakkautta ihmiseltä, johon hän on kiintynyt tai muutoin kiintymyssuhdemallista voi kehittyä turvaton. Rakkauden puute traumatisoi ja vaikuttaa vakavasti lapsen kehitykseen (Hautamäki 2011, 29). Lestadiolaisen näkemyksen mukaan lapsella on oikeus saada syntyä ja elää rakastettuna ja suojeltuna (Kupsala 2018, 49). Usealle vastaajalle oli kuitenkin syntynyt päinvastainen kokemus. Kokemus rakkauden puutteesta välittyi keskeisenä.

Olen vihainen siitä, ettei minulle kerrottu, että rakastettiin tai osoitettu sitä millään tavalla.

Vanhemman osoittama rakkaus ja hyväksyntä näyttäytyivät myös ehdollisina asioina, asioina, jotka lapsen tulee toiminnallaan ansaita. Ehdollinen rakkaus riittää vain siihen saakka, kun ihminen täyttää yhteisön vaatimukset, noudattaa yhteisön kirjoittamattomia lakeja ja erilaisia elämäntapasääntöjä (Villa 2016, 287). Lestadiolaisen näkemyksen mukaan lapsen tulisi saada kokea olevansa hyväksyty pelkällä olemassaolollaan ilman, että hyväksyntä on riippuvainen ulkonaisista tekijöistä (Sivula 2006, 114). Kokemukset kuitenkin välittävät kuvaa hyväksynnän ehdollisuudesta, jossa lapsen kokema hyväksyntä edellyttää hyväksynnän ansaitsemista.

Seuraavassa vastauksessa ilmenee, kuinka vastaaja on jälkikäteen ymmärtänyt suostuvuutensa ja omien tarpeidensa sivuuttamisen liittyneen pelkoon hylätyksi tulemisesta. Kertojalle on syntynyt kokemus, että saatu hyväksyntä ja tunne kelpaavuudesta ovat olleet vahvasti sidoksissa hänen antamansa työpanoksen kautta saatuun hyötyyn.

Kolmantena lapsena hoidin nuorempia ja olin tunnollinen, vastuullinen ja pärjäävä lapsi, jonka huomaan annettiin huoletta kymmenenkin lasta hoidettavaksi. Tein niin kuin pyydettiin ja odotettiin. Myöhemmin olen ymmärtänyt suostuvuuteni kaikkeen tulevan hylätyksi tulemisen pelosta, joka osoittautui myöhemmin ihan validiksi peloksi.

Olennainen kysymys kasvuprosessissa on, kelpaanko minä omana itsenäni (Villa 2016, 284). Pelko hylkäämisestä viestii rakkauden ja turvallisuuden tunteen puutteesta. Lestadiolaisen ajattelun mukaan kasvatuksessa tulisi pyrkiä siihen, että lapsi saa

vanhemmaltaan turvaa. (Sivula 2006, 114). Kokemukset kuitenkin viittaavat enemmän emotionaalisten tarpeiden laiminlyöntiin kuin vanhemmalta saatuun turvaan.

Perusturvallisuuden syntymiseen vaikuttaa myös vuorovaikutus vanhemman kanssa. Vuorovaikutuksen tulisi olla myönteistä ja vastavuoroista, jotta lapselle muodostuisi myönteinen minäkuva ja kyky vuorovaikutukseen. Äidin tulisi olla lapselleen aidosti läsnä ja äidin olemuksen tulisi viestittää, että kontaktin otto on sallittua milloin tahansa (Rusanen 2011, 93). Saatavilla olo on tärkeää myös koululaiselle ja nuorellekin, sillä hekin tarvitsevat tarpeisiin vastaamista (Sinkkonen & Kalland 2016, 80).

Monet perheen elämäntilanteeseen liittyvät kuormittavat tekijät voivat vaikeuttaa ja häiritä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen rakentumista (Tamminen 2016, 198). Äidin ja lapsen välinen läheinen suhde on todennäköisempi silloin, kun äiti voi psyykkisesti hyvin, hänellä on vähän stressiä ja ristiriidat puolison kanssa ovat vähäisiä. Tällöin äidin hyvinvointi suojaaa lapsen kasvua. (Silven & Kouvo 2008, 107.) Mikäli vanhempi ei vastaa riittävässä määrin lapsen tarpeeseen vastavuoroisuudesta ja lähestymishalusta, voi lapselle syntyä kokemus torjutuksi tulemisesta ja ei-toivottuna olemisesta, jotka kohdistuvat lapsen koko olemukseen. Tämä voi sisäistyä lapselle kokemuksena itsestä vääränä ja hän voi alkaa häpeämään hyväksyvään vastavuoroisuuteen pyrkivää olemustaan. (Kettunen 2011, 128.)

Seuraavassa lainauksessa vastaaja on pohtinut, kuinka suurten perheiden äidit voivat tietoisesti pitää lapsiinsa henkistä etäisyyttä, jolla suojaavat omaa jaksamistaan.

En muista, että minua olisi halailtu tai pidetty sylissä. Minusta on kuvia omassa albumissa vauvojen kanssa. Eli aina kun uusi vauva tuli taloon, otettiin kuva se sylissä. Sylitettävästä tulikin sylittäjä. Eli vanhemmat kyllä pajailivat lapsia, usein ne olivat vain niitä pienimpiä. Näin ollen heille muodostuu täysin erilainen ja hyvä kuvakin kasvattajana tältä osin, vaikka hellyys ei ulotu kovin monelle. Meillä äidillä oli hyvä vuorovaikutus vauvaan ja hän ei säästänyt itseään vauvalta, niin kuin moni lestadiolaisäiti tekee säilyttääkseen edes jotenkin itsenäisyyden/itsensä/minuuden. Monet äidit säästävät voimavarojaan, niin etteivät antaudu äitiyden pauloihin, koska muuten se syö koko ihmisen. Lapset pidetään henkisesti käsivarren mitan päässä. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö otettaisi syliin tai oltaisi empaattisia, mutta

rakastetaan vähän matkan päästä, ei päästetä henkisesti lähelle tai antauduta vanhemmuuteen.

Vanhemman väsymys ja henkinen etäisyys näyttäytyivät turvallisen aikuisen puutteena tilanteissa, joissa lapsen tulisi saada vanhemmalta tukea tunnetaitojen kehittymiseksi ja turvallisuuden tunteen syntymiseksi. Väsyneellä vanhemmalla ei ole riittänyt jaksamista kohdata lapsen tunteita ja luoda emotionaalisesti turvallista ympäristöä, jossa lasta ei jätetä yksin tilanteissa, jotka vanhempi on kokenut vaikeina vastaanottaa. Turvallisen kiintymyssuhteen syntymiseksi lapsen tulisi saada näyttää vapaasti tunteensa. Kiintyminen onnistuu sitä paremmin mitä vapaammin lapsi pystyy vastavuoroiseen kaikenlaisten tunteiden jakamiseen vanhempansa kanssa. (Tamminen 2011, 287). Tämä ei kuitenkaan toteutunut useiden vastaajien kokemuksissa. Perheiden tunneilmapiiristä välittyi kertojille kokemus, että vanhempi ei kyennyt vastaamaan lapsen tunteisiin ja tukemaan lapsen tunne-elämän kehitystä.

Äiti oli väsynyt ja aika kireä. Hänen pinna paloi helposti, eikä hän oikein jaksanut lasten isoja tunteita. Jos tuli joku iso itkukohtausta tai konflikti pienellä lapsella äidin kanssa, kiikutti äiti lapsen saunaan, niin että pikkuvarpaat häidin tuskin viistivät lattiaa. Lapsi sai käsitellä ison tunteensa yksin ja äiti sillä aikaa rauhoittua ja vetää henkeä. Saunasta sai tulla pois kun oli rauhoittunut.

Intensiivisten tunteiden, kuten itkun tai raivon näyttämisen viedessä äidin lapsesta entistä kauemmaksi, lapsi ei niitä enää näytä. Tästä seuraa lapsen muuttuminen näennäisen reippaaksi, helpoksi lapseksi, joka ei enää tuo esiin omaa tarvitsevuuttaan eikä sellaisia tunteita, jotka ovat vanhemman silmissä kielteisiä. (Sinkkonen ym. 2016, 76.) Aineistossa tämä ilmenee lapsen muuttumisessa näkymättömäksi lapseksi, joka ei omalla tarvitsevuudellaan lisää väsyneen vanhemman taakkaa.

Olisin toivonut kasvavani pienessä perheessä, jotta minut olisi huomioitu. Koin olevani kuin Muumikirjojen Ninni, näkymätön ja tunnollinen.

Kertojan kokemuksesta kuvastuu, kuinka hänestä kasvoi kiltti, tunnollinen lapsi, josta ei koitunut vanhemmille vaivaa. Lapsen kieltäessä oman herkkyyden, haavoittuvuuden ja hellyyden tarpeen, lapsesta voi tulla näennäisesti vahva. Kieltämällä sisimmästään

olennaisen, lapsi saattaa saavuttaa hänelle välttämättömän ulkoisen olemassaolon mahdollisuuden, mutta tällöin tuloksena on emotionaalinen häpeä ja kelpaamattomuus. (Kettunen 2011, 135.)

Lestadiolaisuudessa painotetaan kodin merkitystä turvallisenä kasvuympäristönä (Palola 2006, 163-164) sekä Jumalan sanan perustukselle rakennetun kasvatustyön merkitystä turvallisen lapsuuden takaajana. (Taskila 2009, 15). Osa vastaajista kokikin itse vanhoillislestadiolaisen liikkeen olleen turvallinen kasvuympäristö, mutta kodin kasvuympäristön turvallisuus ja vanhempien antama tunne perusturvallisuudesta näyttäytyivät puutteellisina. Tätä puutetta paikataan yhteisön luomalla turvallisuuspuheella, mikä voi tuottaa lapselle vääristyneen kuvan oman yhteisön turvallisuudesta ja yhteisön ulkopuolella olevasta turvattomuudesta, jota käytetään eräänlaisena pelotteena yhteisössä pysymiseksi.

Uskonnollisella kielellä puhutaan paljon isä Jumalasta ja äiti seurakunnasta. Nämä mielikuvitusinstituutiot lääkitsevät lestadiolaisuuden henkisesti vaille jääneitä lapsia. Väitän, että tämä seurakunnan turvallisuuspuhe on vanhempien jatke, josta lapset jäävät riippuvaisiksi, koska kasvavat turvattomiksi. (Henkistä) turvaa ei ole yhteisön ulkopuolella. Uskonnollinen retoriikka kietoutuu tähän turvallisuuspuheeseen. Yhteisöstä on vaikea irrottautua tämän psykologisen mekanismin takia ja siksi, että koko sosiaalinen elämä on yhteisön sisällä pitkälti. Lähtijä jää usein kaksinkertaisesti yksin, jos hylkää yhteisön lisäksi uskonnollisuuden elämässään.

Elämä yhteisön ulkopuolella halutaan kuvailla mahdottomaksi luomalla uhkakuvia ja kuvailemalla vaikeuksia, joita yhteisöstä irtaantunut tulisi kokemaan. (Ruoho 2013, 144). Yhteisön luoma kuva yhteisöstä turvallisuuden työssijana voi toimia päinvastaisesti lisäten turvattomuuden tunnetta ihmisen tunnistaessa, että ”turva” on vain yhden asian varassa.

5.2.3 Kasvuympäristö mielenterveyden riskitekijänä

Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan terveys on täydellinen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Näin ymmärrettynä terveys on hyvinvoinnin keskeinen voimavara, joka kuvastaa ihmisyyden täyttä toteutumista, mikä on myös uskonnon päämäärä. Latinalainen sana ”salus” tarkoittaaakin niin terveyttä kuin pelastusta. Uskonnon vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin vaihtelee kuitenkin huomattavasti sen mukaan, millaista uskonto on laadultaan. Uskonnollisen yhteisön luonne, tavoitteet ja toimintatavat ratkaisevat, muodostuuko uskonnosta uhka vai voimavara. (Heino 1995, 42.)

Evangelisluterilaisen kirkon julkaisussa erotetaan terve ja epäterve uskonnollisuus. Terve uskonnollisuus voimaannuttaa ja tukee ihmisen hyvinvointia, kun taas elintilaa kaventava epäterve uskonnollisuus toimii käänteisesti. Vakavimmillaan vaikutus nähdään tilanteessa, jossa haavoitettu uskonnollisuus iskee ihmisyyden ja persoonan syvimpiin rakennusaineksiin. (Aamenesta öylättiin 2020.)

Epäterve uskonnollisuus voi ilmetä tukahduttavana, jyrkkänä ja mustavalkoisena kasvatuksena, joka voi aiheuttaa mielenterveysongelmia. Vanhemmat saattavat estää lastensa terveen kehityksen ahdasmielisellä, pelotteluun perustuvalla ja ankaralla kasvatuksella, joka voi viedä edellytykset lapsen tasapainoiselta hengelliseltä kehitykseltä. (Villa 2016, 292.) Monet opetusten sisällöt voivat tuottaa lapsille ahdistusta ja pelkoa ja ne voivat pahimmillaan olla psyykkisesti traumatisoivia.

Uskonnollinen kasvatusta voi olla lapsen psyykkiselle kehitykselle sekä hyvästä että pahasta. Oleellista on se, mihin uskontoa käytetään. Jos uskontoon liittyy painostusta, pakkoa tai syyllistämistä, uskonnon perusajatus tuoda lapselle turvaa, ei toteudu. (Haikala 2017.) Uskonnon ja mielenterveyden suhdetta voidaan lähestyä eri näkökulmista.

Lestadiolaisuudessa korostuu ajattelu, jonka mukaan lestadiolaisesta kodista saatu Jumalan sanan mukainen kasvatusta on lapselle suurin pääoma, jonka hän saa mukaansa aikuisuutta varten (Kaltakari 2005, 14). Tutkielman aineistossa vanhoillislestadiolainen usko ja kasvatusta eivät kuitenkaan näyttäytyneet tarkoitetun pääoman tavoin lapsen saamana henkisenä voimavarana vaan yksilön mielenterveyttä kuormittavana ja emotionaalisia ongelmia aiheuttavana tekijänä.

Aineiston lähes kaikki vastanneet kertoivat mielenterveyden oireilusta, jonka kokivat olleen seurausta lapsuuden kokemuksista. Mielenterveysongelmat olivat sen luontoisia, että ne olivat vaatineet ulkopuolista apua. Keskeisenä syynä mielenterveysongelmiin näyttäytyivät suurperheellisyyden myötä aiheutuneet lapsen kasvua ja kehitystä uhkaavat puutteet, mutta myös lestadiolaisen opin noudattaminen ja yhteisölle ominaisen elämäntavan edellyttäminen aiheuttivat riskin mielenterveyden hyvinvoinnille.

Kodin kasvatusilmapiiri on merkittävä tekijä lapsen kehityksessä. Ilmapiiriä eivät määritä pelkästään vanhemmat, vaan ilmapiirin luomisessa on mukana koko perhe (Alasuutari 2003, 21). Kysyttäessä mitä muistoja sana koti herättää, nousee monelle päällimmäisenä mieleen kodin yhteiselämää sävyttänyt emotionaalinen ilmapiiri. (Riutamaa 2016, 35). Kokemukset lapsuudenkodin ilmapiiristä olivat aineistossa pääosin kielteisiä. Kodin kielteinen tunneilmapiiri ei tue lapsen kasvua ja pitkittyessään siitä voi seurata mielenterveysongelmia. Raskas perhetilanne on ilmeisimmin ollut yhtenä selittävänä tekijänä kodin ilmapiirin muotoutumisessa, mutta myös uskonnollinen ilmapiiri on tuonut mukanaan jännitteitä ja toimintatapoja, jotka ovat johtaneet epärehellisyyteen ja lasten kaltoinkohtelun sivuuttamiseen.

Mielestäni lapsuuden ilmapiiri oli kauhea. Näen sen äärimmäisen haitallisena lapsille.

Ehkäisykiellosta johtuen vanhempani olivat usein hyvin väsyneitä.

Kasvatusilmapiiri oli jännitteinen.

Olisin toivonut rehellistä ilmapiiriä lapsuuteeni ja sitä, ettei meidän olisi joutunut salailla tekemisiämme eikä valehdella vanhemmille ja ystäville.

Olisin halunnut, että tabuista olisi puhuttu, hyväksikäytöstä olisi keskusteltu ja tekijä olisi joutunut syytteeseen, meille olisi myönnetty, että meitä kohtaan tehtiin väärin.

Seuraavassa lainauksessa kuvastuu voimakkaat surun ja vihan tunteet, jotka ovat aiheutuneet lestadiolaisen kasvuympäristön aiheuttamasta menetetyin lapsuuden kokemuksesta, mikä on johtanut mielenterveysongelmiin.

Olen vihainen lestadiolaisuudelle, niille ihmisille ja koko järjestelmälle... Olen vihainen ja surullinen lapsuudestani, kasvuympäristöstäni ja kasvatuksestani. Olen kokenut niin paljon vaille jäämistä, että sairastuin keskivaikeaan masennuksen. Kärsin kuolemanpelosta, hylätyksi tulemisen pelosta ja ahdistuksesta.... (...) Olen surullinen menetetyistä lapsuudestani, koska jouduin olemaan vastuussa liikaa, huolehtimaan muista, enkä päässyt elämään kapinallista nuoruutta, rajojen rikkomista... Koin olevani vastuussa sisarusteni hyväksikäytöstä, koska en ollut puolustanut heitä kahdeksanvuotiaana aikuiselta sedältämme.

Vastauksessa tiivistyy edellisissä kappaleissa kuvaamani suurperheen riskitekijät lapsuuden hyvinvointiin. Suurperhe lisää lapsen riskiä myös sairastua psyykkisesti. Oulun yliopistollisen sairaalan lastenpsykiatrian tutkimusryhmän julkaisussa, jossa tutkittiin perheen koon yhteyttä psykiatriisiin häiriöihin, yhtenä muuttujana nuorten mielenterveysongelmien taustatekijöissä on ollut perhekokonaisuus. Tämä erottui riskitekijänä erityisesti suurperheiden työillä, joilla todettiin olevan nelinkertainen riski sairastua psyykkisesti. (Kylmänen ym. 2010.)

Olin 13-vuotias, kun äiti saattoi muiden pienten lisäksi jättää minulle viikoittain kolmikuisen vauvankin hoitoon... Olin silloin erittäin ylpeä, siitä että osasin pyörittää suurperhettä, mutta tämä on myöhemmin noussut taakaksi elämässäni ja olen sitä käsitellyt terapiassa. Minulla, eikä muillakaan sisaruksillani, lukuunottamatta kolmea nuorinta, ei ole ollut tilaa olla teinejä.

Lestadiolaisuudessa vallitseva jaksamisodotus voi viestittää lapselle, että hänellä ei ole oikeutta kokea kielteisiä tunteita kuormittuneisuudestaan. Yhteisön opetuksessa korostetaan, ettei kenellekään anneta enempää taakkaa kuin mitä kukin jaksaa kantaa. Saarnapuheiden sanoma ei kohtaa todellisuutta ja on omiaan syyllistämään ne, jotka eivät jaksa, ikään kuin kyse jaksamattomuuden kysymyksissä olisi uskon heikkoudesta. Tässä ajattelutavassa sivuutetaan ymmärrys siitä, että ihmisen fyysiset ja psyykkiset jaksamisen voimavarat ja resurssit ovat rajalliset. Vaikka ymmärrän jaksamisodotuksen koskevan pääsääntöisesti aikuisia, myös lapsi voi sisäistää tämän ajattelutavan yhteisöön sosiaalistuessaan.

Lapsuus muovaa lapsen mieltä ja omakuvaa. Isossa perheessä lapsi oppii odottamaan, tyytymään, vaikenemaan ja ymmärtämään. Lapsi voi kokea omien inhimillisten tunteiden olevan syntiä. Väsymys, pettymys ja omien oikeuksien vaatiminen voivat aiheuttaa lapsessa syyllisyyttä, mikä voi toistuessaan johtaa omien tunteiden torjumiseen ja itsestä vieraantumiseen (Hurtig 2013, 263; Hurtig 2014, 43-44.) Suuressa sisarusjoukossa kasvaneilla saattaa aikuisiällä olla vaikeuksia oman tarkkarajaisen identiteettinsä löytämisen kanssa. Lapsuuden kokemuksesta on voinut jäädä eräänlainen ryhmäminuus, joka voi ilmentyä epämääräisyyden, yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden tuntemuksina. Tällöin oman erillisen minuuden löytäminen voi vaatia lisätyötä. (Väisänen 2009, 129.)

Kasvaminen suurperheessä näytti johtaneen usean kertojan kohdalla siihen, että lapsi asettaa omat tarpeensa toissijaisiksi muiden tarpeisiin nähden, mikä ei anna tilaa lapsen omalle kasvulle. Lapsen tehtävä perheessä painottuu muiden palvelemiseen ja lapsi sisäistää, että omien tarpeiden esiin tuominen ei ole toivottavaa. Lapsen asema näyttäytyy heikkona siten, että lapsella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa kokemuksiinsa oman elämän epäkohtiin, vaan ainoa vaihtoehto on sopeutua.

Yksi vastaajista kuvasikin lestadiolaisen kasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi sopeutumisen, joka tukee sosialisointia toteutumista. Sosialisointi edellyttää, että sosiaalistettavat sopeutuvat yhteisön elämään ja hyväksyvät sen mitä heiltä odotetaan ja minkä normiston mukaan tulee toimia. Sopeutuminen palvelee myös liikkeen päämäärää yhtenäisyydestä ja yhteisistä näkemyksistä, joiden kyseenalaistamista ei pidetä suotavana. Tämä voi rajoittaa lapsen kasvua ja aiheuttaa moninaisia mielenterveysongelmia, kuten seuraavassa vastauksessa ilmenee.

Koen, että vl-kasvatuksen tavoite on maksimaalinen sopeutuminen. Sopeudutaan suurperheisiin, yhteisön opetukseen, pyritään olemaan kunnan kansalaisia ja todistamaan oman yhteisön moitteettomuuden myös ulospäin. Tiettyyn pisteeseen asti sopeutuminen on mielestäni hyvä ja tarpeellinen taito, mutta itselläni se oli liiallista ja tuhoisaa, ja aiheutti lopulta masennus- ja ahdistuneisuushäiriödiagnoosin. Sain ja saan edelleen myös säännöllisesti pahoinvointi- ja oksennuskohtauksia jotka yhdistän kokemuksiini lestadiolaisessa yhteisössä.

Niin kauan kuin yhteisön jäsenet kokevat voivansa yhtyä yhteisön ihanteisiin ja elämäntapaan, tukee uskonto monella tapaa heidän hyvinvointiaan. Ongelmia syntyy, kun jäsenen omat ja yhteisön uskonkäsitykset joutuvat ristiriitaan tai jos yhteisöön kuuluva ei noudata yhteisön moraalialia ja elämäntapaa. (Heino 1995, 43.)

Uskonnollisuus voidaan luokitella kahden eri suuntautumistavan, ulkokohtaisen ja sisäistyneen, mukaisesti. Ulkokohtaiselle suuntautumistavalle on luonteenomaista uskonnollisuuden välineellinen merkitys, jolloin uskonnollisuus palvelee ihmisen omia päämääriä ja tarpeita. Sisäistyneelle suuntautumiselle taas on tyypillistä, etteivät ihmisen omat tarpeet saa keskeistä merkitystä, vaan ne pyritään saattamaan sopusointuun uskon ja siihen sisältyvien ohjeiden kanssa, jolloin ihminen pyrkii sisäistämään uskon sisällön. Suuntautumistavat liittyvät useiden tutkimusten mukaan eri tavoin mielenterveyteen. Ulkokohtaiselle uskonnollisuudelle on tunnusomaisempaa ahdistuneisuus ja kuolemaan liittyvät pelot kuin sisäistyneelle uskonnollisuudelle. (Sorri 1995, 58-59.) Henkilökohtainen, sisäistetty vakaumus tukee parhaiten psyykkistä hyvinvointia, kun taas ulkokohtainen uskonnollisuus heikosti (Räsänen 2011.) Kertomukset antavat kuvan lestadiolaisen uskon ulkokohtaisuudesta. Uskonto näyttäytyy suorittamisena, jossa uskon sisäistämisen tavoite jää toisarvoiseksi.

...asioistahan ei puhuttu, siteerattiin vain raamattua.

Uskonnollisuus näyttäytyy niin sanottuna suorituskristillisyytenä, jossa voi olla yritystä tukea omaa itsetuntoa ja ”pelastaa” itsensä Jumalan edessä enemmänkin psykologisesti kuin hengellisesti. (Kettunen 2011, 94). Uskonnollisuudelle ominaisten käytänteiden noudattaminen näyttäytyi enemmänkin pakkona kuin asiana, joka olisi lapsen oman tahdon mukainen. Normien noudattamisen vaatimus aiheutti kokemuksia kontrollin alla elämisenä.

Uskonnollisuuden ollessa kontrolloivaa ja manipuloivaa voi uskonto sairastuttaa henkisesti. Useimmiten paha olo ilmenee psyykkisinä oireina, mutta toisinaan myös somaattisina tai psykosomaattisina oireina. (Ruoho 2013, 275.) Kontrolli viittaa rajojen asettamiseen, mikä on tunnistettu onnistuneen kasvatuksen yhdeksi keskeiseksi tekijäksi. Kontrolli voi olla luonteeltaan joko ohjaavaa tai rankaisevaa. Rankaiseva kontrolli sisältää kielteisyyttä ja jopa vihamielisyyttä lasta kohtaan. Vanhemman kontrolloidessa lastaan tällä tavoin on vanhemman mahdotonta kohdata lastaan aidon

rakastavasti. (Rusanen 2011, 77.) Kontrolli näyttäytyi kokemuksissa mielenterveyttä heikentävänä tekijänä ja sitä ilmeni niin perheyhteisön kuin koko uskonnollisen yhteisön osalta. Jos lapsi kokee, että hän ei omana itsenään ole hyvä ja kelpaava, vaan oma asema pitää ansaita, voi pohjimmaisiksi itsen tunteeksi muodostua riittämättömyys (Kettunen 2011,141).

Kokonaisuudessaan kasvukokemus jatkuvan kontrollin, riittämättömyyden tunteiden alla on väkisinkin jättänyt jälkensä ainakin itseeni.

Jatkuvan kontrollin kohteena olemisen sisäistäessään lapsi voi kokea, että kontrolli on elämässä aina läsnä. Silloinkin, kun kontrollia ei ulkoa päin tapahdu, ihminen itse saattaa kontrolloida itseään - toimintaansa ja ajatuksiaan. Tämä voi tuottaa kokemuksen riittämättömyydestä, joka lainauksessakin ilmenee.

Myös oppiin liittyvät pelot ja ahdistus näyttäytyivät huomattavina psyyken vointia heikentävinä tekijöinä. Terveessä hengellisessä ympäristössä yhteisön jäsen voi hyvin eikä uskonnon harjoittaminen luo ahdistusta, vaan vakaumus mielletään voimavaraksi. (Ruoho 2013, 35). Aineistosta välittyi kuitenkin kuva uskonnollisuudesta, joka on aiheuttanut yhteisöön kasvatettavissa monenlaisia pelkoja ja ahdistuksen kokemuksia.

Lapset ovat peloille alttiimpia, koska lasten uskonnollinen ja abstrakti ajattelu ei ole kehittynyt aikuisen tasolle. Lapset eivät ymmärrä aikuisten tavoin uskonnollisten käsitteiden vertauskuvallisuutta ja siksi symbolit saattavat saada kirjaimellisen tulkinnan. (Villa 2013, 15.) Vaikka lestadiolaisuudessa onkin lapsille ja nuorille erikseen suunnattua toimintaa, kuten pyhäkoulut ja raamattuluokat, ei toiminnan keskeisessä viikoittaisessa tapahtumassa, seuroissa, ikätasoa huomioida vaan sama sisältö on suunnattu kaikille ikäluokille. Seuraavasta lainauksesta ilmenee, kuinka lapsen ymmärrys ei ole ollut riittävällä tasolla ymmärtämään ja käsittelemään näkemäänsä ja kuulemaansa, mikä on aiheuttanut ahdistusta.

(...) seuroissa vallalla ollut syyllistävyys ahdisti tosi paljon sekä pienenä säikähdin aina kun " kiittäjänummot" yhtäkkiä pomppasivat ylös penkistä kiittämään Jumalaa. Niistä ei kukaan selittänyt lapselle enempää, lapsi jäi yksin ahdistavien ajatusten kanssa.

Yhteisössä ei näitä asioita pohdita lainkaan siitä näkökulmasta, mikä opetus on lapsentasoista ja lapsen ymmärrykselle sopivaa ja mikä taas ei. Samat ahdistavat ja joitain pelottavatkin (ei minua) opetukset, koskevat vauvasta vaariin.

Seuroissa käyminen nähdään keskeisenä osana yhteisöön sosiaalistamisessa. Yhteisössä ei tunnisteta, että seurapuheiden sanoma saattaa sisältää piirteitä, jotka voivat olla lapselle vahingollisia ja lapsen ikätasoiselle ymmärrykselle sopimattomia. Edellisen lainauksen kertoja ei ole itse henkilökohtaisesti kokenut opetukseen liittyviä pelkoja ja ahdistusta, mutta tunnistaa tämän mahdollisuuden. Huomioitavaa onkin, että lapset voivat kokea kuulemansa hyvin eri tavoin. Se, minkä toinen lapsi voi kokea neutraalina, voi toiselle tuottaa vakaviakin pelkotiloja ja turvattomuutta.

Kasvoin konservatiivisessa perheessä, mutta en kokenut tiukkaa uskonnollisuutta ahdistavaksi. Uskonnollisen sääntökokoelman hyväksyi mukisematta kasvatukseni rajoiksi (...) Uskonnollisuus oli ennen kaikkea sitä, että kävi seuroissa.

Terveeseen uskoon kuuluu perusluottamus Jumalaan, johon perusturvallisuuteen sisältyy käsitys Jumalasta, joka ei kosta, rankaise tai hylkää (Villa 2013, 65). Kokemuksista kuitenkin välittyy, että käsitystä Jumalasta ei oltu omaksuttu niinkään rakastavana, turvallisenä ja armahtavana Isänä, vaan Jumalan olemassaolo näyttäytyi enemmänkin syyllistävänä, kontrolloivana ja rankaisevana.

Jumala oli meidän perheessä rankaiseva ja näkee kaiken. Menin nukkumaan iltaisin paino rinnassa, kun en uskaltanut jokaista asiaa kertoa. Saattoihan saada selkään.

Vanhoillislestadiolaisessa opetuksessa helvetinpelolla on keskeinen merkitys. Pelkoa torjutaan pitämällä omatunto puhtaana päivittäisellä anteeksipyyntörituaalilla, jossa synnit saarnataan anteeksi ”Jeesuksen nimessä ja veressä”. (Ruoho 2013, 148.) Vaikka lestadiolaisen opin mukaan lestadiolaiset pelastuvat ja välttyvät helvetiltä, ei tämä tietoisuus näyttäytynyt lasta rauhoittavana etuoikeutena vaan asiana, joka aiheuttaa lapsessa voimakasta pelastuskysymykseen liittyvää pohdintaa.

Jälkikäteen tuntuu myös jotenkin todella kummalliselta, kun muistelen sitä, kuinka paljon ajatukset kuolemasta ja pelastumisesta ovat jo varhain lapsuudessa olleet mielessä. Iltaisin kun sängyssä aina hiljaa rukoilin, kävin läpi pitkän liudan ihmisiä, jolle rukoilin pelastusta ja pelastuksen edellyttämää uskon säilymistä. Tämä oli siis jo paljon ennen kouluikää. En voisi ajatellakaan, että nyt vanhempana puhuisin omille lapsilleni kuolemasta siten, että sen mahdollisuus on aina läsnä ja pelastautumiseen liittyviä kysymyksiä pitää miettiä jo hyvin varhain. Ei nämä ole pienen lapsen elämään kuuluvia asioita eikä lasten tule tällaisia pohtia.

Hengelliset, vanhoillislestadiolaisen opin mukaiset asiat muistan niin kaukaa kuin vain minulla on mahdollista olla muistissa olevia tietoja. Muistan minkälainen oli (...) vanha rauhanyhdistys jossa olen käynyt 4-5 vuotiaana. Merkillepantavaa on, että olen ihan aikuisiällä nähnyt useita sinne sijoittuvia painajaisunia mm. helvettiin liittyen.

Kasvuun ja kasvuympäristöön on liittynyt myös monia muita tunteita pelon ja ahdistuksen lisäksi. Usea vastaaja oli tarvinnut kokemustensa käsittelemiseksi ammattiapua.

Olen käynyt kaksi ja puoli vuotta psykoterapiaa ja päässyt tarkastelemaan tunteita mitä yhteisöön itselläni liittyy. Olen tuntenut paljon katkeruutta, pettymystä, vihaa ja surua.

En näe vanhoillislestadiolaisessa kasvatuksessa oikeastaan mitään positiivista. Se on aiheuttanut minulle lukemattomia ongelmia niin henkisesti kuin fyysisestikin.

Seuraavassa lainauksessa kertoja sen sijaan kokee saaneensa kasvatuksestaan myönteisiä asioita elämänsä varrelle, mutta myös pidäkkeitä, joiden näkee olleen kasvatuksen aiheuttamia. Nämä liittynevät valtavirrasta poikkeavaan kasvatukseen, jonka myötä lapsi sisäistää yhteisölle ominaisen ajattelutavan, käytänteet ja lapsen kohdistuvat odotukset. Liikkeestä irtaannuttua uudenlaisen ajattelutavan oppiminen ja vanhoista rajoitteista henkisesti eroon pääseminen voivat vaatia pitkäaikaista työstämistä, mikä sekään ei välttämättä takaa vapautumista menneestä.

Olen saanut kotikasvatuksesta paljon hyvää elämäni varrelle, mutta olen saanut myös paljon jarruja, jotka ovat estäneet avaamasta ovia joiden pitäisi olla kaikille avoimia.

Vaikka kasvatusta onkin herättänyt monia kielteisiä tunteita, välittyi kertojien pohdinnoista myös ymmärrys ja arvostuskin vanhempia kohtaan. Tämä kuvastaa kokemusten syvää prosessointia, jonka tuloksena kielteiset tunteet eivät enää ole päällimmäisinä siten, että lapsuuden kokemusten tarkastelu eri näkökulmista ei olisi mahdollista. Vanhempien nähtiin olevan yhteisön ideologian ja rakenteiden uhreja ja heidän uskottiin toimineen tavalla, jonka ovat sillä hetkellä nähneet oikeaksi ja mitä yhteisöön kuulumisen on myös edellyttänyt.

Kasvatukseni siellä herättää ja on herättänyt monenlaisia tunteita. Välillä olen ollut vihainen että minun piti syntyä ko. uskoon, mutta samaan aikaan ymmärrän myös vanhempiani, koen heidän olevan myös olosuhteiden uhreja, he eivät tiedä muusta ja ovat luulleet tämän olevan parasta meille lapsille.

Minkäs vanhemmat omalle ideologialleen voivat... Kai tunnen lähinnä jotain laimeaa surua tai lakonisuutta.

Vanhempien toiminnan nähtiin olleen ikään kuin pakon sanelemaa heidän sitoutuessaan yhteisöön. Seuraavasta lainauksesta ilmenee, kuinka kertoja kokee, että äidin olisi tullut ottaa aktiivisemmän toimijan rooli suhteessa omaan ja lasten elämään tehden valintoja, jotka olisivat tukeneet lasten hyvinvointia sen sijaan, että teki valinnan toteuttaa uskollisesti yhteisön lisääntymisoppia.

On todella vaikeaa miettiä, mikä kasvatuksessani oli myönteistä, kun kaikki tuntui menevän päin helvettiä lapsuudessani. Koen kuitenkin äitini antaneen kaikkensa lasten puolesta, mitä on pakko arvostaa. Tosin valintoja olisi jo voinut tehdä aiemmin, ettei tämä lapsikratras olisi kasvanut niin suureksi.

Vaikka aineistosta välittyivät vahvasti lestadiolaisen kasvuympäristön mielenterveyttä uhkaavat tekijät, myös myönteisiä, psyyken hyvinvointia tukevia tekijöitä tunnistettiin. Näitä olivat sisarusten olemassaolon merkitys sekä yhteisöllisyydelle ominainen

sosiaalisuus. Vaikka sisarusten suuri määrä välittyy keskeisimpänä tekijänä lapsen tarpeisiin vastaamattomuudessa, on kokemukset itse sisaruksista olleet pääosin myönteisiä. Uhkaaviin tekijöihin voikin liittyä kaksisuuntaisia vaikutuksia, jolloin lapsen kehitystä uhkaavat tekijät saattavat joissain tilanteissa muuttua lapsen kehitystä tukevaksi voimavaraksi. (Forssén ym. 2002, 88.) Lestadiolaisessa suurperheessä tämä voi ilmetä sisarusten merkityksenä lapsen kehityksen turvaamisessa, kuten kokemuksista ilmenee.

Minulla on paljon muistoja siitä, että vanhempieni sijaan tukeuduin sisaruksiini ja etenkin kolme vuotta vanhempaan isosiskooni.

Vaikka en itse kannata tällaista vakaumusta, olen kiitollinen sisaruksistani, sillä en ole koskaan kotona asuessani tuntenut oloani yksinäiseksi. Aina on ollut joku, joka pitää puoliani tai jolle puhua, vaikka se ei ole vanhempi ollutkaan.

Vaikka kokemukseen sisarusten olemassaolosta liittyikin myös myönteisiä ajatuksia, ei tämä kuitenkaan tarkoittanut sitä, että jatkuvasti syntyneet uudet sisarukset olisivat olleet lapsuuden kokemuksessa ilon aihe. Tämä on ristiriidassa yhteisössä vallitsevan ajatuksen kanssa, jonka mukaan kaikki sisarukset olisivat aina tervetulleita. Vaikka sisarussuhteet merkitsevätkin lapsuudessa mahdollisuutta kumppanuuteen ja jakamiseen (Hurtig 2013, 48), sisarusten määrän ollessa liian suuri, nämä lähtökohtaisesti myönteiset merkitykset voivat kääntyä kielteisiksi.

Kukaan lapsi ei vapaaehtoisesti halua syntyä liian suureen perheeseen. Kukaan lapsi ei halua, että nuorempia sisaruksia syntyy vuoden välein, koska se vie huomiota pois yhdeltä lapselta ja taas on uusi sisarus, jonka kanssa täytyy kaikki jakaa.

Sisarusten olemassaolon merkitys näyttäytyikin myönteisenä ensisijaisesti aikuisuuden kokemuksissa, vaikkakaan tämä ei poista sitä ymmärrystä, että lapsuuden hyvinvointia on heikentänyt sisarusten suuri määrä.

Olen iloinen 15:sta sisaruksestani, vaikka heidän hyvinvointinsa aika ajoin tuottaa paljonkin huolta. Tuntuu ettei koskaan kellään ole samaan

aikaan asiat hyvin. Kuitenkin on mahtavaa, että on nyt aikuisiällä paljon sisarusia ja heidän lapsensa tuottavat myös iloa.

Kun ajattelen taustaani mieleen nousee ilon ja surun tunteita. Olen kiitollinen siitä, että meitä on edelleen kahdeksan elossa olevaa enemmän tai vähemmän tervettä sisarusta, joilla on vanhemmat elossa. Yhtäkään en antaisi pois.

Sisarusten merkityksen lisäksi myös yhteisöllisyyteen voimakkaasti liittyvä sosiaalisuus näyttäytyi hyvinvointia tukevana kokemuksena.

Myönteiset ja hyvät muistot lestadiolaisesta lapsuudesta liittyvät mukaviin hetkiin serkkujen kanssa ja joihinkin suviseuramuistoihin, koska se oli usein ainoa kesälomaretki minkä suurperheelle pystyi kustantaa.

Sosiaalisena ihmisenä pidin erilaisista uskonnollisista tapahtumista paljon, näkihän niissä kavereita.

Myönteisin asia, mitä kasvatuskokemukseeni liittyy, on liikkeessä vallitseva voimakas sosiaalisuus. Serkkuja ja tuttuja oli paljon ja siitä sosiaalisuudesta on kyllä hyvät muistot. Suviseuratkin oli kovin odotettu kesätapahtuma juuri sen sosiaalisuuden takia, siellä näki vaikka kuinka paljon tuttuja. Se sosiaalisuus on varmastikin monelle se, mikä pitää kiinni yhteisössä, vaikka ei itse liikkeen oppiin enää uskoisikaan.

Yhteisöllisyys voi tuottaa osaltaan myös turvallisuuden tunnetta. Mikäli uskonnollinen yhteisö koetaan turvalliseksi, saattaa se suojata mielenterveysongelmilta, jolloin irtautuessaan yhteisöstä ihminen menettää yhteisön luoman turvan, josta saattaa seurata psyykkistä oireilua (Keski-Säntti 1995, 54). Voimakkaasta yhteisöllisyydestä ja yhteisön itsensä tuottamasta turvallisuuspuheesta huolimatta yhteisöstä irtautuminen osoittautui mielenterveyden kannalta myönteiseksi kokemukseksi, jonka ansiosta moni kertojista oli aloittanut prosessin tervehtymiseksi kasvuympäristön aiheuttamista kokemuksista.

Mielenterveyden hyvinvointiin liittyy olennaisena ihmisen autonomia ja itsenäisyys (Lillrank 1995, 52). Kertojien kuvauksissa nämä arvot eivät toteutuneet heidän

ollessaan yhteisön jäsenenä vaan vähitellen vasta yhteisöstä irtauduttua. Eläminen ilman vapautta elää itsensä näköistä ja itsensä haluamaa elämää oli kääntynyt vahvuudeksi. Ilman taustaa, jossa itsemääräämisoikeutta on rajoitettu, voimakasta kokemusta vapauden arvostamisesta ei olisi syntynyt.

Ilman tuota vahvaa kontrolloivaa uskontoa elämäni olisi ollut varmasti täysin erilainen, mutta toisaalta en olisi nyt tämä ihminen mikä olisin ilman tuota taustaa ja ehkä osaan joitain asioita arvostaa nyt paljon enemmän kuin jos en olisi tuolla ollut. Ennen en saanut päättää elämästäni itse ja nykyään saan, olen kiitollinen siitä, että saan nykyään kuunnella omaa sydäntäni ja tehdä valintoja elämässäni sen pohjalta. Vapaus elää omaa elämää on ihan parasta, näin koen.

Toive vapaudesta oli luettavissa koko tutkimusaineistosta. Vapauden tarpeen merkityksen voi kiteyttää Erik Allardtin hyvinvointiteorian näkemykseen, jonka mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada tarpeensa tyydytetyiksi. Mahdollisuus itsensä toteuttamiseen on yksi näistä tarpeista. (Allardt 1976.)

5.3 Keskeiset tulokset

Olen tiivistänyt tutkielman keskeiset tulokset taulukoihin 1 ja 2. Taulukossa 1 olen esitellyt sosiaalistamisen eri ulottuvuudet teemoittain sen mukaisesti, miten olen niitä tarkastellut luvussa 5.1. alalukuineen. Vanhoillislestadiolaisen kasvatuksen keskeisenä tavoitteena näyttäytyy yhteisöön sosiaalistaminen ja lapsen juurruttaminen yhteisön jäseneksi, millä nähdään olevan iankaikkisuusvaikutus yhteisöön kuulumisen varmistamiseksi pelastuksen.

Kasvatuksen tarkastelussa sosiaalistamisen näkökulmasta aineistosta nousi esiin sosiaalistamiseen liittyviä teemoja, millaisina kokemuksina sosiaalistaminen on näyttäytynyt lapsen elämässä. Sosiaalistaminen yhteisöön, joka erottuu monilla tavoin yhteiskunnan valtavirrasta, aiheutti kertojissa kokemuksia ulkopuolisuudesta ja eriarvoisuudesta. Tämä näyttäytyi erityisesti osattomuutena siitä, mikä kuuluu luonnollisena osana yhteisöön kuulumattomien ikätovereiden elämään.

Toisena keskeisenä teemana näyttäytyi sosialisatio yhteisöidentiteetin ja kollektiivisen uskon luoja. Vahvaa yhteisöllisyyttä, yhteisiä arvoja ja normeja painottava ja edellyttävä yhteisö asettaa sosiaalistettavan tilanteeseen, jossa identiteetti ei välttämättä pääse muodostumaan omaksi vaan ulkopuolelta omaksutuksi. Myös omakohtaisuus uskon osalta voi jäädä kehittymättä tai kehitys voi jäädä puutteelliseksi yhteisöön kuulumisen edellyttäessä yhteisiin uskonnäkemyksiin sitoutumista ja näiden näkemysten mukaista ajattelua.

Sosiaalistaminen ilmeni myös vallankäyttönä, jossa lapsen asema on selkeästi aikuiseen nähden alisteinen. Lapsen, sosiaalistettavan asema näyttäytyy esineellisenä. Lapsen edellytetään toimivan yhteisön opetusten ja odotusten mukaisesti ja omaksuvan nämä kuuliaisesti. Lapsella ei ole mahdollisuutta eikä oikeuksia vaikuttaa asemaansa sosiaalistettavana. Lapsen kyseenalaistaessa asemansa, voidaan tämä nähdä Jumalan tahdon vastustamisena, mikä pelote hiljentää lapsen.

Taulukko 1. Sosiaalistamisen ulottuvuudet teemoittain

Yläteema	Yhteisöelämäntapaan kasvattaminen ulkopuolisuuden ja eriarvoisuuden aiheuttajana	Sosialisaatio yhteisöidentiteetin ja kollektiivisen uskon luojana	Sosiaalistaminen vallankäyttönä
Alateema	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteisöön juurruttamisen tavoite - Opilliset käytänteet eriarvoisuuden ja osattomuuden tuottajana - ”Me ja muut” - dikotomia mustavalkoisen maailmankuvan tuottajana. - Seksuaalisuus tabuna - Sukupuoliroolien eriarvoisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - Identiteetin vaillinainen kehitys - Moraalinen regressio - Yhteinen omatunto ja oppi anteeksiantamuksesta - Uskonnon näkymättömyys - Kasvatuksen tuloksena aidon hengellisyyden puute 	<ul style="list-style-type: none"> - Kuuliaisuuden vaatimus - Indoktrinaatio ja aivopesu kasvatusmenetelmänä - Lapsen ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden sivuuttaminen - Hengellisen vallankäytön ja hengellisen väkivallan häilyvä raja - Yhteiskunnasta ”ulkopuolistaminen” vallankäyttönä

Taulukko 2 kuvaa luvussa 5.2. alalukuineen tarkastelemiani lapsen hyvinvoinnin riskitekijöitä. Merkittävänä riskitekijänä näyttäytyy opillisten käytänteiden noudattamisen myötä syntyneet riskit. Suurperheessä kasvaminen ja eläminen esiintyy tekijänä, mikä tekee lapsen kasvuympäristöstä haavoittuvan ja useita hyvinvoinnin riskitekijöitä sisältävän. Suurperheessä lapsen kokema kuormitus ja vastuun ottamisen edellytys esiintyvät kohtuuttomina ikätasoon nähden, mikä uhkaa lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Kun lapsia on paljon, vanhemmilla ei ole riittäviä resursseja vastata lapsen emotionaalisiin tarpeisiin, mikä voi vaarantaa vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen rakentumisen.

Lapsuuden kokemukset aiheuttivat mielenterveysongelmia, jotka ilmenivät sekä lapsuudessa että myöhemmin aikuisuudessa. Mielenterveysongelmille altistavina tekijöinä näyttäytyi suurperheessä kasvamisen myötä aiheutuneet puutteet mutta myös

ristiriidat suhteessa uskoon ja uskon edellyttämiin käytäntöihin ja toimintatapoihin, joihin lapsi kasvatetaan. Lestadiolainen usko näyttäytyy kokemuksissa vahvemmin mielenterveyttä kuormittavana taakkana kuin psyyken hyvinvointia tukevana voimavarana.

Taulukko 2. Lapsen hyvinvoinnin riskitekijät teemoittain

Yläteema	Lapsen todellisuus suurperheessä - selviytymistä, sopeutumista, vaille jäämistä	Suurperhe kiintymyssuhteen vaarantajana	Kasvu ympäristö mielenterveysongelmille altistavana tekijänä
Alateema	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen hyvinvoinnin toissijaisuus - Kohtuuton hoivavelvoite ja vastuun määrä - Keskenään pärjäämisen ihanne - Kasvatuksen epäjohdonmukaisuus - Lapsiin kohdistuva väkivalta kasvatuskeinona - Äitien korostunut rooli - Haavoittuva kasvamisen tila seksuaalisen väkivallan riskinä 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen oikeus syntyä vs. oikeus saada syntyä toivottuna - Kollektiivinen lapsikäsitys - Rakenteellinen huomion puute perhekeskeisyyden paradoksaalisuutena - Emotionaalinen laiminlyönti - Ehdollinen rakastaminen - Perusturvallisuuden puute 	<ul style="list-style-type: none"> - Kielteinen kasvatusilmapiiri - Suurperheellisyys ja omien tarpeiden toissijaisuus - Vaatimus yhteisöelämäntapaan sopeutumisesta - Kontrollointi ja suorituskeskeisyys ulko kohtaisen uskonnollisuuden merkkeinä - Oppiin liittyvät pelot ja ahdistus - Sisarukset ja yhteisöllisyys mielenterveyttä tukevana tekijöinä

Tarkastelin luvuissa, joiden pohjalta taulukkojen teemat ovat syntyneet, myös kysymystä, miten vanhoillislestadiolainen kasvatuskäsitys ja kuva kasvuympäristöstä vastaavat yhteisössä kasvaneiden kokemuksia. Lestadiolainen kasvatuskäsitys arvoineen, painotuksineen ja tavoitteineen näyttää aineiston perusteella välittyvän kasvatustyön käytännöissä, mutta kokemus varsinaisesta kasvatuksesta ei ilmene kasvatuskäsityksen mukaisesti myönteisenä. Yhteisö näkee kasvatuksensa antavan lapselle parhaat mahdolliset valmiudet tulevaisuutta varten. Kokemusten valossa kasvatustehtävä ei kuitenkaan toteudu kasvatuksen perimmäisen tarkoituksen mukaisesti tulla kasvatetuksi tavalla, mikä ohjaa yksilöä itsensä näköiseksi ihmiseksi kasvamisessa.

Lestadiolaisuuden tuottama kuva kasvuympäristöstä näyttäytyy ideaalina, joka ei kohtaa kokemusten kanssa. Lestadiolaiseen perheeseen ja näin yhteisön jäseneksi syntynyt lapsi nähdään lähtökohtaisesti etuoikeutettuna yhteisön ulkopuolella eläviin lapsiin nähden, mikä estää näkemästä lapsen elämässä vaikuttavia lestadiolaisen kasvuympäristön tuottamia hyvinvointiriskejä. Yhteisön tuottama kuva Jumalan lasten turvallisuudesta valtakunnasta, jossa kaikilla on hyvä olla ja lasten hyvä kasvaa, ei kokemusten valossa osoittaudu todeksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisesta lapsuuden kasvuympäristöstä. Lasten parissa tehtävässä sosiaalityössä avun ja tuen tarvetta vastaava toiminta edellyttää tietoa lapsen marginaaliasemaan liittyvistä kysymyksistä. Tiedon tuottaminen lapsen kasvuoloista on ollut tutkimukseni keskeinen motiivi. Hypoteesina minulla oli, että vanhoillislestadiolainen kasvuympäristö pitää sisällään piirteitä, jotka voivat altistaa sosiaalisille ongelmille, joiden vähentämisen tavoite on yksi sosiaalityön tehtävää keskeisesti määrittävä tekijä. Sosiaalisella ongelmalla tarkoitetaan yleisesti ongelmaa, joka vaikuttaa yksilön hyvinvointiin sitä heikentäen.

Tutkimusaiheen kysymyksenasettelussa pohdin, millaisena lapsen kasvuympäristö näyttäytyy lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta, mitä riskitekijöitä se pitää sisällään. Näiden riskitekijöiden hahmottamiseksi olen tarkastellut kokemuksia kasvusta ja kasvuun läheisesti liittyvästä kasvatuksesta. Kasvatusta olen tarkastellut myös sosialisoinnin näkökulmasta, millaisena se näyttäytyy ja mitä ulottuvuuksia siinä esiintyy. Lisäksi pohdin yhteisön tuottaman ymmärryksen suhdetta kokemuksiin, miten yhteisön kasvatuskäsitys ja kuva kasvuympäristöstä vastaavat kokemusten kanssa. Tämän kysymyksenasettelun pohjalta olen muodostanut tutkielman teoriaosuuden.

Kasvatus vaikuttaa lapsen henkiseen kehitykseen, jota kasvatuksen on tarkoitus tukea. Kasvatuksen psykologinen määritelmä määrittelee kasvatuksen, kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutukselliseksi tavoitteelliseksi toiminnaksi, jolla pyritään ohjaamaan kasvatettavan persoonan kehittymistä. Kasvatuksen sosiologisessa määritelmässä kasvatus sen sijaan nähdään sosiaalistumisena siihen kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa ihminen elää. (Antikainen 1998.)

Jaettaessa lestadiolaiset kasvatustapahtumat yhteisöllisiin ja yksilöllisiin yhteisölliset painottuvat. Kasvatuksen tavoite sosiaalistaa kasvatettava yhteisön toimintakykyiseksi jäseneksi toteutuu, mikä näkyy opin ja käytänteiden omaksumisena, mutta myös oppimisessa toimimaan yhteisön hyväksi, useimmiten omat tarpeet sivuuttaen. Keskeistä on hahmottaa, että lestadiolainen kasvatus onnistuu yhteisöön sosiaalistamisen tavoitteessaan, mutta kasvatuksen toinen tavoite, tukea kasvua omaksi persoonalliseksi itsekseen, ei samalla tavoin toteudu.

Lestadiolaisuudessa kasvatustehtävä nähdään tärkeänä Jumalan vanhemmille antamana tehtävänä. Kasvatustehtävään suhtaudutaan vakavasti, mutta tehtävän luonne näyttyy enemmän objekti - subjekti -välisenä asetelmana kuin tasavertaisena suhteena, jossa lapsen kasvatusta ohjaisi lapsilähtöisyys. Kasvatus ilmenee yksisuuntaisena prosessina, jossa yhteiskuntamme yleistä kasvatuskäsitystä ohjaava lapsen osallisuuden käsite ei toteudu. Lapsen tehtävä on vastaanottaa hänelle annettu opetus ja velvoitteet ja toimia niiden mukaan, mikä johtaa siihen, että kasvatuksesta jää puuttumaan aito vuorovaikutus.

Lestadiolaisessa kasvatustehtävässä, jota toteuttavat niin vanhemmat kuin yhteisö, ilmenee hierarkkinen asetelma, joka yhdessä vaihtoehdottoman maailmankuvan kanssa ei anna lapselle sijaa kyseenalaistamiseen. Aikuinen näyttyy auktoriteettina, joka on aina oikeassa, mikä auktoriteettiasema yhdessä tiukan uskonmukaisen kasvatuksen kanssa kääntää kasvatuksen indoktrinaatioksi.

Länsimaisessa kulttuurissa vallitsevan ajattelutavan mukaan lapsi nähdään yksilönä, mikä näkemys on nykyajan kasvatustoiminnan keskeinen lähtökohta. Vaikka lestadiolaisessakin kasvatuskäsityksessä kasvatuksen lapsilähtöisyyden tarve tiedostetaan, itse kasvatustoiminnassa kuitenkin korostuu kollektiivisuus individualistisen kasvatuskäsityksen sijaan. Tähän kollektiivisuuteen liittyy myös kuuliaisuuden vaatimus, joka edellyttää kuuliaisuutta kollektiiville – yhteisölle.

Lapsen kasvamiseksi omaksi itsekseen kasvattajan tulisi tukea lapsen yksilöitymistä ja kasvua täydeksi itsekseen; tulemaan omaksi itsekseen. Tutkimuksen perusteella lestadiolainen kasvatus ei anna lapselle tilaa kasvaa itsensä näköiseksi. Lapsi lokeroitaan yhteisön odotusten mukaisesti, jolloin elintila, erityisesti henkisen kasvun tila, jää hyvin suppeaksi. Lapsen rajattu tila voi tukahduttaa lapsen kasvun omaksi persoonakseen. Lapsi ei myöskään voi itse päättää omista mielenkiinnonkohteistaan, mikäli ne ovat ristiriidassa yhteisön näkemyksen kanssa hyväksytyistä, uskon elämää tukevista asioista. Koska kasvatusta ei ohjaa sopeuttaminen lapsen persoonallisten, lapselle ominaisten taipumusten mukaan, ei kasvatus tue lapsen kehitystä oman osaamisen ja lahjojen mukaan.

Kasvatuksen painottuessa sosiaalistamiseen yhteisön jäseneksi liittyy tähän kasvatukseen yksi keskeinen tavoite juurruttaa lapsi lestadiolaisten kutsumaan Jumalan valtakuntaan. Lestadiolaisuudessa lapsen nähdään jo synnyttyään olevan uskovainen, mikä takaa

pelastuksen. Kasvatustehtävässä pyritään uskon varjelemiseen siten, että lapsi pysyy uskovaisena läpi elämän ja näin yhteisön jäsenenä. Yhteisöstä eroamisen katsotaan tarkoittavan uskon menetystä.

Vaikka kasvatuksessa painottuu uskomisen tärkeys, itse hengellisyyden rooli, joka tukee omakohtaisen uskon kehittymistä, näyttäytyy niukkana. Tämä tuntuu ristiriitaiselta uskonnollisuuden ollessa kuitenkin vahvasti kasvatuksessa läsnä. Vaikka uskon nähdään mahdollistavan omakohtaisen pelastumisen, näyttäytyy itse usko enemmänkin uskomisena yhteisön takia eikä niinkään yksilön itsensä takia. Kasvatustehtävässä painottuu elämäntapanormien omaksuminen ja yhteisön yhteisöllisyyteen juurtuminen, minkä opettaminen ilmenee kasvattajan tehtävässä merkityksellisempänä kuin uskon omakohtainen sisäistäminen.

Lestadiolaisuudessa usein käytetty fraasi ”Järki vie uskon” kuvastaa suhtautumista uskoon liittyvien kysymysten tarkastelussa. Näyttää siltä, että tämä toimintatapa, joka ei jätä tilaa hengelliselle keskustelulle ja pohdinnalle vaan pikemminkin tukahduttaa sen, luo pohjan sille, että uskonnollisuuden ydin ei kiinnosta. Tämän myötä tarvetta ja ymmärrystä syvempään uskon olemuksen kokemiseen ei synny. Tätä heijastaa myös se, että suurin osa vastaajista tunnustautui ateisteiksi.

Mitä lestadiolaisuus sitten antaa moraalissa mielessä? Koska yksilön moraalinen harkintavalta asettuu lestadiolaisuudessa niin sanotulle yhteiselle ymmärrykselle, ei kasvatusta myöskään tue yksilön rationaalisen moraalisen toimijuuden kehittymistä. Moraali ilmenee opittuna moraalina, jossa lapsi ei sisäistä moraalin perimmäistä luonnetta vaan oppii ainoastaan toimimaan yhteisön odotusten mukaisesti oikean ja väärän, hyväksytyin ja ei-hyväksytyin kysymyksissä. Vasta liikkeestä eroamisen myötä oli syntynyt kokemuksia moraalisen harkintavallan omakohtaistumisesta moraalikäsitteen uudelleenrakentamisen myötä.

Myös tässä moraalisen toimijuuden rakentumisessa ilmenee voimakas yhteisöllisyyden ja yhteisöön sosiaalistumisen painotus, mikä sivuuttaa kasvun tehtävän yksilöllisyyden näkökulmasta. Tämä tuottaa myös kokemuksia vallankäytöstä, jossa lapsen oikeuksia ei tunnusteta. Vaikka lestadiolaisessa kasvatuskäsityksessä painotetaan keskinäiseen kunnioittamiseen opettamista, ei kunnioitus ilmene lapsen ajatuksen – omantunnon – saati uskonnonvapauden kunnioittamisena. Uskonnonvapaus ei kunnioita lapsen oikeutta olla uskomatta. Lapsen tahto asettuu toissijaiseksi yhteisön tahtoon nähden.

Tämä kuitenkin näyttäytyy asiana, joka ei tapahdu tietoisien toiminnan tuloksena vaan näyttää siltä, että lestadiolaisuudessa ei kyseisiä oikeuksia, ainakaan yleisellä tasolla, tunnisteta.

Eriarvoisuuden ja ulkopuolisuuden kokemukset valtavirtaan kuuluviin ikätovereihin nähden näyttävät syntyneen näiden oikeuksien sivuuttamisesta sekä elämäntapanormien noudattamisen vaatimuksesta. Katsottaessa opillisia käytänteitä lapsen todellisuuden näkökulmasta sisältävät käytänteet lapsen hyvinvoinnille aiheuttavia riskitekijöitä. Merkittävimpänä riskitekijänä ilmenee ehkäisemättömyysopin seurauksena syntyvä suurperheellisyys, joka uhkaa lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Näissä riskitekijöissä on samansuuntaisuutta kuin mitä päihteitä käyttävien vanhempien lapsilla on havaittu.

Suurin osa suurperheellisyyden kokemuksista olivat aineiston kuvauksissa kielteisiä, vaikkakin sisarusten olemassaolo sai myös lapsen kehitystä suojaavia merkityksiä. Kasvaminen suurperheessä näyttäytyy selviytymisenä, sopeutumisenä ja vaille jäämisenä, mistä voi seurata turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen vaarantuminen. Nämä kokemukset yhdessä muiden kasvuympäristön aiheuttamien riskitekijöiden kanssa olivat aiheuttaneet moninaisia mielenterveyden ongelmia.

Lestadiolaisuudessa kodin askareisiin ja töihin osallistumisen nähdään opettavan vastuun ottamiseen sekä siihen, että elämään kuuluu oikeuksien lisäksi myös velvollisuuksia, minkä asenteen nähdään edesauttavan yhteiskuntaan sopeutumista (Karjula 2005, 38-40). Tämä pitäneeikin paikkansa, mutta vastuun määrän ollessa liian suuri aiheuttaa se riskin lapsen kehitykselle. Näyttää siltä, että yhteisössä on yhteiskunnan yleisestä käsityksestä poikkeava kuva siitä, mikä määrä vastuuta tukee lapsen kehitystä. Vastuun kantaminen sisältää myös sukupuolittuneen asetelman, joka ilmenee siten, että tytöt ja äidit joutuvat kantamaan arjen suurimman vastuun.

Vastuun kantamiseen oppiminen nähdään tavoiteltavana eikä tällöin liioin pyritä siihen, että työn ja vastuun määrää pyrittäisiin keventämään. Tämä ajattelu saattaa osaltaan olla läsnä myös siksi, että se tähtää lapsen valmiuksiin toimia aikuisena suurperheen vanhempana hänen pysyessään yhteisön jäsenenä. Tutkimuksen perusteella voi myös päätellä, että lapsen saama arvostus ja hyväksyntä korreloivat hänen kantamansa vastuun määrän kanssa. Lapsen joutuessa kantamaan vastuuta liiaksi sisaruksistaan ja perheen arjen toimivuudesta lapsen oma tarvitsevuus jää toissijaiseksi.

Yhteisössä opetetaan, että Raamatun mukaiseen elämäntapaan kuuluu huolenpito perheestä ja lasten kasvattamisesta (Rentola 2018, 240). Tutkimus tuo kuitenkin esiin, että vanhemmalle kuuluva kasvatusta- ja erityisesti huolenpitotehtävä näyttää siirtyneen osittain sisarusten tehtäväksi ja vastuulle. Herääkin kysymys, miten huolenpito ja siihen liittyvä lapsen tarvitsevuus yhteisössä ymmärretään? Ymmärretäänkö lapsen tarvitsevuus pitkälti vain perustarpeiden toteutumisen kautta.

Lapsen riippuvuus vanhemmasta näyttäytyy aineistossa vanhemman kielteisesti kokemana eikä lapsen tarvitsevuus saa sijaa. Keskeisenä syynä ilmenee kuormittavasta perhetilanteesta seurannut vanhempien väsymys, josta on seurannut myös lasten fyysistä kaltoinkohtelua. Väsyneen vanhemman kyky olla kiinnostunut lapsestaan laskee, mikä vakavimmillaan näyttäytyi lapsen kokeman seksuaaliväkivallan myötä syntyneen hädän sivuuttamisena.

Lestadiolaisuudessa vallitseva kuva liikkeelle ominaisesta kasvuympäristöstä pitää sisällään piirteitä ajattelusta, jonka mukaan lestadiolaisille vanhemmille syntyvät lapset ovat lähtökohtaisesti etuoikeutetussa asemassa liikkeen ulkopuolisiin nähden. Liikkeen näkemyksen mukaista on, että Jumalan sanan perustukselle rakennetun kasvatustyön nähdään antavan parhaat edellytykset turvalliselle lapsuudelle (Taskila 2009, 15). Tämä voi olla vaarallinen ajattelutapa, joka voi itsereflektion puuttuessa sokeuttaa näkemästä yhteisössä kasvavien lasten hyvinvointipuutteita.

Lestadiolaisuudessa korostuu näkemys lestadiolaisesta kasvuympäristöstä lapselle turvallisena kasvuympäristönä. Kokemukset eivät tätä käsitystä kuitenkaan yksiselitteisesti tue, vaan kokemukset kasvuympäristöstä ilmenivät sekä myönteisinä ja kielteisinä sekä turvan että turvattomuuden tuottajana. Yhteisöön kuulumisen ilmeni vahvana yhteisöllisyytenä ja sosiaalisuutena, mikä näyttäytyi turvallisuuden tunnetta luovana tekijänä. Toisaalta kasvuympäristö aiheutti perinpohjaista turvattomuutta, mikä ilmeni erityisesti lapsen emotionaalisten tarpeiden laiminlyömisinä.

Tutkimus tuo näkyviin sen, että vanhoillislestadiolainen kasvuympäristö aiheuttaa riskin lapsen perusturvallisuuden syntymiselle. Myöskään usko ei ilmene asiana, joka toisi turvaa vaan oppiin liittyvät pelot, ahdistus ja yhteisöelämäntavan noudattamiseen liittyvä kontrollointi toimivat pikemminkin päinvastaisesti. Käsitys turvallisuudesta on ristiriidassa yhteisön tuottaman kuvan kanssa ja viittaa Hurtigin käyttämään termiin

turvallisuusharhasta, jossa yhteisön käsitys itsestään ”turvapaikkana pahan maailman keskellä” ei vastaa lapsen todellisuuden kanssa (Hurtig 2013, 68).

Lestadiolaisuudessa vahvasti vaikuttava perhekeskeisyys ja lasten merkityksen korostaminen eivät ilmene siten, että ne toisivat lapsen elämään turvaa ja lapsi kokisi olevansa arvokas. Yhteisön käsitys lapsesta Jumalan antamana lahjana ei näyttäyty konkreettisina tekoina eikä kokemus lahjana olemisesta välity lapselle myöskään muulla tavoin. Vaikka yhteisön tuottama käsitys kasvatuksen kohteesta, lapsesta, onkin toisaalta arvostava ja arvokas, aineistosta välittyi kuitenkin vahvana kokemus, että lapsiin suhtaudutaan massana ja he ovat arvokkaita pitkälti vain kollektiivina eivätkä yksilöinä. Tämä tasapäistäminen ilmenee myös tavassa puhua lapsista monikossa, mikä viestittää käsityksestä, jonka mukaan lapsen persoona ei ole olennainen.

Kasvuympäristön suojaavat tekijät ilmenivät aineistossa huomattavasti vähäisempinä kuin kuormittavat tekijät, mikä oli tuottanut kokemuksen kasvuympäristön vahingollisuudesta. Tutkimuksen perusteella voitaneekin todeta, että vanhoillislestadiolainen kasvuympäristö sisältää riskitekijöitä, jotka uhkaavat lapsen hyvinvoinnin toteutumista. Kaikki riskit eivät ole vahingollisia, mutta riskien uhatessa keskeisiä kehitystehtäviä, kuten kiintymyssuhteen rakentumista, voivat seuraukset olla läpi elämän kestäviä. Useamman riskitekijän aktualisoiduttua voi lapsuus muodostua vakavalla tavalla lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä uhkaavaksi. Kokemukset kasvuympäristön vahingollisuudesta korreloivat mielenterveysongelmien määrän kanssa kertoen näin eri kieltä kuin mitä yhteisön käsitys antaa ymmärtää. Usko itsessään voi olla kaunis asia, mutta jos sitä käytetään väärin, syntyy uhreja.

Tutkielman otsikon sitaatilla ”Maailmassa mutta ei maailmasta” viitataan lestadiolaisuudessa usein toistettuun omaa yhteisöllisyyttä ja identiteettiä korostavaan lausumaan, jonka mukaan uskova ihminen elää maailmassa, mutta hänen toimintatapansa eivät ole maailmasta. Vaikka liikkeen jäsen onkin maailmassa yhteiskunnallisten toimintojen kautta, tulee ”maailmaa” ja siihen liittyvää ”maailmallisuutta” välttää, joilla termeillä maailman pahuus käsitteellistetään. (Linjakumpu & Wallenius-Korkalo 2019, 8-9.)

Tämä lausuma on sovellettavissa myös tutkielman sisällön mukaiseen näkemykseen lapsen kasvuympäristöstä. Vaikka vanhoillislestadiolaisessa kasvuympäristössä yhteisöllisyyden elementit ovat lapsen elämässä vahvasti läsnä ja kasvukokemuksia

määrittää kuulumisen lestadiolaiseen yhteisöön, kasvavat lapset kuitenkin myös osaksi yhteiskuntaa, mitä edesauttaa muun muassa koulutuksen painottaminen.

Vaikka lestadiolaisessa kasvatuksessa pidetäänkin tavoiteltavana myös yhteiskuntaan sopeutumista, tutkimuksen perusteella voitaneen todeta, että yhteisö, yhteisön oppi ja käytänteet kasvattavat vahvemmin yhteiskunnasta pois päin kuin yhteiskuntaan. Lapsesta lähtien voi alkaa prosessi, joka asettaa haasteita yhteiskunnassa toimimiseksi täysivaltaisena kansalaisena. Lapsen näin kokiessa tulevaisuus ja mahdolliset edessä olevat kipukohdat yhteiskuntaan sopeutumiseksi näyttävät ennalta määrättyiltä, joihin lapsi ei voi vaikuttaa. Ihmisen erottua liikkeestä lapsesta asti muodostettu rakennelma murtuu, mikä voi johtaa uudelleenrakentumisprosessiin niin minän, identiteetin kuin uskon kysymysten osalta. Yhteiskuntaan sosiaalistuminen näyttää tällöin puutteellisena ja toisarvoisenakin verrattuna lestadiolaiseen yhteisöön sosiaalistumiseen ja siksi painottaisinkin lausuman loppua ”mutta ei maailmasta”.

Tarkasteltaessa tutkimustuloksia vanhemmuuden näkökulmasta, näyttää vanhemmuuskin rajatulta. Vanhemmuus nähdään lestadiolaisuudessa jokaiselle avioliiton solmineelle miehelle ja naiselle Jumalan henkilökohtaisesti antamana kutsumuksena, jota tulee seurata (Sivula 2006, 114).

Vanhemmuuden tehtävässä onnistuminen näyttää itseltään selvältä oletukselta eikä tehtävältä, jossa onnistuminen edellyttää monia kykyjä sekä kasvattajan itsereflektiota. Tärkeä huomio on, että lestadiolaisuudessa välittyy näkemys, että Jumala antaa tarvittavat vanhemmuuden valmiudet. Ymmärrys siitä, mitä hyvän vanhemmuuden rakentuminen edellyttää, välittyy puutteellisena.

Vanhempien lähtökohtaisia eroja ja lapsuuden vanhemmuudelle antamia lähtökohtia ei juurikaan tunnusteta ja yhteisöön kuuluvat vanhemmat voidaan nähdä pitkälti yhtä kyvykkäiltä niin vanhemmuudessa, kasvattajina kuin puolisoinkin. Jaksamisen ja voimavarojen riittävyyden kysymys hengellistetään, mikä sivuuttaa ymmärryksen ihmisen fyysisen ja psyykkisen jaksamisen realistisista rajoista. Yhteisön käsitys tuottaa ideaalia unohtaen inhimillisyyden.

”Voimia saa, jos kokee elämäntilanteensa Jumalan antamana henkilökohtaisena kutsumuksena. Tällaisena Luther näki äidin ja isän osan. Kutsuja on viime kädessä myös voiman lähde. Hän tuntee meidät ja tietää, millaisen vastuun kantamiseen hän voi kunkin kutsua.” (Torkki 2012, 250.) Ajattelu on omiaan syyllistämään ne, jotka eivät

jaksa, ikään kuin kysymys voimavarojen ehtyessä olisi uskon heikkoudesta ja epäluottamuksesta Jumalan parhaaksi näkemään.

Jaksamisen rajat ovat myös yksilölliset. Toinen vanhempi voi kokea suurperheen aiheuttaman kuormituksen hyvinkin kohtuullisena, kun taas toisella voi jaksamisen raja tulla vastaan jo pienen perheen kanssa. Pienen perheen vanhemman kokemalle väsymykselle ei yhteisössä ole sijaa.

Vaikka ulkopuolisen avun tarve periaatteessa tiedostetaankin, päätyy asian käsittely useimmiten liikkeelle vahvasti ominaisen frasiologian käyttöön, kuten ”Niin on päivät kun on voimat”. Pohjimmaisena ratkaisuna perhe-elämän haasteisiin nähdään yksinkertaista luottaminen armoon, anteeksiantoon ja Jumalan kykyyn antaa riittävät voimat. Myös oikeanlaisen asenteen merkitystä korostetaan. Tämä sivuuttaa asian todellisen tarkastelun jaksamiskysymysten syy - seuraus -suhteiden näkökulmasta ja yhteisön vastuu ja itsereflektio jäävät puuttumaan.

Tuloksia tarkasteltaessa on tärkeä arvioida, miten tutkielma pystyi vastaamaan asetettuun tutkimustehtävään. Tutkimustehtävää määrittä tiedon tuottaminen marginaalissa elävien vanhoillislestadiolaisten lasten kasvuolosuhteista. Mielestäni tämä tavoite toteutui ja tutkimus vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Vaikka en tunnistaakaan, että tulokset olisivat tuoneet erityisiä, täysin uusia oivalluksia, koen tutkimuksen vastanneen tavoitteeseensa lisätä ymmärrystä uskonnon asettamassa marginaaliasemassa elävien lasten lapsuuden rakentumisen ehdoista. Tutkimus voi antaa sosiaalityön keskusteluihin tietoa ja uusia näkökulmia uskonnollisista yhteisöistä puhuttaessa. Tulokseksi ymmärrän myös sen, että tutkimus vahvistaa aiempia tuloksia, mikä on itsessään tieto, josta voi tehdä päätelmiä. Ehkä tutkimuksen suurimpana antina näen tulokset yhteisön tuottaman kuvan ja kokemusten välisestä suhteesta, jota tutkimusasetelmaa ei tietääkseni ole aiemmin käytetty.

Koska yhteisön arki, todellisuus ja käytännöt ovat hyvin moninaisia, ei mikään kertomus, kokemus tai tutkimus voi kuvata ympäristöä kokonaisuutena tai ”sellaisena kuin se on” (Hurtig 2013, 90). Vaikka kokemukset olivatkin yhteneväisiä, oli näinkin pienestä aineistosta tunnistettavissa, että perheiden välillä on eroja siinä, miten he yhteisön oppeja ja käytänteitä soveltavat. Kaikki eivät sisäistä yhteisöön kuulumista samalla tavoin eivätkä tällöin toteuta käytänteitä yhtä kuuliaisesti ja yhteisöuskollisesti. Perheessä, jossa vanhemmat olivat jättäneet tilaa omalle harkinnalle suhteessa yhteisön

edellyttämään, näyttäytyi tämä liikkumavarana myös lapsen elämässä. Saattaakin olla, että kokemus lapsuudesta on kokonaisuudessaan tällöin myönteisempi tai myönteinen. Näin ollen perhekohtaiset erot voisivat tuottaa kovinkin toisenlaisia tarinoita.

Tutkielmani on vain yksi näkökulma aiheeseen. Toisenlainen näkökulma ja toisenlainen aineisto olisivat saattaneet tuottaa hyvinkin erilaisen kuvan tutkimusaiheesta. Mutta kuten olen todennut, tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaista oli valita kriittinen näkökulma ja hankkia aineisto väylän kautta, joka edustaa vähemmistöjä, joiden ääni ei kuulu uskonnollisten yhteisöjen enemmistöjen tuottamassa näkemyksessä.

Vaikka tuloksia ei voida yleistää eikä siihen laadullisessa tutkimuksessa pyritäkään, kertoo tulokset silti kysymyksistä, jotka ovat yleiselläkin tasolla tunnistettavissa ja joita havaintoja myös tutkimusta edeltävät tutkimustulokset tukevat. Tutkimuksen tuloksia voidaan myös joltain osin tarkastella suhteessa muihin tiiviisiin uskonnollisiin yhteisöihin. En lähde tekemään tästä kuitenkaan varsinaisia tulkintoja, mutta oletan, että yhtäläisyyksiä muiden tiiviiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa on tunnistettavissa. Nämä liittyvät lapsen oikeuksien tunnistamiseen, yhteisöllisyyteen sitoutumiseen, hierarkkiseen vallankäyttöön sekä näkemyksiin sukupuolirooleista ja seksuaalimoraalista.

Arvioidessani omaa osittaista sisäpuolisuuttani tutkimusaiheeseen, koen sen olleen tutkimusta hyödyttävä lähtökohta, mutta koen sen myös asettaneen haasteita tutkimusaiheen rajaamisessa. Koska minulla on tutkimusaiheesta paljon omakohtaista tietoa, olen ehkä nähnyt vahvemmin lähestulkoon kaiken tiedon olevan jollain tavoin toisiinsa yhteydessä, mikä toisinaan on tarkoittanut sitä, että olen kokenut haasteelliseksi erottaa, mitkä kysymykset ovat oleellisia varsinaisen tutkimustehtävän kannalta. Tunnistan myös, että oman haasteensa on asettanut se, että tulkinta tapahtuu aineiston pohjalta ilman, että omakohtaisuus sitä ”värittää”. Vaikka olenkin kiinnittänyt tähän erityistä huomiota, silti selvää on, että oma positioni on jossain määrin vaikuttanut tekemiini päätelmiin. Kysymykseen siitä, millaiselta tutkimus näyttäisi ilman omakohtaisuuttani tai toisen tekemänä, on vaikea vastata, sillä samaa aineistoa voidaan tulkita lukemattomin eri tavoin.

Tieteiden välisestä lähtöasetelmastaan huolimatta tutkielman ollessa sosiaalityön tutkielma, keskeinen kysymys on, miten tutkimus palvelee sosiaalityötä, miten tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää sosiaalityön käytännöissä.

Lastensuojelulla on kolme perustehtävää, jotka ovat lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävissä sekä varsinainen lasten suojelutehtävä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos). Huomioitavaa on, että lasten ja perheiden parissa tehdään sosiaalityötä myös muualla kuin lastensuojelussa. Tilanteissa, joissa lastensuojeluasiakkuuden kriteerit eivät täyty, tapahtuu työskentely sosiaalihuoltolain alaisissa palveluissa.

Pohdittaessa tutkimustuloksia sosiaalityön kannalta, näen ensinnäkin tärkeäksi uskonnollisen maailmankuvan ymmärtämisen. Tämä on pohja, joka mahdollistaa tuen ja avun tarpeen kannalta oleellisten asioiden tunnistamista. Auttamistyössä tärkeää on, että työntekijä osaa kuunnella ja olla sensitiivinen asiakkaan kertomalle. Mikäli asiakas kokee, että työntekijällä ei ole ymmärrystä siitä, mistä hänen elämänsä rakentuu, voi olla, että auttamistehtävän kannalta oleellista tietoa jää tavoittamatta. Näen tämän sisäistämisen liittyvän myös lastensuojelutehtävän vastuuseen.

Keskeistä on ymmärtää, mistä lapsen kasvuympäristö rakentuu. Asian ollessa vieras, voi puheeksi ottaminen herättää pelkoa ja kysyä liikaa rohkeutta. Kynnys huolen syntymiseen voi olla korkeampi, kun lapsi kuuluu yhteisöön, jonka kulttuuri on työntekijälle vieras. Pelko toisen loukkaamisesta voi johtaa liialliseen sensitiivisyyteen, jolloin avun tarve voi jäädä tunnistamatta. Tieto tuo ammatillista itsevarmuutta siihen, että luottaa toimivansa oikein ja perheen parhaaksi – loukkaamatta.

Lestadiolaisessa perheessä arjen haasteet voivat monilla tavoin poiketa valtaviirran perheistä. Lastensuojelullista huolta herättävät kysymykset, joita yleisesti lastensuojelussa kohdataan, voivat loistaa poissaolollaan, mikä voi vääristää viranomaisten mielikuvaa kasvuympäristön turvallisuudesta. Lestadiolaisessa perheessä arjen haasteet ja muutostarpeet eivät välttämättä ole yhtä selkeästi tunnistettavissa. Tutkielma antaa viitteitä psyykkisten tarpeiden laiminlyönnistä mutta ei juurikaan fyysisten, joiden laiminlyönti on selkeämmin havaittavissa. On muutenkin helpompi puuttua siihen, mitä konkreettisesti näkee kuin siihen mistä ei ole samalla tavoin varmuutta. Palvelutarpeen arvioinnissa tulisi olla riittävästi aikaa perhetilanteen kartoittamiseen, jotta näitä mahdollisia piilossa olevia ongelmia kyettäisiin paremmin tunnistamaan.

Pohdittaessa sosiaalityön realistisia keinoja ei asia ole yksiselitteinen. Ajatellessa tilannetta, jossa perhetilanne kuormittavuudessaan on ajautunut pisteeseen, jossa se ei

kestäisi enää yhtäkään uutta raskautta, mutta silti lapsia edelleen syntyy, voi tilanne näyttäytyä työntekijän näkökulmasta kestäättömänä ja turhauttavanakin. Miten tilanteeseen voitaisiin vaikuttaa ennaltaehkäisevällä työskentelyllä?

Kysymys on vaikea, miten puuttua loukkaamatta toisen vakaumusta. Liikuttaessa ihmisen lisääntymiskysymysten alueella on asia hyvin herkkäluontoinen ja ihmisen itsemääräämisoikeuteen liittyvä. Lestadiolaisuudessa lisääntymiskysymys on myös vahvasti henkilökohtaiseen vakaumukseen sidottu. Tällöin ei-sensitiivinen lähestymistapa voi johtaa siihen, että vastareaktionä ihminen on entistä ehdottomampi näkemyksissään.

Keskeistä on, että asiakas kokee työntekijän kunnioittavan vakaumustaan. Tämä on pohjana luottamuksellisen, vertaisuuteen perustuvan asiakassuhteen rakentumiselle, jossa sosiaalityöntekijä voi päästä vaikuttamaan tilanteeseen siten, että vanhemmalle syntyy ymmärrys ja rohkeuskin toimia asettaen perheen hyvinvointi yhteisöedellytyksen edelle. Uskoisin, että muutos voi tapahtua todennäköisimmin lasten hyvinvoinnin merkitystä painottamalla, jonka seurannaisvaikutuksena myös vanhempien hyvinvointi kohenee. Merkittävimpanä muutosta edesauttavana tekijänä näen kuitenkin yhteisön sisältä lähtevän tutkiskelun ehkäisykielteisyyden seurauksista perheiden hyvinvoinnille.

Perhetilanteen kuormituksen lisääntymisen ennaltaehkäisemiseksi on osattava tunnistaa myös sen hetkisen tilanteen edellyttämä tuen tarve. Mitä lasta suojaavia keinoja sosiaalityöllä on tarjota lapsen kasvun turvaamiseksi ja riskitekijöiden toteutumisen välttämiseksi tai minimoimiseksi? Jos vanhemmalla ei ole realistisia ajallisia resursseja vastata lapsen tarpeisiin, miten tätä voidaan korvata. Vaikka mikään tuen tai palvelun muoto ei voi korvata lapselle vanhemman huomiota ja läsnäoloa, on palveluilla silti mahdollisuus tätä puutetta osittain paikata. Muun muassa tukisuhde voi mahdollistaa lapselle jakamatonta huomiota ja suhde voi muodostua lapsen kasvuprosessia keskeisestikin tukevaksi tekijäksi. Työntekijän tunnistuessa uskonnollisuuden aiheuttaneen mielenterveyden haasteita, on syytä ohjata lapsi matalalla kynnyksellä mielenterveyspalveluiden arvion piiriin.

Vaikka työntekijän onkin tärkeä osata tiedostaa asiakkaan taustan merkitys, tulisi asiakas silti aina kohdata yksilönä eikä siten, että mahdolliset ongelmat yksioikoisesti yhdistetään vanhoillislestadiolaisuuteen (Lidman 2020, 233). Jos asiakas määrittää jonkin tietyn, stereotyyppisen linssin läpi, yksilölliset näkemykset ja ajatukset

eivät saa sijaa. Aito kiinnostus toiseen ja asiakkaan oman näkemyksen kuunteleminen edesauttavat sosiaalityön tehtävässä onnistumista. Tämä mahdollistaa myös uuden oppimisen itselle vieraasta – puolin ja toisin.

Tutkimusaihetta on tarpeellista tarkastella sosiaalityön kontekstin lisäksi myös yhteiskunnallisessa merkityksessä. Vanhoillislestadiolaisuudessa vallitsevalle vaikenemisen kulttuurille on ominaista ajattelu, että jos vaikeista asioista ei puhuta tai niitä ei ajatella, ne ikään kuin lakkaavat olemasta (Hintsala 2013, 100). Näenkin, että lestadiolaisten lasten aseman yhteiskunnallinen tarkastelu on hyvin tärkeää. Julkinen paine voisi myös edesauttaa lapsen aseman kriittistä tarkastelua yhteisön sisällä. Peräänkuulutan sekä kirkon että yhteiskunnan rohkeutta avata tätä keskustelua ja pitää sitä yllä. Epäkohdat lasten hyvinvoinnissa tulee saattaa yleiseen tietoisuuteen, mitä tavoitetta lisätutkimus edesauttaisi.

Tarkasteltaessa aihetta yhteiskunnan suojelutehtävän näkökulmasta on pohtimisen arvoisia kysymyksiä, pitäisikö lestadiolaisten tai ylipäätään ääriyhteisöissä uskonnollisissa liikkeissä elävien lasten suojelua lisätä. Jos, niin millä keinoin ja miten tällöin suojelutarve sekä suojelutarpeen raja määriteltäisiin. Jatkotutkimuksen kannalta tärkeää olisi kiinnittää huomioita näihin kysymyksiin, mutta myös laajemmin eri uskonnollisissa liikkeissä elävien lasten asemaan.

Lastensuojelulaki perustuu näkemykseen ihmisoikeuksista. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita edistämään lapsen oikeuksien toteutumista ja suojelemaan lapsia oikeuksien loukkaamiselta. Yksi keskeinen ajatukseni jatkotutkimuksesta liittyy kysymykseen, miten nämä lapsen oikeudet toteutuvat uskonnollisissa yhteisöissä. Mikäli puutteet pystyttäisiin tutkimuksen keinoin osoittamaan, edellyttäisi se reagointia yhteiskunnallisella tasolla. Mielenkiintoni uskonnollisissa yhteisöissä elävien lasten kysymyksiä kohtaan on tutkimusprosessin aikana entisestään kasvanut ja siksi voisinkin nähdä jatkotutkimuksen kiinnostukselleni luonnollisena jatkumona.

LÄHTEET

Aamenesta öylättiin – kirkon sanasto (2020) Suomen evankelisluterilainen kirkko.

<https://evl.fi/sanasto>

Ahonen, Johanna & Vuola, Elina (2015) Uskonto ja sukupuoli. Konflikteja, vuorovaikutusta ja uusia tuulia. Teoksessa Johanna Ahonen & Elina Vuola (toim.) Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura, 7-31.

Alaranta, Johannes (2011) Maallikkosalaripin harhaoppi. Blogikirjoitus 31.3.2011.

Alasuutari, Maarit (2003) Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Maarit (2006) Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Kirsi Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 70-90.

Antikainen, Ari (1998) Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta. Helsinki, Porvoo: WSOY.

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo, Helsinki: WSOY.

Bardy, Marjatta (1996) Lapsuus ja aikuisuus- kohtaupaikkana Émile. Helsinki: Stakes.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1995) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1966) The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. Harmondsworth: Penguin University Books.

Bützow, Auri (2013) Lasten asema ja lastensuojelun erityispiirteet suljetuissa uskonnollisissa yhteisöissä. Pro gradu -tutkielma. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Dawson, Lorne L. (2002) Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religious Movements. Teoksessa David G. Bromley & J. Gordon Melton (toim.) Cambridge: Cambridge University Press, 80-101.

Ellonen, Noora (2008) Kasvuyhteisö nuoren turvana. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja & Peltonen, Kirsi (2015) Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Yhteiskuntapolitiikka 80. 72-80.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forssén, Katja & Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg, Irene Roivainen (toim.). Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 81-104.

Gjerstad, Eevastiina (2009) Valta kotikasvatuksessa. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Väitöskirja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Granfelt, Riitta (2006) Pahasta kirjoittaminen. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen välillä. Jyväskylä: PS-kustannus. 127-141.

Golombok, Susan (1999) New family forms: Children raised in solo mother families, and in families created by assisted reproduction. Teoksessa Child psychology. A handbook of contemporary issues. Lawrence Balter & Catherine S Tamis-LeMonda (toim.) New York: Psychology Press, 429-446.

Granbom-Herranen, Liisa (2008) Sananlaskut kasvatuspuheessa – perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Haahtela, Riikka (2015) Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Haikala, Topias (2017) Uskonnollisen kasvatuksen pitäisi luoda turvaa, ei pelkoa. Kirkko ja kaupunki. Julkaistu 24.4.2017. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/vahingoittaako-uskonnollinen-kasvatus-lastariippuu-mita-se-ruokkii>

Haho, Annu (2009) Lapsi – Luojan luomana ainutlaatuinen. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 140-143.

Haho, Erja (2009) Pyhäkoulu tukena kristillisessä kasvatuksessa. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 96-99.

Hako, Kaisa (2020) Tie joka piti kulkea – Johanna Hurtig: ”Jumalan varjelus ei ole sidoksissa aukottomaan oppiin sitoutumiseen” Kirkonseutu. Julkaistu 5.11.2020. <https://www.kirkonseutu.fi/artikkelit/tie-joka-piti-kulkea--johanna-hurtig-jumalan-varjelus-ei-ole-sidoksissa-aukottomaan-oppiin-sitoutumiseen-6.103.22499.4f11b9cbf4>

Harjuvaara, O. (1986) Päiväkerhon kristillinen kasvatus. Teoksessa Päiväkerhotyön käsikirja. Helsinki: Lasten keskus, 144-147.

Haukkala, Matias (2010) Vanhoillislestadiolaisuuden modernisaatioprosessi. Näkökulmia yhteiskunnan muutokseen ja yksilöllisyyden käsittelyyn Alajärven vanhoillislestadiolaisuuden kautta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hautamäki, Aimo & Hänninen, Tuomas (2006) Julkilausuma 2.7.2005. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Oikea ja väärä. Vuosikirja 2006. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 8-11.

Hautamäki, Airi (2011) Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 29-69.

Heino, Harri (1995) Uskonto ja terveys. Teoksessa Harri Heino, Pirkko Lahti & Kristina Salonen (toim.) Uskonnon kahdet kasvot. Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 41-44.

Hellström, Martti (2010) Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hintikka, Jouni (2010) Maailmassa mutta ei maailmasta. Teoksessa Saara Junes & Ari-Pekka Palola (toim.) Erilaisina mutta samanarvoisina. Ajankohtaista 2010. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 28-33.

Hintsala, Meri-Anna (2007) Mammopalstat. Voimaantuminen vanhoillislestadiolaisten äitien internetyhteisöissä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hintsala, Meri-Anna (2013) Tuoreimmat versot verkossa. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 83-103.

Hintsala, Meri-Anna & Kinnunen, Mauri (2013) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja.

Hirsjärvi, Sirkka (1980) Kasvatustietoisuus ja kasvatuskäsitykset. Teoreettinen tarkastelu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka (1982) Ihmiskäsitys kasvatuserityksessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka (1982). Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki: Otava.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2018) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hurtig, Johanna (2011) Loukattu lapsuus. Teoksessa Kristiina Kouros (toim.) Iloisen talon kellareissa. Helsinki: Like kustannus, 107-135.

Hurtig, Johanna (2012) Usko ja uskonyhteisö väkivallan tapahtumaympäristönä. Teoksessa Johanna Hurtig & Mari Leppänen (toim.) Maijan tarina. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yhteisön ja yhteisön traumana. Helsinki: Kirjapaja, 118-145.

Hurtig, Johanna (2013) Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere: Vastapaino.

Hurtig, Johanna (2014) Vanhoillislestadiolaisuus: uskonnollisen yhteisöllisyyden kipupisteet. Teoksessa Salminen Joona (toim.) Kristillisyys elämäntapana. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, 40-51.

Hurtig, Johanna (2019) Hengelliseen väkivaltaan tulee tarttua. Maansuola. Julkaistu 28.11.2019. <https://www.maansuola.fi/hengellisen-vallankayttoon-tulee-tarttua/>

Hurtig, Johanna & Linjakumpu, Aini (2020) Kirkko ja hengellisen väkivallan ratkaisut. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 94. Kirkkohallitus. https://evl.fi/documents/1327140/0/raportti__pakattu.pdf/45bdf887-4f22-995d-0275-d361891bbe95

Hämeenaho, Lauri (2019) Hengellisestä väkivallasta selviytyminen. Narratiivinen näkökulma uskonnollisesta yhteisöstä irtautumiseen. Pro gradu -tutkielma. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Hänninen, Tuomas (2010) Lasten, nuorten ja kotien tukena. Teoksessa Saara Junes Saara & Ari-Pekka Palola (toim.) Erilaisina mutta samanarvoisina. Ajankohtaista 2010. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 150-155.

Hänninen, Tuomas (2006) Leirityö kristittyjen tukena. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Oikea ja väärä. Vuosikirja 2006. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 156-161.

Hydén, Margareta (2008) Narrating Sensitive topics. Teoksessa Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou (toim.) Doing narrative research. Los Angeles, London, New Delhi & Singapore: Sage, 121-136.

Jokitalo, Kirsi (2009) Opetamme pyytämään anteeksi. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 144-147.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jyväskylän yliopiston Koppa. (2015) Tieteenfilosofiset suuntaukset. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset>

Kalaoja, Esko (2009) Kasvatusarvojen muuttuminen lähimenneisyydessä. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 90-95.

Kalland, Mirjam (2011) Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 287-289.

Kallio, Eeva (2005) Kasvatus hajoavassa ajassa. Nuorten arvot ja moraalikasvatuksen mahdollisuudet. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Kaltakari, Jaakko (2005) Jumalan varjeluksessa. Teoksessa Pentti Saulio (toim.) Kuljen rinnalla. Kirja lapsiperheelle. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 11-15.

Kaitaniemi, Tiina (2010) Luonnollinen lapsuus. Helsinki: Avain.

Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2018) Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: UNIPress.

Kallunki, Valdemar (2013) Maailmassa mutta ei maailmasta. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 67-82.

Karjula, Kyösti (2005) Työnteko – iloa ja vaivaa. Teoksessa Pentti Saulio (toim.) Kuljen rinnalla. Kirja lapsiperheelle. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry. 36-42.

Karppinen, Saira (2011) Vanhoillislestadiolaisten seurapuheista välittyvä jumalakuva. Pro gradu -tutkielma. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Kejonen, Eetu & Hintsala, Meri-Anna (2013) Torjuttuna vai ymmärrettynä? Homoseksuaalisuuden kohtaaminen. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 145-172.

Kemppainen, Antti (2019) Eläkö arvojeni mukaan? Teoksessa Anna Illikainen, Olli Lohi & Päivi Martikainen (toim.) Vaellanko valossa. Ajankohtaista 2019. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 90-93.

Kettunen, Paavo (2011) Kätkeyty ja vaiettu. Suomalainen hengellinen häpeä. Helsinki: Kirjapaja.

Keski-Säntti, Juhani (1995) Psykkinen oireilu ja uskonto. Teoksessa Harri Heino, Pirkko Lahti & Kristina Salonen (toim.) Uskonnon kahdet kasvot. Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 54-55.

Kinnunen, Mauri (2013) Runkona liikkeen saarnavirka. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 38-64.

Koivisto, Antti (2015) Aikuisen tulee suojella lasta. Päivämies verkkolehti. Julkaistu 20.11.2015. <https://www.paivamies.fi/artikkelit/aikuisen-tulee-suojella-lasta-6.42.4216.af54ee1ff2>

Kukkola, Jani (2018) Kokemuksen tutkimuksen metatiede. Kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 41-63.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Kupsala, Jari (2018) Luomakunta ja ihminen. Teoksessa Ari-Pekka Palola (toim.) Kristus on sama eilen, tänään ja ikuisesti. Kirjoituksia uskon ja opin perusteista. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 42-53.

Kurttila, Tuomas (2016) Lapsen etu muuttuvassa yhteiskunnassa. Aikakauskirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo13317>

Kylmänen, Paula & Hakko, Helinä & Räsänen, Pirkko & Riala, Kaisa (2010) Is family size related to adolescence mental hospitalization? STUDY-70 Workgroup. Psychiatry Res. 2010 May;177(1-2), 188-191.

Kylmä, Jari & Pietilä, Anna-Maija & Vehviläinen-Julkunen, Katri (2002) Terveyden edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa Anna-Maija Pietilä, Tuovi Hakulinen, Eila

Hirvonen, Päivikki Koponen, Eeva-Maija Salminen & Kirsi Sirola (toim.) Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Helsinki: WSOY, 62-76.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikota mielet. Tampere: Vastapaino.

Lamminaho, Kirsi (2019) Rauhanyhdistys, nuoren paikka. Teoksessa Anna Illikainen, Olli Lohi & Päivi Martikainen (toim.) Vaellanko valossa? Ajankohtaista 2019. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 160-165.

Lastensuojelulaki 417/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lee, Raymond M. (1993) Doing research on sensitive topics. London: Sage.

Leppänen, Risto (2013) Raamatullisuuden juurakossa. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 19-37.

Lidman, Satu (2020) Taivas ja syli. Kertomus parisuhdeväkivallasta vanhoillislestadiolaisessa perheessä. Helsinki: Gaudeamus.

Lillrank, Mika (1995) Uskonnon merkitys. Teoksessa Harri Heino, Pirkko Lahti & Kristina Salonen (toim.) Uskonnon kahdet kasvot. Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 52-54.

Linjakumpu, Aini (2012) Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (2015) Uskonnon varjot. Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (2017) Seksuaalisuuden kipupisteitä ääriyhteisöissä uskonnollisissa liikkeissä. Teoksessa Hanna Kiuru & Minna Strömberg-Jakka (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIPress, 222-243.

Linjakumpu, Aini (2018) Hengellinen väkivalta ja kamppailu olemassaolon oikeutuksesta. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Press, 51-74.

Linjakumpu, Aini & Wallenius-Korkalo Sandra (2019) Lestadiolaisuus ”maailmassa”. Teoksessa Aini Linjakumpu, Tapio Nykänen, Tiina Harjumaa & Sandra Wallenius-Korkalo (toim.) Poliitiikka, talous ja työ. Lestadiolaisuus maailmassa. Rovaniemi: Lapland University Press, 7-19.

Linjama, Topi (2011) Tässä joukossa pääsee taivaaseen, kunhan on hiljaa. Teoksessa Kristiina Kouros (toim.) Iloisen talon kellareissa. Helsinki: Like kustannus, 97-105.

Lohi, Seppo (2010) Minä uskon Jumalaan, Isään. Teoksessa Saara Junes & Ari-Pekka Palola (toim.) Erilaisina mutta samanarvoisina. Ajankohtaista 2010. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry. 76-83.

Luomanen, Jari & Nikander Pirjo (2017) Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 287-296.

Lääkkö, Matti (2006) Jokainen ihminen on arvokas. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Oikea ja väärä. Vuosikirja 2006. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 14-17.

McGuire, Meredith B. (1997) Religion. The Social context. Belmont: Wadsworth publishing company.

Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi (2008) Mitä on kristillinen kasvatust? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus, 63-82.

Mustonen, Sanna (2017) Näkökulmia yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen, tabuihin ja seksuaalisuuteen. Teoksessa Hanna Kiuru & Minna Strömberg-Jakka (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIPress, 20-42.

Mäkinen, Olli (2006) Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Mäntymaa, Mirjami & Puura, Kaija (2011) Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 17-27.

Määttä, Päivikki (2015) Rakkaudella annetut neuvot ovat kantaneet. Teoksessa Hanna Aho, Pekka Aittakumpu & Pekka Kainua (toim.) Suurin on rakkaus. Ajankohtaista 2015. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 88-91.

Nenola, Aili (1990) Sukupuoli, kulttuuri ja perinne. Teoksessa Aili Nenola & Senni Timonen (toim.) Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisilta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 11-23.

Nenonen, Heikki (2012) Omakohtainen usko, yhteinen omatunto? Teoksessa Johanna Hurtig & Mari Leppänen (toim.) Maijan tarina. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yhteisön ja yhteisön traumana. Helsinki: Kirjapaja, 146-155.

Nenonen, Heikki (2013) Vanhoillislestadiolaisen etiikan piirteitä. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 107-123.

Nykänen, Tapio (2012) Kahden valtakunnan kansalaiset. Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapland University Press.

Nykänen, Tapio & Luoma-aho, Mika (2013) Näkökulmia poliittiseen lestadiolaisuuteen. Teoksessa Tapio Nykänen & Mika Luoma-aho (toim.) Poliittinen lestadiolaisuus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7-20.

Nygren, Lennart & Blom, Björn (2001) Analysis of short reflective narratives: a method for the study of knowledge in social workers' actions. Sage: Qualitative Research vol.1 (3), 369–384.

Ojalampi, Marjo & Lindström, Elena (2020) Tuskasta nousee aamu. Hengellisen auktoriteetin suorittama seksuaalinen, taloudellinen, emotionaalinen ja sosiaalinen hyväksikäyttö sekä siitä selviytyminen. Kerava: Bona Anima.

Paananen, Antti (2005) Kasvatusvastuu – mitä se on? Teoksessa Pentti Saulio (toim.) Kuljen rinnalla. Kirja lapsiperheelle. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 31-35.

Paavilainen, Eija & Åstedt-Kurki, Päivi & Paunonen-Immonen, Marita & Laippala, Pekka (2001) Risk factors of child maltreatment within the family. Towards a knowledgeable base of family nursing. *International journal of nursing studies* 38, 279-303.

Palola, Ari-Pekka (2006) SRK:n julkaisujen tavoitteet ja merkitys. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Oikea ja väärä. Vuosikirja 2006. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 162-167.

Palola, Ari-Pekka (2018) Vanhoillislestadiolaisuuden historiaa. Teoksessa Ari-Pekka Palola (toim.) Kristus on sama eilen, tänään ja ikuisesti. Kirjoituksia uskon ja opin perusteista. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 242-255.

Pelkonen, Risto & Louhiala, Pekka (2002) Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 126-136.

Peltoniemi, Teuvo (2012) Peltoniemi: SRK:n johto tiesi lasten hyväksikäytöstä jo 1985 ja yritti estää tiedon levittämistä. Omat polut – etnisten vanhoillislestadiolaisten kertomuksia ja kokemuksia. Julkaistu 4.5.2012.
<https://freepathways.wordpress.com/2012/05/04/tietoa-jo-1980-luvulla/>

Perttula, Juha (2005) Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 116-162.

Pesälä, Leena (2004) When one does not want to be like others. The basis of the sense of control among conservative Laestadian mothers with large families. *Yearbook of population research in Finland*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, 153-171.

Pilvijärvi, Ulla (2020) Lestadiolaistaustaisten aikuisten kokemuksia lapsuudesta monilapsisessa perheessä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pirjatanniemi, Elina (2016) Analyysi perus- ja ihmisoikeuksista. Teoksessa Maija-Leena Rova (toim.) Uskonsota keittiössä. Vanhoillislestadiolaisuudesta erkaantuneiden kokemuksia. Helsinki: Gummerus, 307-327.

Puolimatka, Tapio (1995) Kasvatus ja filosofia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Puolimatka, Tapio (1997) Opetusta vai indoktrinaatiota? Valta ja manipulaatio opetuksessa. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Pulkkinen, Lea (2018) Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 12/2018. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy.

Pösö, Tarja (2005) Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 118-133.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Rentola, Pentti (2018) Ajatuksia kulttuurista. Teoksessa Ari-Pekka Palola (toim.) Kristus on sama eilen, tänään ja ikuisesti. Kirjoituksia uskon ja opin perusteista. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 231-241.

Ritala-Koskinen, Aino (2003) (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 121-139.

Riutamaa, Eeva (2016) Maan korvessa kulkevi. Evakkolasten kasvukokemusten tunnemuistot ja hyvinvointi. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Ruoho, Aila & Ilola, Vuokko (2014) Usko, toivo ja raskaus. Vanhoillislestadiolaista perhe-elämää. Jyväskylä: Atena.

Ruoho, Aila (2017) Pyhät, pahat ja pelokkaat. Pelko ja itsetuhoisuus hengellisissä yhteisöissä. Jyväskylä: Atena.

Ruoho, Aila (2013) Päästä meidät pelosta. Hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Ruokanen, Miikka (1980) Jumalan valtakunta ja syntien anteeksiantamus. Helsinki: Kirkon tutkimuslaitos. Sarja A N:o 36.

Ruokokoski, Antero (2007) ”Ei musta oo isänä siihe mihi naiset on” Nuorten monilapsisten vanhoillislestadiolaisten isien ajatuksia isyydestä ja äitiydestä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rusanen, Erja (2011) Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.

Räsänen, Antti (2011) Sisäistynyt uskonnollisuus tukee mielenterveyttä. Teologia.fi. Julkaistu 4.10.2011. <https://teologia.fi/2011/10/sisaeistynyt-uskonnollisuus-tukee-mielenterveyttae/>

Saastamoinen, Mikko (2012) Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vähälakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 31-66.

Salin, Eero (2012) Trauman synty ja kohtaaminen. Teoksessa Johanna Hurtig & Mari Leppänen (toim.) Maijan tarina. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yhteisön ja yhteisön traumana. Helsinki: Kirjapaja, 109-117.

Salomäki, Hanna (2010) Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Väitöskirja. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Saukonoja, Heikki (2012) Riittävän hyvä perhe. Teoksessa Meri Alaranta-Saukko, Saara Hintsala (toim.) Monta soutajaa. Suurperheiden kasvukertomuksia. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 226-232.

Saulio, Pentti (2009) Koti ja kodin arvot. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 18-23.

Schönbeck, Elisabeth & Takkula, Kai (2009) Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä. Miten paikka sisarusarjassa vaikuttaa elämääsi? Helsinki: Kirjapaja.

Silven, Maarit & Kouvo, Anja (2008) Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 98-116.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (2016) Vanhemmuus, kiintymyssuhde ja perhe. Teoksessa Kirsti Kumpulainen, Eeva Aronen, Hanna Ebeling, Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Kaija Puura & Andre Sourander (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim, 75-81.

Sivula, Marja-Liisa (2006) Kutsuttu vanhemmuuteen. Teoksessa Aimo Hautamäki, Tuomas Hänninen (toim.) Oikea ja väärä. Vuosikirja 2006. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry.

Sorri, Hannu (1995) Uskonnollisuus ja mielenterveys tutkimuksessa. Teoksessa Harri Heino, Pirkko Lahti & Kristina Salonen (toim.) Uskonnon kahdet kasvot. Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 57-62.

Soisalo, Raul (2012) Särkyvä mieli. Lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Spears, Russel & Tausch, Nicole (2012) Prejudice and Intergroup Relations. Teoksessa Miles Hewstone, Wolfgang Stroebe & Klaus Jonas (toim.) An Introduction to Social Psychology. Glasgow: BSP Blackwell, 449-498.

Tamminen, Tuula (2016) Pienten lasten psyykkiset ja varhaisen vuorovaikutuksen häiriöt. Teoksessa Kirsti Kumpulainen, Eeva Aronen, Hanna Ebeling, Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Kaija Puura & Andre Sourander (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim, 194-202.

Taskila, Matti (2009) Kodin kasvatustehtävä. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 14-17.

Telkki, Heidi (2015) Ikkunoita arkeen. Lastensuojelun asiakkaana olevien monilapsisten perheiden äitien kokemuksia arjesta ja tuen tarpeesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tervo, Pekka (2018) Uskonelämä. Teoksessa Ari-Pekka Palola (toim.) Kristus on sama eilen, tänään ja ikuisesti. Kirjoituksia uskon ja opin perusteista. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 151-159.

Toivio, Kati (2013) Ehkäisykielto: omantunnon asia vai ihmisoikeuskysymys? Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja, 124-144.

Torkki, Hellin (2012) Arjessa jaksaminen. Teoksessa Meri Alaranta-Saukko & Saara Hintsala (toim.) Monta soutajaa Suurperheiden kasvukertomuksia. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 245-251.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Tölli, Tapani (2009) Avioliitto – yhteiskunnan tukipilari. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 40-43.

Vallivaara, Olavi (2009) Elinikäinen avioliitto. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 30-33.

Valkonen, Jarmo (2018) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Press.

Varto, Juha (2005) Laadullisen tutkimuksen metodologia. http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf

Villa, Janne (2016) Saara-äidin hylätyt lapset. Teoksessa Maija-Leena Rova (toim.) Uskonsota keittiössä. Vanhoillislestadiolaisuudesta erkaantuneiden kokemuksia. Helsinki: Gummerus, 278-306.

- Villa, Janne (2013) Hengellinen väkivalta. Helsinki: Kirjapaja.
- Voittonen, Olavi (2009) Rukoilen, että heidät pahasta varjelisit. Teoksessa Aimo Hautamäki & Tuomas Hänninen (toim.) Kestääkö perhe? Ajankohtaista 2009. Vuosikirja. Oulu: Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry, 214-223.
- Väisänen, Erkki (2009) Lestadiolaisuus ja terveydenhuolto. Teoksessa Antti Pakaslahti & Matti Huttunen (toim.) Kulttuurit ja lääketiede. Helsinki: Duodecim, 124-131.
- Wallenius-Korkalo, Sandra (2020) Care, longing, and control. Representing corporeal Laestadianism in popular culture. *Approaching Religion*. Vol.10, No.1. <https://www.doria.fi/handle/10024/177589>
- Wallenius-Korkalo, Sandra (2018) Esitetty lestadiolaisuus. Uskonto, ruumiillisuus ja valta populaarikulttuurissa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Yesilova, Katja 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Vermasvuori, Juha (1987) Kasvattajan suhde uskonnonpedagogiikkaan. Teoksessa Kalevi Tamminen, Juha Vermasvuori, Hannele Niemi & Lassi Kontula (toim.) Johdatus uskontokasvatukseen. Helsinki: Helsingin yliopistopaino. 9-38.
- Valtavaara, Marjo (2020) Vanhoillislestadiolaisuus sulkee muita kirkon jäseniä pois: ”Tekee kipeää kuulla, etten kuulu uskovaisten joukkoon. Julkaistu 3.12.2020. Helsingin sanomat. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007657837.html>

LIITTEET

KIRJOITELMAPYYNTÖ PRO GRADU -TUTKIELMAA VARTEN

Olen sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Turun yliopistosta. Teen pro gradu -tutkielmaa vanhoillislestadiolaisista kasvu- ja kasvatuskokemuksista.

Uskonnollisessa marginaalissa elävien lasten erityisasema ja siihen liittyvät kysymykset ovat sosiaalityön tutkimuksessa vähän tutkittu aihe. Tämä on suuri puute, sillä ilman riittävää tietoa näistä erityiskysymyksistä sosiaalityö ei välttämättä ole kykenevä vastaamaan lasten tuen tarpeisiin niiden vaatimalla tavalla.

Tutkimukseni tarkoitus on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisen lapsen kasvuympäristöön liittyvistä erityispiirteistä, joista yhteisöön kasvattamisella on keskeinen tehtävä.

Pyytäisinkin Sinua, joka koet tutkimusaiheen olevan sinulle omakohtaisen kokemuksen kautta läheinen, kirjoittamaan aiheesta. Voit kirjoittaa vapaamuotoiseen tyyliin, mutta toivon, että vastaisit kirjoitelmassa seuraaviin kysymyksiin:

- Taustatietoina sukupuoli ja ikä sekä se, kuulutko edelleen vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen?
- Miten kuvaat kasvukokemustasi vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä?
- Mitä vanhoillislestadiolainen kasvatus sinulle merkitsee? Mitä kasvatuksessa korostetaan? Mikä on kasvatuksen tavoite
- Mitä tunteita saamasi kasvatus sinussa herättää?
- Minkä koet olleen kasvatuksessasi myönteistä? Minkä kielteistä?
- Millainen oli lapsuudenkotisi kasvatusilmapiiri?
- Kenen rooli kasvattajanasi on ollut merkittävä? Vanhempien? Sisarusten? Yhteisön?

Kerään aineistoa vain pro gradu -tutkielmaani varten. Käsittelen kaikki kirjoitelmat luottamuksellisesti siten, että kaikki vastaajan tunnistetiedot salataan anonymiteetin säilyttämiseksi. Voit kirjoittaa myös nimettömänä.

Lähetäthän kirjoitelmasi sähköpostiini viimeistään 31.7.2020 mennessä. Mikäli haluat lähettää kirjoitelman postitse, otathan yhteyttä. Annan myös mielelläni lisätietoja tutkielmastani.

sähköpostiosoite: ankrac@utu.fi

Yhteistyöstä ja avusta kiittäen

Kristiina Achté
Turun yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö

